T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PREKARYA-YOKSULLUK İLİŞKİSİ VE TÜRKİYE

MERVE BULUT

DANIŞMAN

DOÇ. DR. MURAT ÇİFTÇİ

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Prekarya-Yoksulluk İlişkisi ve Türkiye
Hazırlayan: Merve BULUT

ÖZET

19. yüzyıl batı toplumlarında işçi sınıfı ile proleterya özdeşleşmişti. Proleterya ise yoksulluk içinde yaşayan geniş servetsiz kesimi ifade ediyordu. Günümüzdeyse yoksullukla güvencesiz istihdam özdeşlemektedir. Tıpkı 2 asır öncesindeki gibi yoksulluk, çalışanlar içerisinde bu defa prekarya ile özdeşleşmeye başlamıştır. Bu çalışmada prekarya yoksulluk ilişkisine odaklanılmıştır. Uygulamalar 2021 yılı için düzey 2'de Türkiye temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular prekarya yoksulluk ilişkisinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca eğitim düzeyi düşük olanlarda prekarya yoksulluk ilişkisi artmaktadır. Prekarya yoksulluk ilişkisinin en yüksek olduğu kesim ise işçilerdir. Sektör olaraksa tarım dışı sektörlerdeki prekarya yoksulluk ilişkisi tarım sektöründekilere göre daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Prekarya, Güvencesizlik, Proleterya, Yoksulluk.

Title of the thesis: Precariat-Poverty Relationship and Türkiye

Prepared by: Merve BULUT

ABSTRACT

In the 19th century western societies, the working class were identified with the proletariat. The proletariat meant, wealthless and large sectional living in poverty. Today, poverty is associated with precarity employment. Just like 2 centuries ago, poverty has started to be identified with the precariat among the workers this time. This study focuses on the precariat-poverty relationship. The implementations were carried out at level 2 for 2021 on the basis of Turkey. The findings showed that the precariat-poverty relationship was higher in women than in men. In addition, the relation of precariat-poverty increases in those with low education level. The segment with the highest prevalence of precariat-poverty relationship is the workers. The relation of precariat-poverty in non-agricultural sectors is higher than in agriculture sector.

Keywords: Precariat, Precarity, Proletariat, Poverty.

.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada son zamanlarda kullanılmaya başlanan, farklı iş kollarındaki geniş kitleyi tek bir çatı altında toplayan prekarya kavramı ve kavramın yoksullukla olan ilişkisi analiz edilmiştir. Yoksulluk türleri ve çıkış nedenleri ile ilgili genel bir değerlendirmenin ardından Seçilmiş ülke ve bölgelerdeki yoksulluk başlığı altında Türkiye başta olmak üzere; az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk durumları incelenmiştir. Bu incelemeler TÜİK, EUROSTAT, STATİSTA, Dünya Bankası, CIA, ECLAC gibi resmi veri sayfalarındaki istatistiksel veriler baz alınarak değerlendirilmiştir.

İkinci bölümde çalışmada prekaryayı daha iyi anlamak adına ilk olarak güvencesizlik kavramına değinilmiştir. Çalışmamızın devamında işçi sınıfı olarak değerlendirilen proleterya ünlü filozofların tanımlarına göre somutlaştırılmış, daha sonra prekarya kavramına literatürde var olan kaynaklardan yararlanarak bir tanımlama getirilmeye çalışılmıştır. Sınıfsızlaşan prekaryaya ve prekaryalaşan bireylerin yoksulluk ile olan ilişkisine bakıldıktan sonra uygulama kısmında ise TÜİK yardımı ile Türkiye'deki prekaryalaşma-yoksulluk arasındaki ilişkisi sorgulanmıştır.

Tez çalışmamı hazırladığım süreç içerisinde yönlendirme ve tavsiyeleriyle çalışmamı şekillendiren tez hocam Doç. Dr. Murat ÇİTFÇİ' ye, eğitim hayatım başta olmak üzere hayatımın her alanında benim yanımda olan akıl hocam, emektarım canım annem Serap BULUT ve ağabeyim Kadir BULUT'a, bende çok emeği olan ve hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim biricik kadim dostum Semih R. CABALAR'a, yüksek lisans yapmam için beni heveslendiren, her zaman destek olan Buket ALTUNER ve çok kıymetli ablam Neslihan ATEŞ'e ve can yoldaşım Seda DÖKEN'e teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**
ABSTRACT ii
ÖN SÖZ iii
İÇİNDEKİLER iv
TABLOLAR LİSTESİ vi
ŞEKİLLER LİSTESİ viii
KISALTMALAR ix
GİRİŞ 1
I. BÖLÜM 4
YOKSULLUK 4
1.1. Yoksulluğun Tanımı, Çıkış Sebepleri ve Başlıca Türleri 4
1.1.1. Kavram Olarak Yoksulluk 4
1.1.2. Yoksulluğun Çıkış Sebepleri 5
1.1.3. Mutlak Yoksulluk ve Göreli Yoksulluk Ayrımı 7
1.1.4. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk Ayrımı 9
1.1.5. Kırsal Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk Ayrımı 10
1.2. Türkiye'de Yoksulluk 11
1.3. Seçilmiş Bölge ve Ülkelerde Yoksulluk 16
1.3.1. Az Gelişmiş Ülkelerde Yoksulluk ve Asya-Afrika Örneği 16
1.3.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Latin Amerika Örneği 20
1.3.3. Gelişmiş Ülkelerde Yoksulluk ve Seçilmiş AB Ülkeleri Örneği 22
II. BÖLÜM 24
PREKARYA 24
2.1. Güvencesizlik ile İlgili Kavramlar 24
2.1.1. Proleterya Kavramı 26
2.1.2. Prekarya Kavramı 28
2.2. Sınıfsızlaşma ve Prekarya 31
2.3. Prekarya ve Yoksulluk 43
III. BÖLÜM 48
UYGULAMA 48

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, KISITLARI, MODELİ 48
3.1.1. Amaç, Önem ve Kısıtlar 48
3.1.2. Literatür 48
3.1.3. Veri Seti ve Yöntem 52
3.2. TANIMLAYICI İSTATİSTİK BULGULARI 54
3.3. 15-64 YAŞ GRUBUNDAKİ İSTİHDAMDA KAYITDIŞILIK VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ BULGULARI 57
3.4. 15 YAŞ VE ÜSTÜNDEKİLERİN İSTİHDAMINDA KAYITDIŞILIK VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ BULGULARI 68
SONUÇ 79
KAYNAKÇA 83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirlerine göre Türkiye'deki yoksulluk oranları (2016-2021). 14

Tablo 2. Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre Türkiye'deki yoksulluk oranları (2003-2009) 15

Tablo 3. Yoksulluk Göstergelerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları 55

Tablo 4. 15-64 Yaş Grubundaki İstihdamda Kayıt Dışı İstihdam Oranlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları..... 56

Tablo 5. 15 Yaş ve Üstündeki İstihdamda Kayıt Dışı İstihdam Oranlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları..... 56

Tablo 6. 15-64 Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları..... 58

Tablo 7. 15-64 Yaş Grubundaki Lise Altındakiler İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 59

Tablo 8. 15-64 Yaş Grubundaki Lise ve Dengi Okul Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 60

Tablo 9. 15-64 Yaş Grubunda Yükseköğrenim Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 62

Tablo 10. Tarım Sektöründe İstihdam Edilen 15-64 Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 63

Tablo 11. Tarım Dışındaki Sektörlerde İstihdam Edilen 15-64 Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları..... 64

Tablo 12. 15-64 Yaş Grubu İçinde Ücretli ve Yevmiyeli Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 65

Tablo 13. 15-64 Yaş Grubu İçinde Kendi Nam ve Hesabına Çalışanlarda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 66

Tablo 14. 15-64 Yaş Grubu İçinde Ücretsiz Aile İşçisi Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 67

Tablo 15. 15 ve Üstündeki Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları..... 69

Tablo 16. 15 ve Üstü Yaş Grubundaki Lise Altındakiler İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 70

Tablo 17. 15 ve Üstü Yaş Grubundaki Lise ve Dengi Okul Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları..... 71

Tablo 18. 15 ve Üstü Yaş Grubunda Yükseköğrenim Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 72

Tablo 19. Tarım Sektöründe İstihdam Edilen 15 ve Üstü Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 73

Tablo 20. Tarım Dışındaki Sektörlerde İstihdam Edilen 15 ve Üstü Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 74

Tablo 21. 15 ve Üstü Yaş Grubu İçinde Ücretli ve Yevmiyeli Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 76

Tablo 22. 15 ve Üstü Yaş Grubu İçinde Kendi Nam ve Hesabına Çalışanlarda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 77

Tablo 23. 15 ve Üstü Yaş Grubu İçinde Ücretsiz Aile İşçisi Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları 78

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Pakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın Yoksulluk Verileri 2007-2020..... 18
Şekil 2. Avrupa'da Bazı Ülkelerinde Yoksulluk Oranları (2009-2020)..... 23

KISALTMALAR

agm : adı geçen makale

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AEP : Acil Eylem Planı

AK Parti : Adalet ve Kalkınma Partisi

BYKP : Beş Yıllık Kalkınma Planı

CIA : Merkezi Haber alma Teşkilatı

Ç.Ü. : Çukurova Üniversitesi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DB : Dünya Bankası

DP : Demokrat Parti

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

Edt. : Editör

EKK : En Küçük Kareler Yöntemi

GSS : Genel Sağlık Sigortası

IMF : Uluslar Arası Para Fonu

İİBF : İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

KHK : Kanun Hükmünde Kararname

LAÜ : Lefke Avrupa Üniversitesi

MHRS : Merkezi Hekim Randevu Sistemi

No : Numara

p. : Page

s. : Sayfa

S. : Sayı

SDP : Sağlıkta Dönüşüm Programı

SÜ : Süleyman Demirel Üniversitesi

$: ABD Doları

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TÜSİAD : Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

UK :Birleşik Krallık

UNCTAD :Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNDP :Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNISEF : Birleşmiş Milletler Uluslar Arası Çocuklara Acil Yardım Fonu

Y : Yıl

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin büyük bölümünde efendi-köle, lord-serf, burjuvazi-proleterya, ezen-ezilen, güçlü-zayıf, yöneten-yönetilen, zengin-yoksul gibi diyalektik içerisinde şekillenen bir yapı mevcut olmuştur. Bu ikilik içerisinde olumsuzun, dezavantajlının karşılığı ise yoksul ve prekaryaya dönüşmektedir. Sanayi İnkılâbıyla tarih sahnesine giren ve zincirinden başka kaybedecek bir şeyi olmayanlar veya servetsiz geniş kitleler olarak tanımlanan proleteryanın yerini prekarya almaktadır. Altın çağda yaşanan emburjuvaziyle önemli ölçüde ara verilen zıt kutuplar arasındaki büyük ikilik olarak da ifade edilebilecek olan diyalektik düzen, neoliberal politikaların yeniden popülerlik kazandığı yarım asra yakın bir süredir yeniden oluşmakta, oluşturulmakta ve derinleştirilmektedir. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren askeri darbelerle kişisel hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırıldığı azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yönelik üretim ihracı, buralarda sendikasız ve hemen her türlü temel haktan yoksun güvencesiz istihdamı başlatıp derinleştirmiştir. Hatta Şili'de devletin sosyal sigorta sistemi dahi özelleştirilirken bir süre direnen insanlar akın akın yeni özel sektör sigorta şirketlerine geçmek zorunda bırakılmıştır. Bu durum diğer pek çok Latin Amerika ülkesinde ve günümüz eski doğu bloğu üleşinde mevcuttur. Özetle güvencesizlik giderek hâkim istihdam şeklini almaktadır.

Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden sonra ve daha farklı şekilde gelişmiş ülkelerde de güvencesiz istihdamın adım adım yaygınlaştığı görülmektedir. Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki gibi olmasa da yarı zamanlı çalışma, proje tabanlı çalışma gibi taşeronlaştırma eğilimleri her geçen gün artmaktadır. Endüstri 4.0 ve toplum 5.0 içerisinde insanın temel üretici birim olmaktan çıkartılması ve yerine robotik teknolojiyi koyma çabaları, doğal olarak geniş bir yarı zamanlı çalışan ordusunu beraberinde getirecektir. Az çalışan ve az çalışması karşılığında az kazanan, az kazanmanın sonucunda yoksulluk riskiyle yüzleşmek zorunda bırakılan söz konusu yenidünya insanının ihtiyaçlarıysa evrensel temel gelir, vatandaşlık geliri gibi türlü isimleri olan yoksulluk yardımlarıyla kapatılacak görülmektedir. İşte böylesi bir ortamda da prekaryalaşma ile yoksulluk, birbiriyle iç içe geçen ilişki ağına sahip iki

önemli durumu ifade etmektedir. İstihdam güvencesinden yoksunluk beraberinde yoksulluğa yol açarken yaşanan yoksulluk da prekaryalaşmış bir toplumda prekaryalıktan çıkış yollarını aramayı ve çıkış yolunu bulmayı her geçen gün güçleştirmektedir. Bu çalışmada da prekarya ve yoksulluk ilişkisi üzerine odaklanılmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm *"Yoksulluk",* ikinci bölüm *"Prekarya"* ve üçüncü bölümde *"Uygulama"* başlıklarını taşımaktadır. *"Yoksulluk"* başlığını taşıyan ilk bölüm kendi içerisinde üç kısma ayrılmaktadır. *"Yoksulluğun Tanımı, Çıkış Sebepleri ve Başlıca Türleri"* başlığını taşıyan ilk kısımda yoksulluğun tanımı yapılmış, yoksulluğun çıkış sebepleri özetlenmiş ve başlıca yoksulluk türlerinin aktarımı gerçekleştirilmiştir. *"Türkiye'de Yoksulluk"* başlığını taşıyan ikinci kısımdaysa ülkemizde geçmişten günümüze yoksullukta yaşanan gelişim aktarılırken yoksulluğun oluşum sebepleri üzerinde de ülke çerçevesinde ana hatlarıyla durulmuştur. *"Seçilmiş Bölge ve Ülkelerde Yoksulluk"* başlığını taşıyan dördüncü ve son kısımdaysa seçilmiş ülkeler itibarıyla Güney ve Orta Asya ülkeleri ve Afrika'daki çeşitli azgelişmiş ülkede yaşanmakta olan yoksulluğun anlatısı gerçekleştirilmiştir. Ardından Latin Amerika ülkelerinden hareket edilerek gelişmekte olan ülkelerdeki yoksulluğun gelişimi ve mevcut durumun özetlenmesine gidilmiş ve son olarak da seçilmiş AB ülkelerinde yaşanan yoksulluğun aktarımıyla gelişmiş ülkelerde karşılaşılan yoksulluk sorunu kısaca incelenmiştir.

"Prekarya" başlığını taşıyan ikinci bölüm ise kendi içerisinde üç kısımdan oluşmaktadır. "Güvencesizlikle İlgili Kavramlar" başlığını taşıyan ilk kısımda ilk olarak proleterya ve sonrasında da prekarya kavramlarının aktarımı gerçekleştirilmiştir. *"Sınıfsızlaşma ve Prekarya"* başlığını taşıyan ikinci kısımda ise prekaryalaşmanın yeni nesil proleteryalaşmaya karşılık gelmesine rağmen çalışan kesimlerde bir sınıf bilinci yaratamaması durumu üzerine odaklanılmıştır. *"Prekarya ve Yoksulluk"* başlığını taşıyan üçüncü ve son kısımdaysa prekaryalaşmayla birlikte şekillenen yeni sözleşme türleri, neoliberal döneme geçiş ve beraberinde yaşanan yoksullaşmanın özetlenmesine gidilmiştir.

"Uygulama" başlığını taşıyan üçüncü ve son bölümde uygulamanın dayandığı arka plan *"Araştırmanın Amacı, Önemi, Literatür ve Yöntem"* başlığını taşıyan ilk kısımda özetlenmiştir. *"Tanımlayıcı İstatistik Bulguları"* başlığını taşıyan ikinci kısımda, 26 gözlemli veri setindeki değişkenlerin aldığı maksimum, minimum, ortalama değerlerle standart sapma ve varyans değerlerinin raporlamasına gidilmiştir. Sonraki iki bölümdeyse Pearson korelasyon analizi, Spearman ve Kendall sıra korelasyon analiz bulguları tespit edilerek özet tablolarda raporlanıp yorumlanmıştır.

I. BÖLÜM

YOKSULLUK

1.1. Yoksulluğun Tanımı, Çıkış Sebepleri ve Başlıca Türleri

1.1.1. Kavram Olarak Yoksulluk

Tarihsel süreç içerisinde insan ihtiyaçları sürekli gelişen toplumsal yapıya göre değişmektedir. Bu durum yoksullukla mücadele etmenin daha da zorlaşmasına neden olmaktadır. Küreselleşme ile daha da karışık hale gelen yoksulluğu basit bir tanım altına indirgemek doğru olmayacaktır. Yoksulluk, genellikle az gelişmiş ülkelerin gündeminde yer almakla birlikte zamanla gelişmiş ülkelerin de önemli ölçüde gündemine girmiştir.[1] Genel olarak bakıldığında dar anlamda yoksulluk; *'bireyin, belirli bir gelirin altında olması durumu'* olarak tanımlanırken, geniş anlamda yoksulluk ise; *'gelirin az olmasına ek olarak temel insan haklarından yoksun olma durumu olarak'* tanımlanmaktadır. Dünya Bankası da "*ülkede sağlanan refahtan yeterince faydalanamama"* halinin yoksulluk olduğunu ifade etmiştir.[2] Kavramı açacak olursak dar anlamda yoksulluk; bireyin gıda, su, giyecek, barınma, sağlık hizmetleri, güvenlik gibi insani gereksinimlerden yeterince ya da tamamen yararlanamaması durumudur. Duyulan bu ihtiyaçlar birçok değişkenden etkilenmekte ve beklenen durum ile var olan standart durum karşılaştırıp bir sonuca varılması gerekmektedir.

İnsanlık tarihi kadar eski olan yoksulluk kavramı, tarım devriminden sonra ilk uygarlıkların oluşmasından itibaren var olan bir sosyal sorundur. Toplumların gelişmişlik seviyesine göre ihtiyaçlar ve yoksulluğun çıkış sebepleri farklılık

---

1 Mustafa Öztürk, Başak Işıl Çetin, "Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar'', *Journal of Yasar University,* 3(11), Y. 2009, s.2664.

2 Gamze Aksan, "Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri'', *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Y:2012, S.27, s.11.

göstermektedir. Bunlara örnek olarak, yaşanılan coğrafya ya da cinsiyete dayalı ayrım yoksulluğa neden olmaktadır. Kavramın tek bir yapı içinde olmaması ve bireyselleşmesi bu sosyal sorunun çözülmesine engel teşkil etmektedir. Yoksulluğun birçok tanımının olmasının yanında birden fazla da türleri bulunmaktadır. İhtiyaçların şiddetine göre değişen yoksulluk türlerinde ilk sırada mutlak-göreli yoksulluk ayrımı gelmektedir. Devamında gelir ve insani yoksulluk ayrımından sonra da kentsel-kırsal yoksulluk ayrımı bulunmaktadır. Farklı değişkenlere göre sınıflandırılan bu türler; gıda, barınma gibi temel ihtiyaçların yanında sosyokültürel açıdan da yaşanılan yoksulluğu da içerebilmektedir.

1.1.2. Yoksulluğun Çıkış Sebepleri

Yoksulluk olgusu artık sadece az gelişmiş ülkelerin değil aynı zamanda gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin de baş etmek durumunda kaldığı bir sorundur. İstatistiksel olarak artıp evrensel bir sorun hale gelen yoksulluğu tek bir nedene indirgemek mümkün değildir. Dünyada ve Türkiye'de yoksulluğun çıkış nedenleri; coğrafya özellikleri, enflasyon, demografik yapı, gelir dağılımındaki adaletsizlik, ekonomideki krizler olarak sıralanabilir.[3] Bunlara ek olarak teknolojik gelişmelerin iş gücü piyasasındaki olumsuz etkileri, sosyal güvenlik sisteminin eksikleri, toplumdaki sosyal değişiklikler ve cinsiyet gibi nedenler de yoksulluğa neden olan faktörler arasında sayılmaktadır.

Hızla artan nüfus içerisinde göçler ve hane içindeki birey sayısında yaşanan artışlar gibi demografik yapıda meydana gelen gelişmeler yoksulluğu olumsuz yönde etkilemektedir. Nüfus artışları genellikle düşük gelirli ve az gelişmiş ülkelerde görülmektedir. Örneğin; Güney Sahra ülkelerinde gözlenen yoksulluğun nedeni hızla artan nüfus ile açıklanmaktadır.[4] Hane halkındaki birey sayısındaki artışın yanında aile reisinin tek, yaşlı ya da kadın olması da yoksulluk riskini artırıcı nedenler arasında sayılmaktadır. Çünkü kadınlar genellikle fabrikalarda düşük ücretlerle birlikte;

---

[3] A. Yılmaz Gündüz, "Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Üzerine İnceleme'', *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.5,S.15, Kış-2006, s.37-38.

[4] Sinem Yıldırımalp, ''Yoksulluk Nedenleri'', *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla,* (Editör: Gökçe Cerev, Bora Yenihan), Dora Yayıncılık, 2018 Bursa, s.104.

güvencesiz işlerde, kısa dönemlerde istihdam edilmektedir. Bu yüzden kadın yoksulluğu, cinsiyet eşitsizliği ve eğitim önceliğinden ötürü erkeklere oranda daha fazladır.

Merkez ülkeler olarak adlandırılan Kuzey Amerika, Avrupa, Japonya, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi gelişmiş ülkelerden çevre ülkelere (Arjantin, Brezilya, Kuzey Kore, Tayvan) göç hareketi gerçekleşmektedir.[5] Sanayi devriminden sonra yaşanan makineleşme ile işçilere olan ihtiyaç özellikle kırsal kesimde azalmıştır. Dolayısıyla herhangi bir toprak sahibi olmayan ve yoksul olan insanlar kentlere göç ederek çoğunlukla enformel sektörde ve kötü çalışma koşulları altında para kazanmaya çalışmaktadırlar. Hem kırsal alandaki yetersiz iş alanı hem de kentlerdeki güçlükler bireyleri yoksulluğa itmektedir.

Yapılan bir çalışmada yüksek enflasyon yoksulluğa etki eden bir başka ekonomik faktör arasında yer almaktadır.[6] Fiyatların genel seviyesinin sürekli artmasıyla paranın değer kaybetmesi neticesinde tüketicilerin satın alma gücünün yitirmesi enflasyon olarak tanımlanmaktadır. Enflasyon özellikle sabit ve alt gelirlere sahip olan bireylerin alım güçlerini etkilemekte, refah düzeylerinin düşmesine neden olmaktadır. Yüksek enflasyon sayıları doğrudan alım gücünü etkilemektedir. Bu yüzden hane halkı, tüm gelirlerini sadece temel ihtiyaca yani tüketime harcamak zorunda kaldıkları için diğer ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma düşerek yoksullaşmaktadırlar.

Yoksulluk ile ekonomik kriz arasındaki ilişkiye bakıldığında krizin yarattığı şiddet diğer faktörlere nazaran çok daha kısa vadede gerçekleşmektedir. Ekonomik krizlerde üretilen mal ve hizmetlere olan talep düşer ve işyerlerinde işçi çıkarılmaya başlanır. Özellikle de 2008'de yaşanan kriz neticesinde dünya çapında belirgin bir işsiz kesim ortaya çıkmıştır. Ülke ekonomisini derinden sarsan bu sorun; sağlık ve eğitim başta olmak üzere, devletin çeşitli yardımlar için ayırdığı bütçeleri ve gelir dağılımını

---

5 Ayhan Gençler, *Emek Göçü ve Ekonomisi*, Der Yayınları, İstanbul 2018, s.15-16.

6 Nesrin Balkan, "Yoksulluğun Kadın Hali: Kırklareli Romanları Üzerine Bir Araştırma'', *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, C.1, S.1, Haziran 202, s.37.

da olumsuz etkilemektedir.[7] Sosyal güvenlik sistemlerinden yeterince yararlanamayan vatandaşların kriz sonrasında yoksulluk şiddetleri artmaktadır.

Pek çok boyutu olan yoksulluk kavramına etki eden faktörler; ülkelere, bölgelere, toplumlara ve dönemlere göre farklılık göstermektedir. Çözümlenmesi karmaşık olan yoksulluk halinde bazen sonuç olarak görülen durumlar neden olarak da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; eğitim seviyesi ile yoksulluk ters orantılıdır fakat bireyler yoksul oldukları için yeterli eğitimi almaktan mahrum kalmaktadırlar.

1.1.3. Mutlak Yoksulluk ve Göreli Yoksulluk Ayrımı

Yoksulluk giderilmesi gereken ihtiyaçlara göre çeşitli ayrımlar şeklinde bulunmaktadır: bunlardan ilki mutlak - göreli yoksulluk biçimleridir. Mutlak yoksulluk; bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için gerekli olan minimum seviyedeki tüketimden mahrum olmaları durumunun yaşanmasıdır.[8] Yeterince kaynağa sahip olamayan insanların asgari düzeydeki refahtan faydalanamaması hali de mutlak yoksulluğun tanımları arasındadır. Yoksulluk denilince akla ilk olarak gelirden yoksun olma gelmektedir. Gelirin düşük olması yoksul olmanın en önemli sebebi olarak düşünülmektedir. Fakat tüketim seviyesi dar ve geniş anlamda ele alınacak olunursa; gıda eksiliği ile birlikte barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmayı bütün olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Yoksulluk sınırı, bireyin gerekli hayat standardını yakalayabilmesi için aldığı azami gelir miktarıdır. Bu tüketim seviyesine göre her halk için farklılık göstermektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde belirlenen günlük kalori miktarları oldukça düşüktür. Dünya Bankası tarafından 1990 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada insanların biyolojik sürekliliği sağlamak için gerekli olan günlük kalori miktarının 2400 kalori olduğu ifade edilmiştir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre insanların da ihtiyaç duyduğu kalori miktarı farklılık göstermektedir. Dolayısıyla kalori miktarlarının standart olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Dünya Bankası'na göre mutlak yoksulluk sınırı; az gelişmiş ülkelerde kişi

---

[7] Dilek Memişoğlu, Ayşe Durgun, "2008 Ekonomik Krizi ve Türkiye'de Sağlık Sektörü Üzerine Etkileri'', *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y.2001\1, S.13, s.89.

[8] Sıddık Ensari, ''TÜİK'in Yoksulluk Analizleri Üzerine'', *Maliye ve Finans Yazıları*, Y.24, S.87, Nisan 2010, s.9.

başına 1$, Latin Amerika ve Karayipler için kişi başına 2$ ve içinde Türkiye'nin de bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri içinse 4$ olarak belirlenmiş olup, gelişmiş ülkeler için bu sınır 14,4$ olarak kaydedilmiştir.[9] Fakat dünyada yaşanan her türlü değişim neticesinde bu miktarlarda da değişim yaşanmaktır. Dünya Bankası tarafından yoksulluk sınırı 1,9 dolar olarak güncellenirken; gelirleri düşük-orta arasında sayılacak ülkelerde günlük sınır 3,2$'a, Türkiye'nin de dâhil olduğu yüksek-orta gelirli ülkeler için de 5,5$'a revize edilmiştir.

Göreli yoksullarsa, asgari yaşam düzeyinde olsalar bile genel refah düzeyini yakalayamamış, yani temel ihtiyaçlarını kısmen karşılamakla birlikte, topluma sosyal açıdan katılamayan insanların durumunu ifade etmektedir. Kişi veya grupların hayat standartlarını, başka bir yüksek gelirli kişi veya grubun gelirini referans göstererek karşılaştırmaya dayanarak tespit edilen yoksulluk durumu olarak da tanımlanmaktadır.[10]Mutlak yoksulluğun aksine temelde gıda ihtiyacından yola çıkılmayan, toplum içindeki refah düzeyinden faydalanamayan ve eşitsizliklerin sonucunda şekillenen yoksulluk türü özelliğini göstermektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bakıldığında; mutlak yoksulluk kavramı genellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, göreli yoksulluk ise gelişmiş ülkelerde kullanılmaktadır. Çünkü gelişmiş ülkelerde genel olarak temel ihtiyaçlar giderilmiş olup yoksulluk daha çok sosyal hayata katılıma endekslenerek tespit edilmektedir. Diğer bir deyişle gelişmişlik seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda mutlak yoksulluk oranı 0'a yakın olabilir. Fakat gelir eşitsizliğinin olduğu bir toplumda gelişmişlik düzeyinin yüksek olması göreli yoksulluğa etki etmemektedir. Bu yüzden göreli yoksulluk, genellikle gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk oranlarını bulmak için kullanılmaktadır.[11]

---

[9] Muharrem Es, Tuncay Güloğlu, "Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği'', *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2004), s.81.

[10] Fikret Şenses, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, 2017 İstanbul, s.91.

[11] Rengin Ak, Armağan Türk, Berna Ak Bingül, ''Yoksulluğun Ölçülmesi'', *Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla*, (Editör: Gökçe Cerev), Bora Yenihan, Dora Yayıncılık, 2018 Bursa, s.22.

1.1.4. Gelir Yoksulluğu ve İnsani Yoksulluk Ayrımı

Gelir yoksulluğu, kelimeden de anlaşılacağı üzere kişilerin yeterli miktarda gelir elde edememeleri durumudur. Temelde, gelirin belirli miktarda yiyecek almaya yetecek kadar olmaması gelir yoksulu olarak kabul edilmektedir. Bu tanımda gıda miktarı üzerinden yola çıkıldığı için mutlak yoksulluk kavramına benzemektedir. Hesaplanması mutlak yoksulluk ölçümlerine dayanan bu yoksulluk türü bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için sahip olmaları gereken asgari gelir düzeyini esas almaktadır. Bir başka deyişle gelir yoksulluğu, satın alma gücünden yoksun olmayı ifade etmektedir. Yoksulluk kavramı, uzun yıllar boyunca ekonomik anlamda tanımlanmaya çalışılmıştır. Örneğin klasik iktisadın öncüsü kabul edilen Thomas Malthus: '*nüfusun hızla artması ile gıda maddeleri arasında ters orantı olduğunu, bunun da yoksulluğa sebep olduğunu'* savunmuştur.[12] Yoksulluğu *'talep yetersizliğine'* bağlayan Keynes ise; *'üretilen mal ve hizmetlerin yeteri kadar satılmamasının emeğin kullanılmaması anlamına geldiğini'* ve bunun sonucu olarak da ekonomideki işsizliğin arttığını bunun da yoksulluğu arttırdığını ifade etmiştir.

Yoksulluğun ortaya çıkış nedenini sadece ekonomik temellere dayandırarak açıklamak oldukça güçtür. Çünkü yoksulluğun ortaya çıkışı her topluma göre çeşitlilik arz etmekte; sosyokültürel ve siyasi nedenlere bağlı olarak farklı nedenlere dayanmaktadır. Bu yüzden yoksulluğun önlenmesi için ekonomik nedenlerle birlikte siyasi ve sosyal sorunlar için de çözüm yollarının üretilmesi gerekmektedir. Bunlara ek olarak toplumun benimsediği gelenek ve görenek; demografik ve jeopolitik nedenler, işgücü piyasasından kaynaklanan sebepler de yoksulluğa neden olmaktadır. Buna bağlı olarak yoksulluk türlerini ele alırken ortaya konan başka bir kavram da insani yoksulluktur ve gelir yoksulluğuyla da ilişkilidir. Ancak kapsam genişletilmiştir. Bu kavramın çıkış noktası yoksulluğun sadece bir mal veya mülkten yoksun olma durumunun olmaması ile birlikte yaşanabilir hayat standartlarının mevcut olmamasıdır. Daha ayrıntılı bir tanıma göre de; eğitim, hastalık halleri, sağlıklı suya erişim gibi temel insani ihtiyaçlardan yoksun olup olmama, insani yoksulluğun olup-

[12]Tolga Kabaş, Ediz Deniz Kandır, "Türkiye'de Demografik Geçiş Ve Yoksulluk ilişkisinin Değerlendirilmesi" *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, Y.2013, s.412.

olmadığını belirlemektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) İnsani yoksulluğun tanımı ilk kez 1997'de İnsani Gelişme Raporunda yayınlanmıştır.[13] Buradaki amaç gelir hesaplamalarından ziyade, insanı insan yapan değerlerin toplum tarafından kolaylıkla ulaşılmasının önemini vurgulamaktır. Bu raporda insani gelişme; sağlıklı ve uzun soluklu, yeteri kadar bilgi edinme olanaklarına sahip ve tatmin edici bir yaşama sahip olabilmek olarak tanımlanmaktadır. UNDP' de insani gelişme endeksini hesaplarken bu 3 ölçütten faydalanmaktadır: refah, eğitim ve sağlık standardı.

1.1.5. Kırsal Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluk Ayrımı

Kırsal yoksulluk genellikle; tarımsal alanda yaşayan, toprağa sahip olmayan ya da azami ölçüde sahip olan köylülerde ve tarımsal alanlarda çalışanlarda görülmektedir.[14] Başkasına bağlı çalışıp, herhangi bir ek gelire sahip olmayan ayrıca mülkiyet de sahibi olmayanlar kırsal yoksulluğu oluşturmaktadır. Bu yoksul kesimi yaşadığı yere bağlı kalmasına neden olacak herhangi bir faktör olmaması onların kentsel yoksulluğa geçişine neden olmaktadır.

Tarımsal alanın bu itici gücüne karşılık, kentsel alandaki sanayileşme toplum için çekici bir unsur haline gelmiş ve kırdan kente göçlerde artış görülmüştür. Köyden kente göçün en temel sebeplerinden birisi de toprak ağalarının tarımda makineleşme ile birlikte köylünün kol kuvvetine olan ihtiyacının son bulmasıdır. Anadolu'nun birçok yerinde köylerinden kovulmuş insanlar, köylerini terk ederek büyük şehirlere göç etmektedirler. Göçler, kentsel alanları hızlı şekilde enformelleşme sürecine sürüklemekte ve yoksullaşmaya neden olmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte kentlerde iş gücünde artışlar meydana gelmiştir. Bu durum beraberinde yetersiz koşulları ve eşitsizlikleri getirmiştir. Özellikle az gelişmiş

---

[13] İsmet Emir Kudubeş, Aslı Akdeniz Kudubeş, Murat Bektaş, "Küreselleşmenin Yarattığı Yoksulluk: Çocuk Yoksulluğu'', *Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1), Y.2017, s.80.

[14] Şinasi Öztürk, "Kırsal Yoksulluk ve Neo-liberal Ekonomi Politikaları'', " *Journal of International Social Research* C.1, S.5, Y.2008, s.611.

ülkelerde kent yoksulluğu oldukça çok görülmektedir. [15]Kentsel yoksulluk daha çok tüketim seviyesinin düşük olması, gelir miktarının yetersiz oluşu ve sosyal faaliyetlere yeterli düzeyde katılım sağlanamaması ile ilişkilendirilmektedir.

Halkın, yaşadıkları kentin sunduğu haklara ulaşamaması durumu kent yoksulluğunu gün yüzüne çıkarmaktadır. Kentlerde var olan yoksulluk sorununa bir de göçler eklenince kentlerdeki her türlü kullanım alanları sınırlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla yeterli gelire sahip olamama, olumsuz yaşam koşulları, temel haklardan yararlanamama gibi toplumsal sıkıntılara yol açmaktadır.

1.2. Türkiye'de Yoksulluk

Türkiye'de yoksulluğun dönüm noktası 1980'li yılların başı olarak kabul edilmektedir. 80'li yıllardan sonra ülkenin ekonomi tarihinde yeni süreç başlamış, ithal ikameci politikalar yerini serbest piyasanın hâkim olduğu, ihracata dayalı sanayileşmeyi hedef alan ve dış dünya ile bütünleşmeyi amaçlayan ekonomik anlayışa bırakmıştır.[16] Değişen ekonomi politikaları, yaygınlaşan küreselleşme ve yaşanan ekonomik krizler gelir dağılımı eşitsizliğini artırmakta ve yoksulluğu görünür hale getirmektedir.

Türkiye'de ilk gelir dağılımı çalışması 1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yürütülmüştür.[17] 1978 ve 1983 yıllarında Merih Celasun, TÜSİAD, 1986'da ve 1987 ile 1994 yıllarında ise TÜİK tarafından ülke genelinde gelirin dağılımı hakkında çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. [18] TÜİK 2002 yılından itibaren düzenli aralıkla gelir dağılımı istatistiklerini yayınlamış fakat 2005 yılından sonra araştırmalarına ara vermesiyle istatistiklerin takip edilmesi sıkıntılı bir hal

---

[15] Esra Banu Sipahi, "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk'', *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* C.6, S.11, Y.2006, s.176

[16] Didem Gürses, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.17, S.1, Y.2007, s.61-62.

[17] Savaş Erdoğan, "1980-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Gelir Dağılımı'', *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 4(8), 2004, s.51.

[18] Şadan Çalışkan, ''Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk'', *Sosyal Siyaset Konferansları*, S:59, 2010/2, s.104.

almıştır. Ancak TÜİK'in yaptığı çalışmalarda, yıllara göre farklı verilerin temel alınması bazı yöntemsel problemlere yol açmıştır. 2002 öncesinde milli gelir esas alınırken ve 2002 sonrasında harcanabilir gelirin hesaplama yapılırken kullanılması, yıllara göre gelir dağılımlarını karşılaştırırken zorluk çıkmasına neden olmaktadır.

Yoksulluk konusundaki çalışmalar 1990'lı yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Çünkü yoksul sayısındaki ciddi artışlar ve doğurduğu sonuçlar artık ülke genelinde ciddi sorunlara yol açmaya başlamıştır.[19] Neoliberal ekonomi politikalarının 90'lı yıllardan sonra piyasada ciddi anlamda ekonomik krizlere neden olması yoksulluk çalışmalarının başlanmasına zemin hazırlamıştır. Ekonomik krizler ilk olarak gelir dağılımındaki eşitsizliğin şiddetini artırmaya, ücretlerin düşmesine ve işçi emeğinin değersizleşmesine sebebiyet vermektedir. Detaylı şekilde ekonomik krizler; çalışan yoksulları, işsizliğin artmasını, kırsal alandaki yoksulluk halinin derinleşmesini, var olan ancak yetersiz gelen sosyal güvenlik açıklarının şiddetinin artmasını, enformel çalışmaların yaygınlaşmasını, tarıma verilen önemin azalmasıyla birlikte de kent nüfusunun kır nüfusundan fazla olmasını, artan nüfus ile birlikte kıt olan kaynakların talepleri karşılayamaz hale gelmesini ve kamu harcamalarındaki azalışı beraberinde getirerek yoksulluğun artmasına neden olmaktadır.

2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte Türk ekonomisi oldukça zarar görmüş ve Türk lirası değer kaybetmiştir. Neoliberal politikalar ve küreselleşme, ekonomide derin krizler bırakmış ve beraberinde getirdiği yüksek enflasyon rakamları ile gelir dağılımında eşitsizlik ve istikrar saylayamayan bir ekonomi yaratmıştır. Böylelikle Türkiye'deki yoksulluk profili, 1980'li yıllardan itibaren ortaya çıkmış ve zengin ile fakir arasındaki eşitsizlikte uçurum farkların olduğu bir ülke haline gelmiştir.

1963'de DPT tarafından yayınlanan verilere göre Türkiye'de en yoksul sayılacak %20'lik dilimin gelirden almış olduğu pay %4,5 iken, en yüksek %20'lik dilimin almış olduğu pay %57,5 olarak tespit edilirken bu yıldaki hesaplanan Gini

[19] Murat Şentürk, "Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları'', *Sosyoloji Dergisi*, C.3, S.18, Y.2009\1, s.209.

Katsayısı ise 0,55'tir.[20] 1980'li yıllarda ekonomi politikasında yaşanan değişimle 1983 yılındaki gelir dağılımında: en düşük %20'lik grubun aldığı pay %2,7'ye kadar gerilemiş, en yüksek %20'lik grup ise önceki yıllara göre pek etkilenmeyerek %55,8 pay almıştır.[21] 2000'li yıllara geçiş yapıldığında 2002 yılındaki verilerde ilk %20'lik kesimin oranı %5,3'e yükselmiş, en yüksek %20'lik kesimin oranı ise %50,1'e gerilemiştir.[22] Gini katsayısı ise 1963 yılında yapılan ilk ölçüme göre 0.55'den 0.44'e düşüş göstermiştir.

Ülkemizdeki yoksulluk oranları yoksulluk türlerine göre farklılık göstermektedir. Bu yüzden TÜİK'te 2002 yılından itibaren her yıl yayınladığı yoksulluk çalışmasında; kır ve kente, bölgelere, eğitime, yoksulluk tanımlarına, hane halkına, faaliyet kollarına göre yoksulluk oranlarını belirlemektedir. Türkiye'de yoksulluk sınırı baz alınan yöntemine göre gıda ve gıda dışının dahil olduğu 2002 yoksulluk oranı %26.96, göreli yoksulluk ise %14.74 olarak hesaplanmıştır.[23]

Kırsal kentsel yoksulluk oranlarına bakıldığında; genellikle kırdaki yoksulluk oranları, kentlerdeki yoksulluk oranlarından iki katı fazla olarak seyretmektedir. Eğitim durumu ile yoksulluk ters orantılı olup eğitim düzeyinin artmasıyla yoksulluk azalmaktadır. Kentlerde her yedi çocuktan biri yoksulken kırsalda iki çocuktan birinin yoksul olması kent ve kırsal kesimdeki fırsat eşitsizliğinin olduğunu anlamına gelmektedir.[24] Kırsal kesimdeki yoksulluğun başlıca nedeni tarım sektörüdür. Bu bölgede eğitim seviyesinin düşük olması ile birlikte istihdam alanlarının kısıtlı ve sosyal güvenlikten bir haber olması toplumu yoksulluğa zorunlu olarak itmektir. Kırsal kentsel ayrımında ise örneğin; kırdaki 7+ birey sayısına sahip bir evin yoksulluk oranı ile kentlerdeki 7+ birey sayısına sahip haneden daha yoksuldur. 2002 yılında

---

20 Şadan Çalışkan, "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", *Sosyal Siyaset Konferansları*, Sayı.59, 2010/2, s.105-106.

21 Yeşim Kubar,'' Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği(1994-2007) Analizi'', *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,*1(2), Y.2011, s.239.

22 Kemal Aydın, "Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri." *Çalışma ve Toplum,* 2012\1, s.149-150.

23 Şadan Çalışkan, *a.g.m*, s.119.

24 Tolga Kabaş, ''Türkiye'de En Yoksul %20'nin Yoksul Profili, Gelir Dağılımı Ve Tüketim Harcaması, "*Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.19 S.2, 2010, s.197.

kentlerdeki yoksulluk oranı %17.38 iken; kırlarda %30.52'dir ve 2008 yılına gelindiğinde kentlerde bu oran %6.80'lere kadar düşerken kırlarda %29.83 ile yoksulluk seyri değişmemiştir.[25] Dolayısıyla yıllar geçse de değişmeyen yoksulluk neticesinde toplum, mecbur olarak kentlere göç etmek zorunda kalmaktadırlar.

Hane halkı büyüklüğüne göre oluşan yoksulluk oranlarında; 2002 yılında 1-2, 3-4, 5-6 ve 7+ kişilik hanelerde yoksulluk oranı sırasıyla %16.51, %16.37, %29.03 ve %45.95 olarak ölçülmüş olup 2008 yılına kadar bu oranlar ilk ölçümlere nazaran azalmıştır.[26] 2021 yılında ise tek kişilik hanede yoksulluk oranı %6,5, çekirdek ailenin yoksulluk oranı %14,2, çekirdek aileye ek diğer kişilerinde olduğu hane halkında %18,5 olarak ölçülmüştür.[27] Kısacası hane halkındaki birey sayısı ile yoksulluk doğru orantılıdır yani hanedeki sayı arttıkça yoksulluk da o oranda artmaktadır.

Tablo 1.Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert gelirlerine göre Türkiye'deki yoksulluk oranları (2016-2021).

Yıllar	1inci %20	2inci %20	3üncü %20	4üncü %20	5inci ve son %20
2016	6.2	10.6	15.0	21.1	47.2
2017	6.3	10.7	14.8	20.9	47.4
2018	6.1	10.6	14.8	20.9	47.6
2019	6.2	10.9	15.2	21.4	46.3
2020	5.9	10.6	14.9	21.1	47.5
2021	6.1	10.8	15.1	21.3	46.7

Kaynak: TÜİK, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1 (06.12.2022)

Tablo 1'e göre Türkiye'deki son 6 yıllık verilere baktığımızda 2020 yılına kadar ilk grubun oranları %6,0 düzeylerinde değişim göstermiştir. 2018 yılında önceki iki yıla göre 1. kesimin oranında azalma olmasıyla birlikte yine bu yılda en yüksek gelire sahip olan kesimin oranı, son 6 yılın en yüksek oranıdır. 2019 yılında geliri en düşük olan kesimin oranlarında artış yaşanmış, 2020 yılında ise bu oran son 6 yılın en düşük oranı olan %5,9'a gerilemiştir. Son kaydedilen 2021 yılındaki verilere göre de birinci kesimin oranı yani geliri en düşük olanların oranı %6,1, geliri en yüksek olan beşinci kesimin oranı %46,7 olarak sisteme geçmiştir. Gelir dağılımında ilk %20'lik

[25] Tolga Kabaş, *Türkiye'de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı,* Akademisyen Kitabevi, 2014 Adana, s.28.
[26] Kabaş, *a.g.m.*
[27] TÜİK, *https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1*(06.12.2022)

dilim içerisinde yer alanların gelirden almış olduğu payın %6 düzeylerinde seyretmesi bu kesimin iyileşmesi adına yeterli politikaların yürütülmediğinin bir göstergesidir.

Tablo 2'de yoksulluk sınırı yöntemlerine göre hesaplanan verilerde, 2003 yılından sonra 2009 yılına kadar hesaplamalar yapılmaya devam edilmiştir. Fakat 2009 yılından sonra metodolojik yenilenme nedeniyle çalışmalar durdurulmuştur. İlk ölçümlerde 28.12 olarak hesaplanan yoksulluk oranı 2009 yılında 18.08'e gerilemiştir. 2003 yılındaki göreli yoksulluk %15.51 olarak kaydedilmiştir ve bir sonraki yıl bu oran 14.18'e düşmüştür. 2005 yılında ise önceki iki yıla nazaran artış göstermiştir ve son olarak 2009 yılında 15.12 olarak kaydedilmiştir. Tablodaki oranlar toplumsal refah seviyesinde iniş çıkışların olmasının yanından genel anlamda refahın düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre Türkiye'deki yoksulluk oranları (2003-2009)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Yoksulluk (gıda ve gıda dışı dahil)	28.12	25.60	20.50	17.81	17.79	17.11	18.08
Göreli Yoksulluk	15.51	14.18	16.16	14.50	14.70	15.06	15.12

Kaynak: TÜİK, https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1 (14.12.2021)

Yoksulluk açığının azalmak yerine daha da yükseliyor olması yoksulluğun halen arttığı anlamına gelmektedir. Çeşitli bakanlıklar, devlet, belediyeler, STK'lar gibi kuruluşlar yıllar süren soruna sosyal yardım çatısı altında herhangi bir çözüm üretememektedir. Yoksulların sadece emek güçleri satmalarına ön ayak olup belirli ve yetersiz düzeyde bakımlarını üstlenmektedirler.[28]

Yoksulluğun nedenleri ve çözüm yolları her koşula göre farklılık gösterse de bu sorunun birbirini destekleyen olaylar zinciri olduğunu unutmamak gerekir. Kamu harcamalarının düzenli olarak yoksul kesime ayrılması, uzun vadeli kredi ve istihdam sağlama, en önemlisi ülkemizde en fazla toprağa önem verilip üretim araçları üzerinde devamlı desteklerin sağlanması bizi dışa bağımlı olmaktan kurtararak ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır.

[28] Denizcan Kutlu, "Türkiye'de Yoksulların Sosyal Yardım Deneyimi Üzerine Gözlemler", *Sosyal Yardım Alanlar*, (Derleyen: Denizcan Kutlu), İletişim Yayınları, 1.baskı 2018 İstanbul, s.23.

1.3. Seçilmiş Bölge ve Ülkelerde Yoksulluk

1.3.1. Az Gelişmiş Ülkelerde Yoksulluk ve Asya-Afrika Örneği

Yoksulluk verileri %30'larda olan ve teknolojisi gelişmemiş olan Nepal, Asya içerisinde en yoksul ülkeler arasında yer almaktadır. Ülke ekonomisi düşük seyir eden Nepal'de nüfusun yarısından fazlası tarımla uğraşmaktadır. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların sayısı oldukça azdır. Ülkedeki yoksulluğa neden olan başka faktörler de bulunmaktadır. Coğrafi konumundan dolayı denize yakınlığı olmaması ve Himalaya dağlarına sınır olması dışarıya açılmasını engellemiş ve ekonomisinin gelişmemesine neden olmuştur. Nüfusun %20'lik oranıyla yoksul ülkeler içinde yer alan başka bir ülke de Bangladeş'tir. Doğal afetlerin tarımsal alanları da tahrip etmesi yoksul olan bireylerin daha da yoksullaşmasına neden olmaktadır. Ülkede yoksulluğu gidermek için mikro krediler sağlanmaktadır. Fakat verilen bu mikro kredilerin kısa sürede getiri sağlamaması yoksul kesimi enformel sektöre yöneltmektedir. Prekaryalaşma ile yoksulluğunu karşılıklı etkileşimiyle bir kısırdöngü içine girilmektedir. Bangladeş'te yapılan bir çalışmada özellikle kırsal alandaki yoksullara sağlanan krediler ile yoksulluk arasında pozitif bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. Fakat bu kredilerin doğru kullanılması halinde yani düzenli bir gelir getirici olarak değerlendirilmesi sonucunda, kredilerin yoksulluğu azaltıcı özelliğini göstereceği savunulmaktadır.[29]

Biyolojik çeşitliliğin çok olduğu Filipinlerin ekonomisi; tarım, elektronik eşya ve turizm üzerine kurulmuştur. Ekonomideki yetersiz büyüme, ücretlerin düşüklüğü ve kontrol altına alınamayan nüfus artışları halkın yoksul olmasına neden olmaktadır. Aynı zamanda ülkenin konumu itibariyle doğal afetlere açık olması özellikle tarımsal alanları olumsuz etkilemektedir. Kırsal ve kentsel alanlarda yoksulluk oranları ve gelir farklılıkları da oldukça fazladır. Önceki yıllarda %30'lara varan yoksulluk; tarım dışı istihdam, devlet transferleri, yerli ve yabancı kaynaklardan yapılan havaleler ile düşürülmeye çalışılmıştır. Gelişmişlik seviyesi az olan bu ülkede 2018 yılında ölçülen

[29] Mohummed Shofi Ullah Mazumder, Lu Wencong, "Mıcro-Credit and Poverty Reduction: A Case of Bangladesh'', *Prague Economic Papers,* 22(3), Y.2013, p.415.

yoksulluk oranı %16,7 olarak kayda geçmiştir. [30] Güneydoğu Asya ülkesinde oldukça fakir ülkelerin başında Kamboçya ve Mynmar gelmektedir. Kamboçya'nın ülke ekonomisini tarım, tekstil ve son yıllarda da turizm oluşturmaktadır. Ülkedeki yoksulluğun büyük bölümünü çiftçiler oluşturmaktadır. Eğer politikalar şehirde yaşayan yoksullara odaklanacak olursa neredeyse %75'e varan kırsal alandaki yoksulları görmezden gelecek anlamına gelmektedir.[31] Kamboçya'daki tapınaklar zamanla ilgi odağı olmuş ve az olsa ülke ekonomisini canlanmıştır. Myanmar'da yaşanan askeri darbe ve COVİD-19 ülkenin yarısının yoksulluk sınırı altında yaşayacağı belirlenmiştir. Son yıllarda yaşanan hastalık nedeniyle Kamboçya ve Myanmar'daki hazır giyim fabrikaları kapanmakta ve işsizlik sayısında artış yaşanmaktadır.[32] Bununla birlikte günlük ve saatlik işler yaygınlaşmakta, kayıt dışı ve sigortasız işçilerin sayıları da artmaktadır.

Orta Asya ülkeleri içerisindeyse Kırgızistan ve Tacikistan yoksullukta öne çıkmaktadır. Kırgızistan'da halkın fakir bir hayat sürdüğünü söylemek yerinde olacaktır. 2008 krizinden sonra kısmen de olsa ekonomisinde düzelme yaşayan Kırgızistan bazı yapısal sorunların önüne geçmekte zorlanmaktadırlar. Enformel sektörün oldukça yaygın olması, sosyal güvenlik sisteminin yeterli gelmemesi, kamunun gelir sağlamadaki imkânsızlıkları bu ülkedeki vatandaşın yoksul yaşamasına neden olmaktadır.[33] Orta Asya'daki Türk devletleri incelendiğinde kişi başına düşen milli gelirin en az olduğu ülke Tacikistan'dır. Ülkenin ekonomisi diğer Türk cumhuriyetlerinde olduğu gibi maden ve tarıma dayalıdır. Tacikistan'ın topraklarının tarıma elverişli olduğunu ve su kaynaklarının da oldukça zengin olduğunu söylemek mümkündür. Fakat tüm bu olumlu özelliklere karşın tarım halkın istihdam sorununu tam manasıyla çözememektedir. Çünkü yaşanan savaşlar ve siyasi olaylar sonrası

---

[30] Dünya Bankası, *https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&locations=PH&most_recent_value_desc=false&start=2000&view=chart* (05.01.2022)

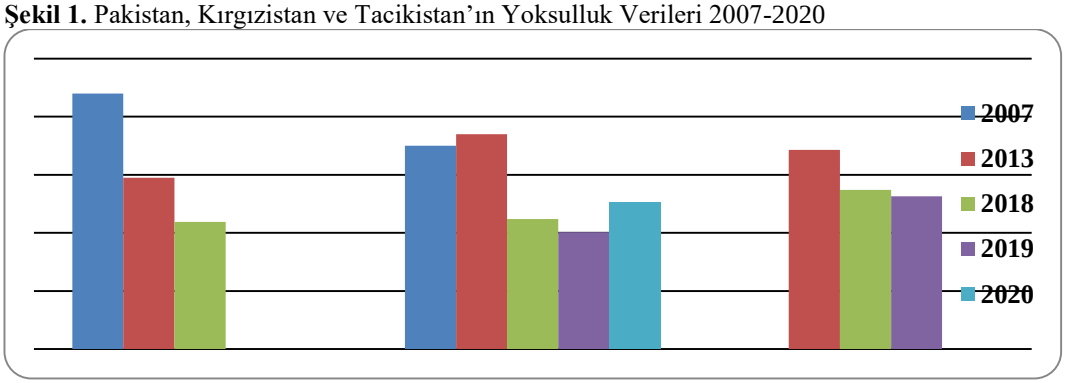
[31] Nicholas Prescott, Menno Pradhan, *A poverty profile of Cambodia*, World Bank Publications, N.373,Y.1997, p.x.

[32] Merve Deniz Pak Güre, Buğra Tulğan, "Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) Öncülüğünde Sosyal Hizmet Meslek Örgütlerinin COVID - 19'a Karşı Yanıtları", *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(3), Y.2020, s.48.

[33] S. Rıdvan Karluk, ''Küresel Krizin Kırgızistan Ekonomisine Etkisi ve Türkiye Kırgızistan Ekonomik İlişkilerindeki Gelişmeler'', *Session 1c: Uluslararası Ticaret*, Y.2011, s.54.

kredi ve yardımların ülkeye girişi geç olmuştur. Dolayısıyla toparlanma sürecinde gecikmeler yaşanmıştır. Yüksek olan yoksulluk oranı yürütülen stratejilerle %65 seviyesinden %50'lere indirilmiştir.[34]

Şekil 1. Pakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın Yoksulluk Verileri 2007-2020

Kaynak: Dünya Bankası, https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&locations=PK-KG-TJ&most_recent_value_desc=false&start=2000&view=chart (07.12.2022)

Uzun yıllar Batı dünyasının sömürgesi olan kıtadan geriye yaşam standartları oldukça düşük, ekonomisi ve otoritesi zayıf bir kıta kalmıştır. Yağışların yetersiz olması, tahıl gibi ürünlerin fiyatlarının yükselmesine neden olmuş ve çoğu insan kıtlık ve açlık sınırının altında yaşamak zorunda kalmıştır.[35] Yıllarca sürüp giden ve artık kalıplaşan bu sorunu çözmek büyük güç gerektirmektedir. Önemli maden yatakları ve zengin su kaynakları olan bu kıtada insanlar yoksulluk içinde yaşamaktadır. Sahip oldukları kaynakları tespit edip kullanamayan bu kıtada özellikle temiz suyun temin edilememesi önemli salgın hastalıklara neden olmaktadır. Afrika'nın en büyük petrol üreticilerinden olan Nijerya, aynı zamanda oldukça fazla yoksulluğun yaşandığı ülkeler arasında yer almaktadır. Ülke gelirinin büyük çoğunluğu petrolden sağlanan bu ülkede tarım sektörü de oldukça yaygındır. Fakat sömürge kaynaklı nedenlerle oluşan politik kargaşa neticesinde petrol gelirleri belirli bir kesimin elinde toplanmakta bu da ülkedeki gelir ve sosyal dengesizliğe neden olmaktadır. Başta yolsuzluk olmakla birlikte devlet politikalarındaki sistemsizlik, gelirin adaletsiz dağılımı, üretim sektöründeki sıkıntılar ve işsizlik ülkenin çözmesi gereken önemli sorunlarındandır.[36]

---

[34] DEİK, *Tacikistan Ülke Bülteni*, Mart 2012, s.2-3.

[35] Şinasi Öztürk, "Kırsal Yoksulluk'', *Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları*, (Derleyen: Nurgün Oktik), Yakın Kitapevi Yayınları, Ekim 2008, İzmir, s.264.

[36] Olatomide Waheed Olowa, "Concept, Measurement and Causes of Poverty: Nigeria in Perspective'', *American Journal of Economics*,2(1), Y.2012, p.29.

Ekonomik yapısı oldukça zayıf ve Afrika'daki en yoksul ülkelerden biri de Zimbabve'dir. Ülkedeki yoksulluğun yaygın olmasının nedeni yeterli istihdam olanağının sağlanmamış olmasıdır. İstihdam edilemeyen halk geçim kaynağı olarak sokak satıcılığına yönelmiştir.[37] Bu durum düşük getirilere neden olan kayıt dışı sektörün yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Yani prekaryalaşma yoksulluğu net şekilde tetiklemektedir.

Afrika ülkelerinden biri olan Mısır'da da benzer durumlar görülmektedir. Hüsnü Mübarek döneminde(1981-2011) var olan yoksulluk daha da artmıştır. Sosyal güvenince oldukça az olduğu bu ülkede başkanın oğlunun iş insanı ve banker olması Mısır ekonomisinin Mübarek ailesinin elinde toplanmasına neden olmaktadır.[38] Neoliberal devlet politikaları sosyal güvenliği kaldırmış ve birçok sosyal hizmet kurumlarını özelleştirmiştir. Dolayısıyla özelleştirme çalışmaları ile birlikte eşitsizlikler ve işsizlikte önemli artışlar yaşanmaya başlanmıştır.[39]Ülkedeki yolsuzluğun yaygın oluşu da gelir dağılımındaki eşitsizliğin bir göstergesi olarak gösterilmektedir. Mübarek'ten sonra kısa süreli başa geçen devlet başkanlarından sonra günümüzde başkanlığını devam ettiren Sisi ise çalışma hayatına ilişkin ekonomik reformlar düzenlemeye başlamıştır. Ayrıca kalkınma hedefleri doğrultusunda vatandaşın devlete olan güvenini artırmak için çeşitli çalışmalar düzenlemiştir. Fakat Sisi döneminde gıda maddeleri ve enerji ürünlerindeki sübvansiyonların kaldırılmasına paralel olarak enflasyonun da olumsuz etkisi ile birlikte toplumsal sorunlar oldukça artmıştır.[40] Nüfusun oldukça kalabalık olduğu bu ülkede şimdilerde ise aile planlamasına gidilmektedir. Mısır'daki 2017 yoksulluk verisi %32,5 olarak kaydedilmiştir. Nijerya'nın 2018'deki yoksulluk oranı %40,1 ve Zimbabve'de 2019 yılındaki yoksulluk oranı %38,3dir. Son olarak Mali'nin ölçülen son verisine göre yoksulluk oranı ise %41,9'dur. Dünya Bankasında güncel verileri

---

[37]Jeffrey Alwang, Bradford F. Mills, Nelson Taruvinga, *Why Has Poverty İncreased in Zimbabwe?,* World Bank Publications, Y.2002, p.19.

[38] Hasan Selçuk, Recep Ulusoy, "Son Mısır Devrimine Ekonomik Yaklaşım'', *Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, C. 9, S.1,Y. 2013, s.23.

[39]Heba El-laithy, Michael Lokshin, Arup Banerji, *Poverty and Economic Growth in Egypt, 1995-2000,* World Bank Publications, Y.2003, p.15.

[40] Tahsin Yamak, "Mısır'da Devlet ve Toplum İlişkilerinin Kurumsal Dönüşümü'', *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, C.5, S.2, Y.2018, s.41-42.

olmayan Mısır, Nijerya ve Zimbabve'nin yüksek olan yoksulluk oranlarında geçen 4-5 yıl baz alındığında gözle görülür bir değişimin olması pek muhtemel değildir.[41]

1.3.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Latin Amerika Örneği

İspanyol sömürgesi altında olan Latin Amerika'da işgücü; tarım (şeker, kakao, kahve…) ve maden üretimine dayanmakta olup halkın çok küçük bir kısmı da geniş topraklara sahipti. İşgücündeki açıklar köle ve yerli halkın emeği ile giderilmekteydi. Uyguladıkları ticaret politikasında amaçları vergi gelirlerini artırmak olduğu için ekonominin oluşması ve yerel piyasanın kurulmasında sorunlar yaşanmaktaydı. İç piyasanın gelişmemesi ülkeleri hammadde ihracatı ile birlikte dış ekonomiye bağımlı hale getirmişti.[42] 1930'lara gelindiğinde yaşanan ekonomik buhran ekonomide büyük sorunlar yarattı. Ekonomik buhran ile birlikte farklı politika izlemek izleyen Latin Amerika *"ithal ikame* stratejilerini benimsemeye başladı. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) bu modelin gelişmesinde öncülük etti. İthal ikameci politikalar, iç piyasanın gelişmesi ve buna bağlı olarak içsel satın alma gücünün artmasını hedeflemekteydi. İthal ikameci politikaları benimseyen Latin Amerika ülkelerinde kısa dönem içinde tarım piyasasında genişleme, kamuda istihdam olanaklarında artış, sosyal güvenlik sisteminin aktif hale gelmesi, kredi kolaylıkları, tüketim ve refah artışlarından yararlanıldı.[43] İlerleyen zamanlarda bu ülkelerdeki kamu kaynaklarının hor kullanılması, fiyatlardaki kontrollerin artması sonucunda uzun dönemde bütçe açıkları büyüdü, ticaretteki kısıtlamalar ile birlikte ithal ikameci endüstriler dışa bağımlı hale geldi. Kaynakların kullanımının kentlilere yönlendirilmesi de kırsal alandaki insanların yoksullaşmasına neden oldu. İthal ikame politikasını önemsemeyen ve iyi değerlendiremeyen Latin Amerika dengesiz büyüyerek ticaretteki ve sektördeki dengeyi bozdu. 1970'li yıllara kadar devam eden

---

41 Dünya Bankası, https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&locations=EG-NG-ML-ZW&most_recent_value_desc=false&start=2000&view=chart (24.01.2022)

42 Gökçer Özgür, ''Latin Amerika Ekonomilerinin Tarihsel Mirası'', TİKA-LAMER *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı*, (Editör: Ozan Zengin), 22-23 Kasım 2012, Ankara 2013, s. 206.

43 Zeynep Zafir Benderli , Zeki İlker Benderli, ''Neoliberal Ekonomi Politikalarının Latin Amerika Üzerine Etkileri'', *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, C.21, S.1, Y:2006, s.185.

bu stratejilerin sonunda enflasyonda artış, bütçe açıkları ve dış borçlar meydana geldi. Yıllar içinde yaşanan ekonomik kriz ve askeri darbeler neticesinde Latin Amerika oldukça kötü koşullar içerisine girdi. Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu(IMF), Latin Amerika'ya *"Washington Uzlaşması "*ile yapılanma politikalarını tavsiye etti.[44] Bu uzlaşıyla neoliberal politikalar benimsenmekte; yabancı sermayedeki engeller kaldırılmakta, özelleştirmenin yayılarak devlet harcamalarındaki öncelik verilen sıralamaların değiştirilmesine yönelik olup, döviz kurlarının ve faiz oranlarının serbest piyasaya göre belirlenmesi benimsenmekte, bütçe açığı ve vergi reformu gibi önlemler alınmaktaydı.[45]

1990'lı yılarak gelindiğinde başta Peru krizi ile birlikte 2001 yılına kadar birçok ülkede krizler yaşanmaya başlamıştır. Neoliberal politikalar sonrasında yaşanan bu krizler yoksul kesimi önemli derece etkilemiş ve Latin Amerika'yı gelir dağılımı eşitsizliklerinin fazla yaşandığı coğrafya haline getirmiştir. Latin Amerika'nın hem en yoksul ülkelerinden hem de gelir dağılımındaki adaletsizliğin fazla olduğu ülkelerinden birisi Honduras'tır. Ülkede güvencesizlik oldukça yaygın olmakla birlikte işsizlik ve eksik istihdam fazladır. Tarımda çalışanlar da enformel olarak istihdam edilmektedir. 2006 yılında yürürlüğe giren Orta Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (CAFTA) ile ekonomik büyüme amaçlanmıştır. Büyüme için gerekli yatırımların yapılması, ticaretin önündeki engellerin ortadan kaldırılması ve ticaret hacminin genişletilmesi gibi maddeler içeren bu anlaşmasa ile az da olsa büyüme gerçekleşmiştir. Fakat ekonomideki büyümeye olan etkisi, yoksulluk ve istihdama ciddi ölçüde etki etmemiştir.[46] Ekonomik krizden sonra şimdi de pandemi ile mücadele eden Venezuela'da her üç kişiden biri açlık sınırının altında yaşamaktadır. Dolar kurunda meydana gelen artış ile birlikte ülkede işsizlik oldukça artmıştır. Dolar kurunun etkisiyle mutfak alışverişini yapamayacak hale gelen toplumda göçler

---

[44]Aylin Topal, *Latin Amerika'yı Tanımlamak: Neoliberalizm, Direniş ve Sol*, Yordam Kitap, İstanbul 2008, s.38-39

[45] Yelda Tekgül, Mehmet Fatih Cin, "Neoklasik Paradigma Olarak Washington /Post Washington Uzlaşısının Yükselişi ve Düşüşü: Post-Keynezyen Alternatif Yaklaşım'', *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.24, S.2, 2015, s.249.

[46] Samuel Morley, Eduardo Nakasone, Valeria Pineiro, *The İmpact of CAFTA on Employment, Production and Poverty İn Honduras*, International Food Policy Research Instıtue, Washington 2008, p.30-31.

yaşanmaya başlanmıştır. Yaşanan kriz neticesinde özellikle kırsal alanda enformel sektörün yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk işçi sayısında da artış yaşanmaktadır. Prekaryalaşma bu defa yoksullaşma ve çocuk işçi çalıştırmaya sebep olmaktadır. 2012-2013 yıllarında nüfusun %47,86'sı kayıt dışı sektörde istihdam edilmiştir.[47] Latin Amerika genel olarak kır ve kente göre oluşan yoksulluk hali yıllara göre kıyaslandığında kırlardaki yoksulluk oranları kentlere göre fazladır. Örneğin; 2002'den 2020 yılına gelindiğinde; kentlerdeki yoksulluk oranı %40,5'den %29,4'e, kırsal alanda ise %62,9'luk oran %44'a gerilemiştir.[48]

1.3.3. Gelişmiş Ülkelerde Yoksulluk ve Seçilmiş AB Ülkeleri Örneği

İtalyan tarihinde geçmiş yıllarda iki büyük İtalyan diasporası gerçekleşmiştir. Bu diasporanın altında yatan en önemli neden ise yaygınlaşan yoksulluktur. Ülkede yaşayan göçmenler yerli halka göre daha fazla sosyal dışlanma ve yoksulluk içinde yaşamaktadır.[49] İtalya en büyük ekonomiye sahip olan ülkeler içinde yer almaktadır. Yüksek derecede olan kamu borcu ve büyümenin önündeki yapısal engeller, zayıf olan bankacılık sektörü, yargı sisteminin ağır işlemesi ekonomiyi olumsuz etkilemektedir.[50] İtalya ekonomisi çoğunlukla ailelere ait olan küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından oluşmaktadır. Ülkede genel işsizlik oranı %10 civarında seyrederken genç işsizlik oranı oldukça fazladır. İtalya'daki tasarruf politikaları ve adam kayırma durumları gençleri göçe itmektedir. 2019 yılında ölçülen yoksulluk oranı ise %20,1 olarak kaydedilmiştir.[51]1960'lı yıllarda nüfusun yarısına yakını tarım sektöründe istihdam edilen İspanya'da, sanayileşmeye geç başlamıştır. Zamanla gelişmeye başlayan bu ülkede turizm sektörü önde gelen ekonomik sektör haline gelmiştir. 2008

---

[47]Josefa RamoniPerazzi, Giampaolo Orlandoni Merli …, Analysis of the Duration of Unemployment and Outcomes for Unemployed Persons in the Bolivarian Republic of Venezuela, *CEPAL*, I.122, August 2017, p.247.

[48] ECLAC, https://statistics.cepal.org/portal/cepalstat/dashboard.html?theme=1&lang=en , (19.12.2021)

[49]Chiara Saraceno, David Benassi, Enrica Morlicchio, *Poverty in Italy: Features and Drivers in a European Perspectiv*, Policy Press, Y.2020, p.2

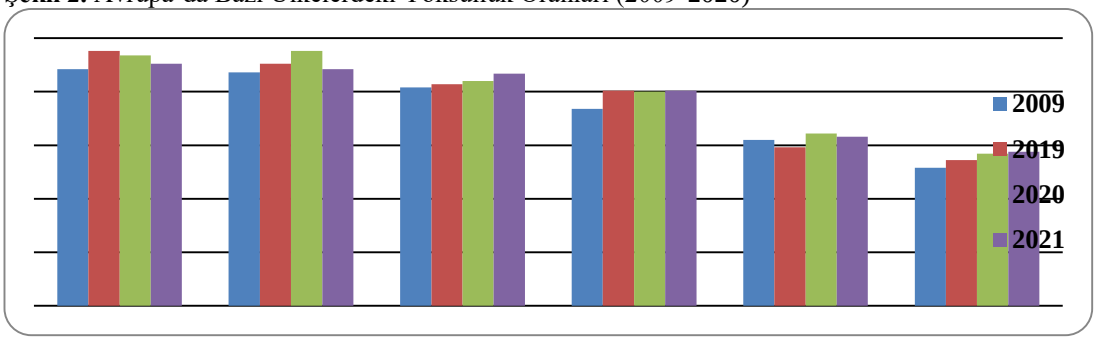
[50] CIA, https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/#economy (05.02.2022)

[51] STATİSTA, https://www.statista.com/statistics/619321/at-risk-of-poverty-rate-italy/ (05.02.2022)

yılında yaşanan ekonomik krizin etkisiyle İspanya'da var olan yoksulluk sorunu giderek artmıştır.[52]

Yoksulluk, her ülkede etkisini oldukça hissettiren bir sorun haline gelmiştir. Bunun için her ülke kendi adına belirli politikalar yürütse de Almanya birçok ülkenin kullandığı bir model gelişmiştir. İlk olarak sanayide sektöründe çalışanların sosyal güvenlikten yararlanmaları adına çıkarılan *"Bismarck Modeli"*.[53] Daha sonra bu model kapsam olarak genişletilmiştir. Pandemi ile birlikte özellikle serbest meslek sahipleri yoksulluk oranlarında oldukça yer almaktadır. Bu süreç içerisinde yapılan çeşitli yardımlar iflas gibi durumu kısmen önlese de yoksulluğun önüne geçememiştir.

Şekil 2. Avrupa'da Bazı Ülkelerdeki Yoksulluk Oranları (2009-2020)

Kaynak: EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm010/default/table?lang=en (07.12.2022)

[52] Holm-Detlev Köhler, Jose Pablo Calleja Jiménez, Spain: a Peripheral Economy and A Vulnerable Trade Union Movement, *Rough Waters European Trade Unions in A Time of Crises*, Edt. Steffen Lehndorff, Heiner Dribbusch, Thorsten Schulten, European Trade Union Institute, 2017, p.75.

[53] Thomas Gerlinger, Rolf Schmucker, "A Long Farewell to the Bismarck System: Incremental Change in the German Health Insurance System ", *German Policy Studies*, V.5, N.1, Y.2009, p.3-4

II. BÖLÜM

PREKARYA

2.1. Güvencesizlik ile İlgili Kavramlar

Prekarya'yı tanımlamadan önce ilk olarak güvencesizliğin ve proletaryanın ne anlama geldiğini tanımlamak gerekmektedir. Çünkü İngilizcede güvencesiz anlamına gelen 'precariuos' ile proletarya anlamına gelen 'proletariat' isimlerinin birleşmesiyle oluşan 'precariat' kelimesi Türkçeye prekarya olarak çevrilmiştir.[54]

Güvencesizlik literatürde net tanımı olmayan bir kavramdır. Çünkü birden fazla güvencesizlik halleri bulunmakta ve zamana göre bu haller de farklılık göstermektedir. İnsanlar iş hayatında çeşitli güvencesizlik yaşamalarının yanında bir de işten arta kalan zaman içerisinde güvencesizliğe maruz kalmaktadırlar. Genellikle birey, iş hayatında güvence altına alınmamasının izlerini normal yaşamında da hissetmektedir. Dolayısıyla bu kavram, hem çalışma yaşamında hem de yaşamın bütününe odaklanıp değerlendirilmektedir.[55]

Emeği koruyucu örgüt ve bunların güçlerinin zayıflığı, hukuksal güvencelerin yok denecek kadar az olması emeği kaçınılmaz olarak güvencesizliğe itmektedir. Güvencesiz çalışanların yaşadıkları sorunlar genelde aynıdır. Bunlar: İş gücü devir hızı yüksek olan işlerde çalıştıklarından dolayı sürekli iş değiştirmek zorunda kalma, işten atılma korkusu nedeniyle işverenden herhangi bir hak talep edememe, iş piyasasında zar zor iş buldukları için işverenin dayattığı her türlü tehlikeli işi kabul etme olarak sıralanabilir.

Kapitalizmin yaygın olduğu dönemlerde herhangi bir mülke sahip olmayan işçi, emeğinden başka satacağı bir şeyi olmadığından kapitalist sisteme ayak uydurmak

---

54 Gencer Çakır,"'Prekarya' Ne Anlatmaktadır?'', *DİSKAR Dergisi*, S.4, s.154

55 Elif Hacısalihoğlu, "Çalışma Yaşamında Güvencesizleşme, Belirsizlik ve Korku Üzerine Düşünceler'', *Toplum ve Hekim*, C.30, S.4, Temmuz-Ağustos 2015, s.244.

zorunda kalmıştır. Bu durum güvencesizliğin devamına yol açmıştır. Kapitalist dönemde insanlar güvencesizliğin önüne geçmek için özel mülkiyete sahip olmuşlardır. Fakat mülksüz kesim güvencesiz olmaya mecbur kalmıştır.

İşçinin herhangi bir uyarı yapılmadan işinden atılması, çalıştığı saatlerin işçiye bildirilmeden keyfi olarak değiştirilmesi, verilen ücretlerin belirsiz ve düzensiz şekilde olması, sosyal hak ve ödeneklerinin verilmemesi, çalışma ortamında yeterli sağlık önlemlerinin alınmaması gibi durumlar güvencesiz olarak çalışmanın örneklerindendir.[56] Aslında iş yerinde, işçinin aleyhine olacak her türlü olumsuzluk güvencesizlik olarak tanımlanabilir.

Türkiye'de çoğu sendikanın koruyucu tarafları ağır basmamakta ve sendikalar güvence altında olmayan kesimi korumaktan kaçmaktadırlar. Hem toplum hem de istihdam konusunda dışlanan bazı kesimler, sendikalar tarafından da güvence altına alınmamaktadır. Örneğin; kadınlar erkelere nazaran iş hayatında daha çok problem yaşamaktadır. Fakat sendikalar kadınlara destek çıkması gerekirken, tüzüklerinde kadın çalışanlar için olumsuz ibarelere yer vermektedirler. Başka bir örnek ise gençlerdir. Yaşları nedeniyle daha çok vasıfsız, kötü koşullarda çalıştırılan gençlerin sendikal örgütlenme oranları bir hayli düşüktür. Bunun nedeni ise sendikalar tarafından yapılması gereken bilgilendirmenin eksik yapılması ya da hiç yapılmamasıdır.

Dünya genelindeki bazı sendikalar ise güvencesiz çalışmayı ortadan kaldırmak için çalışmalar yapılmaktadır. Yürütülen faaliyet kapsamında, güvenceleri olmadan çalışanların diğer çalışanlarla aynı haklara sahip olunması gerektiği vurgulanmaktadır. ABD' ve Cezayir, Peru, Almanya gibi Batı'da yer alan ülkeler güvencesizleşme ile mücadele kapsamında faaliyetler düzenlemişlerdir.[57]

Ortak bir amaç için toplanan işsizler, (özellikle kadın ve gençler), yeterli ses

---

56 Metin Özuğurlu, "Taşeronlaşma, Güvencesiz istihdam ya da 'Hayatta Dikiş Tutturamama' Halleri Üzerine'', *Memleket ve Siyaset Yönetim,* C.4,S.9, 2009\9, s. 127.

57 Mehmet Atilla Güler, ''Ulusal İstihdam Strateji Bağlamında Türkiye'de Güvencesiz Çalışma'', *Çalışma ve Toplum,* 2015\3, s.161.

oluşturmaları için sendika ve bazı partiler de bu topluluk içerisinde yer almaktadır. Ayrıca güvenceden yoksun olarak çalışanlar iş buldukları yere taşınmaya yani konargöçer vaziyette yaşamaya alışmak zorunda kalmışlardır. Çalışanlar, kendi alanları olsun olmasın tüm işleri yapmak durumunda kaldıklarından dolayı zamanla emekleri değersizleşme noktasına gelmektedir.

Küreselleşmenin etkisiyle büyük toplumsal dönüşümler baş göstermiştir. Toplumda yarattığı etki daha çok olumsuz olmakla birlikte olumlu yanları da bulunmaktadır. Ekonomik anlamda küreselleşme, ülke para birimlerinin dalgalanmasıyla meydana gelmiş, böylece küresel sermaye akımları serbest hale gelmiştir. Üretim araçlarının dünyanın her tarafında dolaşmasıyla birlikte para birimi göreceli olarak daha değersiz olan ülkeler 'ucuz emek' ülkesi haline gelmeye başlamıştır. Böylece bu ülkelerde üretilen malların niteliğinden çok niceliğine önem verilmeye başlanmıştır.

Neticesinde küresel sermaye, emeğini sömürdüğü ülkeleri aynı zamanda kalitesiz ürünlerle doldurmaya da başlar. Güvencesizlik hızlı bir yayılım göstermekte ve güvencesizliğin şiddeti giderek artmaktadır. Güvencesizlik, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde formel sektörün tamamlayıcısı rolünü üstlenmektedir.

Çalışanı "güvencesiz" çatısı altında incelenmesine neden olan bir faktör ise enformel sektördür. İşverenler iş yükünden doğan bazı maliyetlerden kaçınmak için bu sektörü tercih etmekte olup genellikle kadın ve çocukları çalıştırmaktadırlar. Enformel sektörün yaygınlaşması da güvencesizliği beraberinde getirmiştir. Formel iş ağları içerisine giremeyen işçiler enformel sektörde güvencesiz koşullarda çalışmak zorunda kalmıştır. Bu sektör içerisinde istihdam edilenler çeşitli haklardan mahrum bırakılmaktadır. Fakat yaşamlarını idame ettirmek durumunda olan insanlar bu zorlu şartlara razı gelmektedirler.

2.1.1. Proleterya Kavramı

Karl Marx ve Engels'in Komünist Manifesto'sunda yer alan *"Burjuvalar ve Proleter"* bölümünde proletaryayı *"herhangi bir üretim aracına sahip olamadıkları*

için emeklerini satmak zorunda kalan işçi sınıfı olarak tanımlamaktadırlar.[58] Proleteryanın en alt sosyal sınıfı tanımlamak için kullanılan bir kavram olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Önceleri aşağılama amaçlı kullanılan proleterya ifadesi sonraları işçi sınıfını tanımlamak için kullanılmıştır.

Marksizm teorisine göre proleterya üretim aracına sahip olmayan sınıftır. Ücretli çalışan bir sınıf olan proleterler, emek gücünü belirli bir ücret karşılığı satmaktadır. Proleterya denen sınıfın oluşmasının en temel nedeni; feodal düzenin çökmesinin ardından gelen sanayi devrimi ile birlikte insanların mülksüzleşmesidir. [59] Feodal toplumlarda ticarette yaşanan canlanma neticesinde toprağa verilen önem azalmıştır. Ekonomik anlamda yaşanan gelişme ile de feodal yapıdaki olan düzen sarsılmıştır. Yerini üretim araçlarına sahip olan burjuvaya bırakmıştır.

Sanayi devriminin yarattığı refah, toplumsal katmanlar arasında eşit bir biçimde paylaştırılamamıştır. Çalışma saatlerinin fazla olmasının yanında ücretlerinin de bir hayli düşük olduğu proleterler hayatları boyunca iktisadi güvensizliği yaşamışlardır. Burjuva sınıfı ise 19. Yüzyılda gerçekleşen devrim hareketlerine liderlik ettiği için zenginliğini arttırıp, toplumsal statüde ön plana çıkmıştır. Üretim araçlarına sahip olmayan proleterlerin bu sistem içerisinde yoksul olması kaçınılmazdır.

Sanayi devriminin başında fabrikalar çalıştıracak yeterince işçi bulamazken, sanayiciler; fabrikaların yakınlarına işçiler için konutlar yapmış, köyden kente göçü teşvik etmiştir. Bu dönemde kentler büyüdüğü ve nüfus arttığı için kentlerde de sosyal sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Fabrikaların önünde iş için sıra bekleyen insanların sayısı günden güne artarken proleterlerin ücretleri de düşüş göstermiştir. Çalışma sürelerinin uzadığı, fazlasıyla proleter adayın olduğu bir ortamda kadınlar ve çocuklar da çalışma hayatının içine girmek durumunda kaldılar.

---

58 Haluk Yurtsever, *Kapitalizmin Sınırları ve Toplumsal Proletarya,* Yordam Kitap, Şubat 2012 İstanbul, s.86.

59 TÜRK-İŞ, *Sendikacılık Akademisi Ders Notları 4*, Ankara 2016, Ziraat Grup Matbaacılık, s.18.

Dünya'nın genelinde güvencesizleşme nedeniyle bazı eylemler yapılmaktadır. Amerika'da kadın dokuma işçilerinin yaptıkları grevde kadınlar sadece karın tokluğuna yaşamak istemediklerini aynı zamanda sosyal hayata da katılmak istediklerini özellikle vurgulamışlardır.[60] Güvencesiz çalışan bu kadınların aldıkları düşük ücretler ve çalışma koşulları düşünüldüğünde acı gerçek ortaya çıkmaktadır. Kötü koşullar altında çalışan insanlar hayatlarını idame ettirecek ücretleri dahi zor almaktadırlar.

2.1.2. Prekarya Kavramı

1970'li yıllardaki iktisatçıların inandığı neoliberal modelde; büyüme ve kalkınma rekabet gücüne dayalıdır. Bu iktisatçılar her şeyin rekabeti arttırmak için yapılması gerektiği düşüncesini savunmuşlardır. Bu modele göre emek piyasasındaki esnekliğin artması çok önemlidir. Bu esneklik işverene fayda sağlar ancak bu esnekliğin bedelini işçiler öder. Oluşan risk ve güven eksikliğinin maliyetleri direkt olarak işçiler ve ailelerine yansımaktadır. Bütün bunlar içinde milyonlarca insanın bulunduğu *"Prekarya'yı"* ortaya çıkarmıştır.[61]

Neo-liberal politikaların uygulanması güvencesizliği yaygınlaştırıcı bir faktördür. Bu politikalar: rekabetin arttırılması, serbest piyasanın geliştirilmesi, devletin ekonomi içindeki rolünün azaltılması ve kuralsızlığın yaygın hale gelmesi olarak tanımlanabilir. Serbest piyasa beraberinde esnek iş gücünü getirdiği için güvencesizlik yaygınlaşmaktadır. Aynı zamanda devletin rolünün zayıflayıp özelleştirmelerin artması bireyleri yoksulluğa sürüklemektedir.

Sanayi devrimi ile erkeklerin yanında kadın ve çocuk işçi sayısının artması ile emek sömürüsü başlamıştır. Güvenceli çalışma hayatında istikrarlı, normal ücret düzeyi ve güvenli çalışma ortamı söz konusu iken güvencesiz çalışmada ise tüm bunların tersi durumlar ortaya çıkmıştır. Belirsiz süreli istihdam koşullarının yaygınlaşması, merdiven altı işlerde yapılan istihdamlar güvencesizleşmenin temelini

---

60 Gamze Yücesan Özdemir, ''Ekmek ve Gül: Güvencesiz Çalışan Kadınların Sağlığı'', *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Temmuz-Ağustos-Eylül 2010, s.9.

61 Guy Standing, *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf,* İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s.11.

oluşturmaya başlamıştır. Aynı zamanda geçici işlerin sürekli hale gelmesi de güvencesizliğin kalıcı hale gelmesine neden olmuştur. ILO (İnternational Labal Organization-Uluslararası Çalışma Örgütü) tarafından birçok ülkede yapılan çalışma neticesinde ortaya çıkan sonuca göre; işçilerin %73 gibi yüksek oranlı kısmı güvencesiz olarak istihdam edilmektedir.[62]

Proleterya ile güvencesizliğin bir araya gelip oluşturduğu bu yeni kelime bazı özellikleriyle proletaryadan ayrılmaktadır. Sınıfları incelediğimizde en üst katmanda evrene hükmeden "*elitler"* yer almaktadır. Daha sonra kamuda istihdam edilen *"maaşlılar"* gelirken onları yüksek gelire sahip ve pazarlayabilecekleri vasıfları olan *"profisyenler"* takip etmektedir.[63] Profisyenlerden daha az gelire sahip olan, el emeği ile çalışan kesim ise işçi sınıfıdır. Bu sayılan sınıfların altında ise bir ordu haline gelen *"işsizler"* ve giderek büyüyen *"prekarya"* yer almaktadır.

Oluşum aşamasında bir sınıf olarak değerlendirilen prekarya çeşitli haklardan mahrum bırakılmaktadır. Emek piyasasında yeterli fırsatların olmaması, haksızlığa uğrayan işçilerin işverenlerine maddi cezaların uygulanmaması ve çalışma şartlarındaki yetersiz önlemler prekaryayı zor şartlara maruz bırakmaktadır. Ayrıca konumlarının belirsiz oluşu gelirlerinin de o denli belirsiz olmasına neden olurken yaşadıkları olumsuzlarını temsil edecek sendikalarda örgütlenme hakkına da sahip değillerdir.

Prekarya'yı tasvir etmenin yollarından birisi de *"kısmi vatandaş"* kavramıdır. Bu kavram normal vatandaşlara verilen sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi, medeni haklardan sınırlı şekilde yararlanan kişilere denir. Geçici işçiler, suçlular, sözleşmeliler, göçmenler ve sosyal yardımlaşma ile yaşamak zorunda olanlar ellerinde pek az hak bulunan kısmi vatandaşlardır. Yarı zamanlı işlerde çalışanlar da bu tasvirin içinde yer almaktadır.

---

62 Süleyman İlhan, ''Neo-liberalizm, Esnekleşme ve Güvencesizlik'', *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.29, S.2, Temmuz 2019, s.364.

63 Guy Standing, *a.g.e*, s.21.

Kapitalist sistem içerisine göçmenlerin dâhil olması prekaryanın daha da genişlemesine neden olmaktadır. Göçmen işçiler maaşın tutarından çok çalışacakları bir işlerinin olmasını daha çok istedikleri için her türlü kötü koşullara razı gelmektedirler.[64]

Literatürde yarı zamanlı çalışma süresi belirli iken belirtilen saatte çalışma hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Başkasına tabi olarak çalışanların, prekarya içine girme riski daha fazladır. Bunlara ek olarak çağrı merkezlerinde ve taşeron çalışanlar, stajyerler de prekaryanın çeşitleri içerisinde yer almaktadır.[65] Bazı kaynaklarda göçmenlerin de prekarya içerisinde yer aldığını değinmiştir. Bu görüşü günümüzde desteklemek pek doğru olmayacaktır. Çünkü eskiye nazaran göçmenlerin hakları daha fazla gözetilmektedir.

1980'li yıllarda neoliberal politikalardaki amaç emek piyasasında esnekliğin sağlanmasıydı. Esneklik kavramının pek çok boyutu vardır ancak neoliberal düşünürlerin savunduğu esneklik çalışanları güvencesiz hale getirmektedir. Esnekliğin yaygınlaşması eşitsizliklerin artmasına ve yoksulluğun belirginleşmesine neden olmaktadır.

Prekaryayı tanımlarken güvencesi olmayan işlerde çalışanlar olarak ifade edilirken bilinmesi gereken önemli bir husus vardır. Proleterya kelimesinden türemesine rağmen işçi sınıfından ayrılan özellikleri bulunmaktadır.[66] Prekarya'ya işçi sınıfı ya da proleteryanın bir parçasıdır demek doğru olmaz. Çünkü proleterya, örgütlenme ve grev hakları olan, çalışma dönemlerinin belli olduğu ve standart ücretlerle çalıştırılan insanları oluşturmaktadır.

1990'lar boyunca insanlar kendilerini enformel denilen bir konumda

---

64 Aslı Şahankaya Adar, ''Türkiye'de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü?'', *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2018/1, s.14.

65 Denizcan Kutlu, "''Prekarya'' Üzerine Eleştirel Notlar ve Düşünceler'', *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(1), s.229-230.

66 Elif Hacısalihoğlu,"Prekarya: Yeni ve tehlikeli bir sınıf mı?", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Ankara 2015, s.250.

bulmuştur. İnsanların kendilerini enformel bir çatı altında tanımaları da yeterli değildir. Esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşması da bu sektörü destekler niteliktedir. Esnek çalışma biçimleri: yarı-zamanlı, geçici, kısa süreli gibi düzensiz istihdam halleridir ve bu koşullar işçileri güvencesizliğe doğru sürüklemektedir. Sosyal devlet uygulamalarının yetersiz kalması güvencesizliğin yaygınlaşmasında etkin rol oynamaktadır.

2.2. Sınıfsızlaşma ve Prekarya

Feodalizmin sona ermesiyle mülksüzleşen insanlar emeklerini belirli ücretler karşılığında satarak yaşamlarını devam ettirmişlerdir. Herhangi bir üretim araçlarına sahip olmayan bu insanlara proletarya denilmektedir. Karl Marx'da işçi sınıfı tanımı yaparken yine bu terimi kullanmıştır. Fabrikaların artmasıyla burjuva yani üretim araçlarına sahip olanlar tarafından işçi sınıfı üretime dâhil olmuştur.[67] Fabrikalarda üretilen malların satılmasıyla elde edilen gelirlerden işçilere ölmeyecekleri kadar ücret ödenmekteydi.

İş buldukları sürece yaşayabilen, burjuvazi geliştikçe genişleyen proleter; emeklerini parça parça satıp, piyasasının tüm iniş çıkışlarına maruz kalmışlardır.[68] Proleterler, fabrikalara doluşmuş işçi ya da asker yığınları olarak görülmekteydi. Gözetilen tek şey üretimin gerçekleştirilmesi ve işçiler adeta köle olarak kullanılmaktaydı. Modern sanayi yaygınlaşıp gelişmesiyle feodal düzende olduğu gibi ataerkil ailelerde erkekler çalışıp kadınların çocuk baktığı dönem yok olmaya başlamıştır. Ucuz emek gücü olarak görülen kadınların emekleri, burjuva tarafından daha çok sömürülmüştür.

Eski yıllarda insanlar belirli sınıfsal terimlerle kategorize edilirken zaman geçtikçe değişen ihtiyaçlarla birlikte belirsiz sınıflar ortaya çıkmıştır. Değişen bu ihtiyaçlar neticesinde artık yeni bir sınıf tanımına gereksinim duyulmaktadır. Bu hususta devreye kitaplarda farklı tanımlamaları olan '*Prekarya*' girmektedir. Eşitsizliğin arttığı bir toplumda esnek emek piyasaları oldukça yaygınlık

[67]Edt. Robert C. Tucker, The Marx-Engels Reader, *W. W. Norton & Company*, 1978, p.473.
[68]Karl Marx, Friedrich Engels, *Karl Marx & Friedrich Engels*, Collector's Library, Y.2009, p.29

kazanmaktadır. Esneklik çağı, kadın ve erkeklerin güvencesiz çalışmaya itildiği bir çağdır.[69] Devlet, yaygınlaşan esnekleşme ile çalışanların haklarını da kısıtlamaya başlamıştır. Haklarından mahrum bırakılan insanları zorla prekaryalaşmaya iten siyasi partiler de yürürlüğe koydukları politikalarla bu kesimin artmasına neden olmaktadır.

Proletariat (proleterya) ve *precarious* (güvencesiz) kelimelerinin bir araya gelmesi ile oluşan *prekaryanın*, kitaplarda çeşitli tanımlamaları bulunmaktadır. Tanımın oluşum aşamasında olduğu ya da prekaryanın kendi içinde ayrıldığını savunan görüşler olsa da temel olarak 7 tip güvenceden yoksun olma hali bu terimin tanımını açıklamada yeterli olmaktadır. Bu güvenlik tipleri detaylı olarak izah edildiğinde; öncelikle "*emek piyasası güvenliği*" için hükümet tarafından yeteri kadar istihdam olanağının sağlanması gerekmektedir. Daha sonra bireylerin çalışma hayatına girdiğinden itibaren çeşitli haklarının olması ve bunların korunma altına alınması sağlanmalıdır.

İşe alınan çalışanların, işverenden kaynaklı yaşadıkları sorun neticesinde işverene yaptırımın uygulanması "*istihdam güvenliğini*" oluşturmaktadır. İstihdam edilen bireyin belirli bir mevki elde ettikten sonra hem statü hem de gelir açısından kademe atlaması "*iş güvenliğini"* kapsamaktadır. Kadınlar için gece çalışma saatlerinin ayarlanması, genel olarak çalışma saatlerine getirilen sınırlamalar ve iş kazası ya da meslek hastalığına maruz kalanların tedavilerinden doğan masrafların karşılanması gibi düzenlemeler "*çalışma güvenliği*" çatısı altında toplanmaktadır. İşçilerin sahip oldukları bilgi ve becerilerine göre vasıf kazandırılmaya yönelik fırsatlar, "*vasıfların yeniden üretiminin güvenliğini*" oluşturmaktadır.

Gelir eşitsizliğinin ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi, düşük gelire sahip olanların sosyal güvenlik mekanizması altına alınması ve yetecek kadar gelirin sağlanması, "*gelir güvenliği"*; çalışanların grev hakkının olması ve bağımsız sendikalarca destek görülerek emek piyasasında çalışanların ortak bir payda da buluşması "*temsil güvenliği*"içinde yer alan haklardır. Sayılan tün bu güvenceler ve

---

[69] Guy Standing, "Global Feminization Through Flexible Labor: A Theme Revisited'', *World Development,* Vol. 27, No. 3,Y.1999, p.583.

özellikle temsil hakkı sınıf özelliği taşıyan prekarya için çok önemlidir. Çünkü devlet ya da sermayedarlarla aralarındaki güven ilişkisi yok denecek kadar azdır.

Prekarya ve proleterya arasındaki farka bakıldığında; prekaryanın proleterlere göre neredeyse tüm işleri geçicidir. Herhangi bir sözleşme olmadan, bazen yarı zamanlı, güvencesiz işlerde çalıştırılmaktadır. Proleter, makinelerin yaygın kullanılmasıyla başlayan ve artık onların da emeklerinin makine haline geldiği bir tekdüzelik mevcuttu ve ölmeyecekleri kadar ücret verilmekteydi. Prekarya da ise çalışma şartlarının değişip esnekleşmesiyle, yeni bir çalışma halinin ortaya çıkması ile şekillenmektedir ve ücretleri farklılık göstermektedir. Ekonomik faaliyet içinde devamlılıklarının belirsiz olduğu prekaryanın konumları da belirsizdir. Devletin işçiler ve maaşlılara sağladıkları haklardan da mahrum bırakılmaktadırlar.

Emeği başkasına ait olan işçinin; kendini yeterince özgür ve mutlu hissedememesi onu yabancılaşmaya itmektedir. İşe yabancılaşmak, proleteryayı anlamada bir özellik olsa da prekarya için yabancılaşma her zaman söz konusu değildir. Yine proleter için de geçerli olan düşük sosyal hareketlilik prekarya içinde geçerlidir. Fakat bu özellik prekaryayı diğer sınıflardan ayırmaktadır. Fabrikalarda standartlaştırılmış işler bulunmaktaydı ve çalışanların çok fazla vasfa sahip olması gerekmezdi. Prekarya ise tek bir iş yapmadığı için birden fazla vasfa sahip olması gerekmektedir.

Günümüzde prekaryanın oluşum aşamasında olan bir sınıf yapısı olduğunu savunmalarının nedeni işçi sınıfı gibi henüz siyasi bir güç oluşturmadığından kaynaklıdır. Burjuvazi döneminde, burjuvalar ve proleterler bulunmaktaydı. Şimdi ise içlerinde eskiye nazaran biraz değişen işçi sınıfı ve prekaryanın da bulunduğu birçok sınıf mevcuttur. Elitler, maaşlılar, profisyenler, işçi sınıfı, prekarya ve işsizler ordusu bu sınıflar arasında sayılmaktadır.

Hayatlarını güvenceden yoksun işlerde idame ettirmeye çalışan bu insanlar kamu kaynaklarından da yetersiz şekilde yararlanmaktadır. Aynı zamanda sürekli olarak geçici olma hallerini sürekli olarak devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Uzun yıllar işsiz kalmış birinin kariyere ilk adım olarak geçici bir işe girmesi onun devamlı olarak geçici işlerde düşük kazanca tabi çalışmasına neden olmaktadır.

Aldıkları ücret değişken ve genellikle düşük eğilimde olduğu için uzun süreli yoksulluk onlar için kaçınılmaz sondur.[70] Çünkü ederinden daha az seviyelerde olan bir işi yapmak toplumsal hareketin yukarı doğru çıkmasını engelleyip, düzenli bir gelirin devamlılığını da aza indirmektedir.

Prekaryayı açıklamada yardımcı olacak bir anahtar kelime de *'kısmi vatandaş'*tır. Bu kelimenin anlamı şartlar ne olursa olsun diğer vatandaşların sahip oldukları haklara sahip olamayan ya da sınırlı olarak yararlanan kişileri kapsamaktadır. Yasa önündeki eşitlik, sağlık hizmetlerine erişim, gelirde eşitlik bu haklardan bazılarıdır. Fakat günümüzde bu hakların birinden ya da daha fazlasından yararlanamayan insan sayısı oldukça fazladır. Kendi ülkesinden vatandaşlık haklarından tamamen yararlanamayan vatandaşlar bir nebze göçmen olarak da değerlendirilmektedir. Çünkü göçmenler, göç ettikleri ülkelerde vatandaşa nazaran aynı hatta daha fazla hakka bile sahip olmaktadırlar.

Bir diğer anahtar kelime de *'yarı-zamanlı çalışma'dır*. Yarı zamanlı çalışma denildiğinde akla daha az çalışma saatleri ile emeğin karşılığının ücret olarak o kadar verilmesi olarak düşünülse de bu aslını yansıtmamaktadır. Yarı zamanlı işlerde çalışan ya da zorunda kalanlar normal çalışma saatlerine göre daha çok çalışıp daha az ücret almaktadırlar. Özellikle düzenli bir gelir getirici konumunda olamayan kadınların kendilerine ekmek kapısı olması için girdikleri bu çalışma şeklinde emekleri daha fazla sömürülmektedir. Herhangi bir anlaşma imzalatılmadan ve hakları gözetilmeden çalıştırılan taşeron işçiler de yarı zamanlı çalışanlar gibi geçici çalışma gruplarının içerisindedir.[71] Stajyerler ve çağrı merkezlerinde çalışanlar da diğer anahtar kelimelerindendir.

Şirketlerin başka biri tarafınsan satın alınması ya da birleştirilmesi neticesinde çalışma stilinde değişiklik yapılması, iş maliyetini düşürmek için yürütülen işlerin taşeron firmalara verilmesi gibi durumlar emeğin parçalanması neden olmaktadır. DİSK'in yayınladığı *'Taşeron ve Güvencesiz Çalışma'* raporunda, özel ve kamu sektöründe taşeronluk ve *'a tipik'* istihdamın hızla yaygınlaştığını; eğitim, sağlık

---

[70] Guy Standing, "The Precariat'', *Contexts,* Vol.13, Is.4, Y.2014, p.11.
[71] Guy Standing, "The Precariat and Class Struggle'', *RCCS Annual Review,* No.7, Y.2015, p.6.

sektörü ve belediyelerden KİT'lere kadar birçok alanda güvencesiz çalışma koşulları altında kişilerin çalışma hayatı içine dâhil olduğunu ifade etmiştir.

1970'li yıllarda dünyada kendisini hissettirmeye başlayan, 1980'lerde çalışma hayatının neredeyse tamamını değiştirecek noktaya gelen teknolojik gelişmeler, çalışma şartlarını etkilediği gibi çalışanları da etkilemiştir. İşçilerin istihdam edilme şartlarını değiştiren bu değişimler, *'Fordist Üretim'* tarzını beraberinde getirmiştir. Fordist üretimi kısaca: Üretimin standartlaştığı ve kalifiye olmayan işçilerin büyük ölçekli işletmelerde düzensiz çalışma saatlerinde istihdam edilmesi olarak, tanımlandırabiliriz. Teknoloji ile birlikte, 70'li yılların sonunda dünyanın genelinin maruz kaldığı ekonomik durgunluk ve uluslararası rekabet koşullarının değişmesi işverenlerin fordist üretim tarzından, '*a tipik'* istihdam biçimine geçiş yapmalarını kaçınılmaz hale getirmiştir.

A tipik çalışma esnekleştirilmiş çalışma şekillerini içermektedir. Daha çok kadınların çalıştığı bu istihdam şekli içinde güvencesizliği, korumasızlığı barındırmaktadır. Genellikle *'a tipik'* çalışanlar sosyal güvenlik hukukunun kapsamı dışında kalmaktadır. Küreselleşme ile birlikte işgücü farklılaşmakta ve emek sömürüsüne neden olmaktadır. A tipik çalışma şekillerinin çerçevesi Avrupa'da yasalar ile belirlenirken, ABD'de işgücü piyasasında oluşan fiili çalışma koşulları da görülmektedir.

Tipik çalışma koşullarından tamamen farklı olan bu çalışma şekli *'güvencesiz çalışmayı'* beraberinde getirir ve tüm tipik çalışma şekillerinin esnekleşmiş halidir. Tipik çalışma; çeşitli güvenceler doğrultusunda, işverenin emri altında, belirsiz süreli iş sözleşmesine tabi tam süreli çalışmayı ifade ederken; A tipik istihdam ise herhangi bir güvence altına alınmadan belirli süreli iş sözleşmelerine tabi olarak kısmi zamanlı olarak çalışmayı ifade etmektedir.[72]

[72] Esra Çolak, ''Akademide Güvencesiz Çalışma: Araştırma Görevlilerinin Deneyimleri'', *Viraverita*, S.2, 2015, s.25.

Hizmet sektörünün hızla yaygınlaşması, ekonomide yaşanan durgunluk ve bunun beraberinde meydana gelen işsizlik neticesinde esnek istihdam, işsizliği azaltıcı bir tedbir olarak görülmektedir. Daha fazla kar amacı güden işverenler çalışanları esnek çalışmaya itmektedir. Birçok şirket işgücünü, a tipik ve enformel işçi çalıştırarak karşılamakta ve maliyetlerini en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Standartların dışında, belirli bir düzeni olmayan ve güvenceden yoksun olan bu çalışma şeklinde bireylerin, işveren tarafından haksızlığa uğramalarını önleyecek herhangi bir koruma programı bulunmamaktadır.

A tipik çalışmanın en önemli ayaklarından birisi de *'vardiyalı'* çalışmadır. Mal ve hizmet üretiminin kesintiye uğramamasını sağlayan bu sistem, dönüşümlü bir çalışma sistemidir ve çalışma saatleri işletmenin yapısına göre değişkenlik göstermektedir. *'Vardiyalı'* çalışma genellikle kamusal açıdan sürekli çalışması gereken sektörleri içermektedir. Geçici olarak kısmi sürelerle çalıştırılan bu insanlar evde ve kendi başlarına da çalışmaktadırlar.

Vardiyalı çalışma örgütlenme konusunda da büyük sıkıntılara neden olmaktadır. Vardiyalar arası iletişimsizlik, iş başarısının düşmesine neden olur ve bu durum iş kazalarını beraberinde getirir. Böylece hem işçi hem işveren açısından memnuniyetsiz durumlar yaşanmaktadır. A tipik çalışma biçiminde faaliyet gösterenler, genellikle sosyal güvenceden yok denecek kadar az faydalanmaktadır. Bu durum çalışma verimliliğini düşürdüğü gibi, çalışma programları çalışanlar için yeterince koruma sağlamamaktadır. İş kanununda gece çalıştırma ve günlük çalışma saatleri ile ilgili hükümleri yer alsa da hükümler uygulanmamaktadır.

Prekaryanın ortaya çıkmasında ve büyümesinde küreselleşme önemli rol oynamaktadır. Küreselleşme rekabetin ve serbest ticaretin üzerine kurulmuştur. Ham madde ve pazar arayışı içerisindeki ülkelerin birbiriyle kıyasıya rekabeti neticesinde ticareti kısıtlayıcı bütün etkiler ortadan kalkmış ve tüccarlar küresel bir etken haline gelmiştir. İngiltere'de Sanayi İnkılâbının gerçekleşmesinin ardından, Avrupa ülkeleri kapitalist ekonomi politikaları neticesinde ürettikleri ürünleri dünyanın dört bir yanına pazarlarken bu durum ekonomik anlamda küreselleşmeyi beraberinde getirmiştir.

Serbest piyasa ekonomisiyle sayıca fazla düşük emek gücüne sahip olan Hindistan ve Çin ekonomik hayatı derinden etkilemiştir. Çok uluslu şirketleri Çin'deki yerli firmaları kullanarak Çin ekonomisinin büyümesine katkı sağlamış. Küreselleşen ekonomi emek arzının da artmasına neden olmuştur. Bu şirketler çoğu işlerini fason üreticilerle birlikte yürüterek işçileri çok düşük ücretlerle çalıştırmışlardır. Uyguladıkları düşük ücret politikaları diğer ülkelerin de ücretlerini aşağı çekmesine neden olmuştur.

İşçiler yaşadıkları sorunları çeşitli yollarla dile sonra getirdikten şirketler tarafından bu sömürünün şiddeti kısa süreliğine azaltılmıştır. Fakat bu gibi milyonlarca fabrika; çalışma yoğunluğu, emek sömürüsü ve güvencesizlikle çoğu insanın ölümüne neden olmuştur. 1970'li yıllara kadar proleterlerin emekleri bu şekilde istikrarlı ve tam zamanlı olarak satın alınmaya devam edilmiştir. O dönemlerde sosyal demokratlar ve sendikalar gibi ses getirici unsunlar emeğin üstündeki sömürünün kaldırılması için çok çabalamışlardır. Şimdilerde işçi sınıfı şiddetini değiştirerek varlığını devam ettirmektedir.

Uluslararası şirketler, en ucuz emeği, en düşük vergileri talep ederek toplumları adeta sömürmektedirler. Son elli yıl içerisinde küreselleşmedeki yaygınlaşma beraberinde içerisinde sosyal düzeninde olumsuz etkilendiği birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu durum var olan sosyal sorunları arttırdığı gibi yeni sosyal sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin; kadınların hem sosyal hem de iş hayatındaki durumları, çevre sorunları, ekonomik ve sosyal alandaki gelişimler devletlerin iç meselelerinden çıkıp uluslararası bir görünüm halini almıştır.[73] Dünya kaynakları sınırlı olmasına karşın, nüfus artışı ve buna bağlı olarak tüketimin artmasıyla birlikte sosyal düzen içerisinde çok ciddi problemler ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle ulus devletler bu problemlere çözüm bulmakta zorlanırken, bir ülkede yaşanan önemli bir sorun tüm dünyayı etkileyecek hale gelmektedir.

1980 sonrasında küreselleşme etkisini daha çok göstermeye başlamıştır. Sanayiye yönelik üretim artışı bu dönemde had safhaya ulaşırken bu durum ABD,

---

[73] Fulya Kıvılcım, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi'', *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 2013, C.5, No:1, s.226.

Avrupa ülkeleri ve dünyanın diğer ülkelerini birbirine yakınlaştırmaya başlamıştır. Birbirleri ile yakın ilişki içine girilmesiyle esnek emek uygulamalarının da içinde olduğu küresel bir sistem meydana gelmiştir. Bu dönemlerde meydana gelen gelişmeler neticesinde ve esnekleşmenin yaygınlık kazanmasıyla prekarya ortaya çıkmaya başlamıştır. Geçmişin izini içinde az da olsa barındırsa da yeni bir sınıf olarak açıklanması kaçınılmazdır.

Özelleştirmeler, ulus devletlere baskı yapılarak, adeta zorlanırken, kamusal yatırımların tam anlamıyla durdurulması *'sosyal devlet'* kavramının itibar kaybetmesi anlamına gelmektedir. Böylelikle milli devletler içi boş ve güçsüz hale gelirken, halk yoksulluğa, emeği de köleliğe sürüklenmektedir. Daha rahat ve güvenceli hayat içinde yaşamak için her geçen gün düzenlemeler yapılmaktadır. Fakat güvencesizlik ve eşitsizlik için yürütülen her çalışma bu sorunların daha da yayılmasına neden olmaktadır.

Küreselleşmenin insanlara yeni iş imkânları yaratması olumlu bir durum olarak görülebilir. Özellikle çokuluslu şirketlerin, ülkeleri dışında faaliyet göstermeye başlaması ve işletme açtıkları ülkelerde insanları istihdam etmesi gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik oranını azaltmıştır. Fakat çokuluslu, küresel şirketlerin orta ve uzun vadede işsizlik oranını arttıracağını söylemek mümkündür. Çünkü çokuluslu şirketler yerli ve küçük sermayeleri iflasa sürüklerken, ülkelerin ekonomisini ele geçiren şirketlerin siyasi gelişmeler nedeniyle, bir anda söz konusu ülkelerden çekilmesiyle işsizlik had safhaya ulaşır.

Cinsiyet, kadınların işgücüne katılımını belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. İşverenlerin cinsiyetçi yaklaşımından ötürü kadınlara nazaran erkeklerin iş kollarında tercih edilmesi, Türkiye'de kadın istihdamını olumsuz etkilemektedir. Dünya'daki kadın istihdamı incelendiğinde, Sanayi Devrimi kadın işgücü oluşumundaki en büyük etkendir. Sanayileşme ve dokuma imalatının yaygınlaşmasıyla birlikte işgücünün büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaya başlamıştır. Nedeni her ne olursa olsun kadınların çalışma hayatlarındaki yeri prekaryanın büyümesine neden olmaktadır. Kariyer sahibi ve düzenli gelir

kazananların aksine çoğu kadın boş zamanlarında bile çalışmak durumunda kalmaktadırlar.

Enformel sektörün yaygın olmasındaki nedenlerden biri işverenlerin işçi çalıştırmadaki maliyetleri en aza indirmek istemesidir. Enformel sektörde erkeklere nazaran kadınlar ve çocuklar daha fazla çalıştırılmaktadır. Bunun nedeni de kadınlar ve çocukların ucuz işgücü olarak görülmesidir.[74] Merdiven altında çalıştırılan kadınlar, sosyal güvenlikten de yoksun bırakılmaktadır. İstihdam olanağı bulamayan kadınlar mecburiyetten enformel sektöre yönelmektedirler. Dışarıda çalışma imkânı olmayan kadınlara evlerinde parça başı üretim sistemiyle çalıştırılarak enformel sektöre özgü bir çalışma ortamı sağlanmaktadır.

Serbest ticaret bölgelerinde ve Latin Amerika'nın birçok yerinde bulunan daha çok tekstil üzerine üretim gerçekleştirilen Maquila fabrikaları bulunmaktadır. Meksika-Amerika sınırlarında kurulan fabrikalar da bunlara örnek gösterilebilir ve genelde bu fabrikalarda düşük ücretlerle kadınları istihdam etmektedir.[75] İstihdam sağlamasının yanında iş sağlığı ve güvenliği açısından noksan tedbirleri, uzun ve yoğun çalışma saatleri olan bu fabrikalar çoğu çalışanın yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Sürekli aynı hareketleri yapmak, yetersiz havalandırma ve koruma araçlarının yetersiz oluşu ölümü kaçınılmaz kılmaktadır. İş sırasında herhangi bir sakatlık yaşayan çalışanlar da zorla işten çıkarılmışlardır. Uzun yıllar insanların emeklerini sömüren işverenler, belirli ücret karşılığında istifalarının yazıldığı belgeleri imzalattırmışlardır.

Değişen toplum düzeni ile birlikte cinsiyet ayrımının en aza indirilmesi ile toplumda bu konuda bilinç oluşmuştur. Prekaryanın önemli ayağını oluşturan kadınlar şimdilerde yüksek eğitim ve özveri ile neredeyse istihdamda erkeklerin önüne geçmeyi başarmışlardır. Kadınlara göre farklı zorluklar yaşayan erkeklerin de prekarya içinde yer almadığını söylemek doğru olmayacaktır.

---

74 Serter Oran, "Modern Zamanların Tutunamayanları Prekarya: Sınıf mı Sınıftan Kaçış mı?'', *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C.70, S.1, Y.2015, s.242.

75 Melda Yaman Öztürk, "Kapitalist Gelişme ve Kriz Sürecinde Kadın Emeği: Asya Deneyiminden Çıkarılacak Dersler'', *Çalışma ve Toplum*, 2010\1, s.116.

Gençlerin iş hayatına girişleri genellikle zor ya da güvencesiz şekilde olmaktadır. Deneme sürelerinin uzatılmasıyla birlikte düşük ücretlerle çalıştırılıp daha az yardım yapılmaktadır. Esnek emek piyasa politikaları, tam zamanlı ve güvenceli çalışmak isteyen gençlerin önündeki en büyük engeldir. Ayrıca prekaryanın yaygınlaşmasında eğitimdeki sıkıntılar oldukça etkilidir. Çünkü çalışanda artık istenilen becerilerin de yüksek standartlar etrafında belirlenmesi kişiyi oldukça zorlamaktadır.[76] Bireylerin almaları gereken eğitimlerin şehir temelli sınırlı ve yüksek fiyatlarda olması bu sorunu görünür kılmaktadır. Aynı zamanda verilen temel eğitimin kalitesiz oluşu da bir başka tartışma konusudur. Yeterliliğini yitiren diplomalar ile fazlasıyla üniversite mezunun verilmesi yetersiz istihdam olanaklarıyla birleşince işsiz ordusunun oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Eğitim sisteminin de küreselleşme ile birlikte şekillenmesi birçok sorunu beraberini getirmiştir.

Öğrenim gördükleri süre içinde kredilerden faydalanan öğrencilerin okul bittikten sonra bu kredileri ödemeleri gerekmektedir. Dolayısıyla kendi alanları olan işlerde istihdam edilmeyen gençler geçici ve yetersiz maaşlardaki işlerde çalışmaktadırlar. Örneğin Tokyo'da borçlarını ödemeyenler mezunlar, kara listeye alınmakta ve zaten düşük olan istihdam olanaklarının daha da azaltmaktadır.[77] Piyasadaki belirsizlik; öğrencilerin kendi vasıflarına göre yapacakları işi öteleyip, ihtiyaç duydukları geliri geçici işlerde aramalarına neden olmaktadır.

Gençler belli bir beceri elde etmek ve staj süresi sonunda staj yaptıkları yerde istihdam edilmek adına staj programlarına katılmaktadırlar. Düzenli bir iş amacıyla girilen bu programlarda ücret, genelde ya hiç verilmemekte ya da çok az bir meblağ olarak sunulmaktadır. Stajyer olarak alınan çoğu genç; işe staj süresinden fazla, ücrette bir değişiklik yapılmadan devam ettirilmektedir. Herhangi bir ücretin ödeniyor olması onların ucuz emek olarak görülmediği ve tam istihdam edilenlere sağlanan haklardan faydalandıkları anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla stajyerliği, prekaryaya atılan ilk

---

[76] Yunus Emre Ömür, "İstihdam için Eğitimi Yeniden Düşünmek'', I*nternational Journal of Social Science, N.50, Y.2016,* s.436.

[77] Guy Standing, *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf,* s.131.

olarak görmek yerinde olacaktır. Gelişmiş ülkelerde ve orta gelire sahip ailelerde staj programları neticesinde işe girme halleri bahsedilenin aksine olmaktadır.

Engelli olmak da insanları prekaryalaşmaya iten bir başka durumdur.[78] Engelli olmak üzerine toplum nezdinde bilinç yaratılması için çalışmalar da yapılmaktadır. Örneğin; istihdam edilmeleri için yasalarca güvence altına alınmış belirli oranlar söz konusudur. Ayrıca işyerinde diğer çalışanlarla eşit haklara sahip olması, iş yerlerine kolay ulaşım sağlamalarına yardımcı olmak bu örnekler arasında sıralanabilir. Yoksulluğu tespit edilen engellilere ise hem nakdi hem de ayni yardımların uygulanması gerektiği yine yasalarca ortaya konmuştur. Yine de tüm bu yasalarca benimsenen güvencelerin yerine getirilmesi hali yok denecek kadar azdır. Dezavantaj konumuna düşen bu insanların tam zamanlı bir işte istihdam edilmemesi onları sosyal güvenceden uzak işlerde çalışmaya sürüklemektedir.

Hükümlüler de engelliler gibi dezavantajlı grubuna dâhil olmaktadırlar.[79] İşledikleri suç ne olursa olsun hüküm giymiş olmaları onları iş piyasasından uzaklaştırmaktadır. Burada aslında bir döngü söz konusudur. Yaşam standardı oldukça düşük olan birey iş bulamadığından suç işlemek zorunda kalmaktadır. En basiti marketten yemek için herhangi bir ürün çalınması da suç olarak görülmektedir. Bu yüzden hüküm giyen kişi serbest bırakıldıktan sonra bu seferde suçlu olduğu istihdam edilmemektedir. Engellilerde olduğu gibi bu insanların da yüzde olarak istihdam edilme hakları olsa bile bu hak yerine getirilmemektedir. Dolayısıyla eski mahkûmlar da prekaryanın içine dâhil olmak zorunda bırakılmaktadır.

Sanayileşme ile birlikte ilk olarak kırsal alanda iş bulamayanlar kırdan kente göç etmiştir. Daha sonra bu göç hareketi şehirler ve ülkeler arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Bazı ülkelerde fabrikalardaki çalışanlar göçmenlerden oluşmaktaydı. Kısa süreli, kısmi yardımlarla ve düşük ücretlerle çalıştırılan bu kesim proletaryayı oluşturmaktan ziyade prekarya içinde yer almaktadır. Çünkü göçmenler genellikle

---

[78]Guy Standing, *A Precariat Charter: From Denizens to Citizens*, A&C Black, 2014, p.252.

[79]Marcel Paret, ‘’Politics of Solidarity and Agency in an Age of Precarity’’, *Global Labour Journal*, Vol.7, No.2, Y.2016, p.179.

kayıt dışı sektörde kaçak olarak çalıştırılmaktadır. Örneğin ABD'de yaşananlar krizler neticesinde işlerden çıkarılan onca göçmenler de kayıtlı olmadıkları için işsizlik yardımı gibi herhangi bir yardım alamayıp hak talebinde de bulunamamaktadır.[80]

Gittikleri ülkede herhangi bir güvenlikten mahrum bırakılan, dışlanan ve ülkede sağlanan fırsatlardan yararlanamayan göçmenler kısmi vatandaş olarak değerlendirilmektedir. İşverenlerin işine gelen bu durum sonrasında hayatta kalmak ve sınır dışı edilmek istemeyen göçmenler, hayatta kalacakları kadar ücretle; güvence olmadan, geçici ve herhangi bir mesleki yükselmeye tabi olmadan çalışmaya katlanmak zorunda kalmaktadır.

Yerel halk tarafından tehdit olarak görülmeleri ve dolayısıyla toplumdan dışlanmaları muhtemel sorunlar arasında yer almaktadır. Her ülke ve göçmen için bu olumsuzlukların varlığını koruduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Özellikle Türkiye'de vatandaşa sağlanan haklardan daha fazlası göçmenlere sağlanmaktadır. Asıl bu durum neticesinde yerel halk zorla ayrımcılığa sürüklenmektedir. Göçmenlerin vergiye tabi olmayıp sağlanan hakların yerel halkın vergilerinden karşılanıyor olması düşmanlık yaratmaktadır.[81] Bu durum sorunun görünen büyük kısmı olup göçmenlerin ülke içine kaçaklılık gibi suç teşkil eden olaylar maksadıyla girmesi ülkeye girişlerin zorlaştırılmasına neden olmaktadır.

Eşitsizlikler, güvencesizlik, şiddet, hastalık gibi olayların şiddetinin artıyor olması prekaryanın tehlike yaratmasına neden olmaktadır. Çünkü artık artan hastalıklarına tedavi edecek para bulamayan, herhangi bir güvenceden ve düzenli gelirden mahrum olan bireylerin sabrı taşma noktasına gelmektedir. Devlet tarafından herhangi bir güvence altına alınamayan bu insanlar intihara kadar sürüklenmektedir. Her ülkede var olan en büyük yoksulluk sorununun ve bu soruna neden olan faktörlerin biran önce çözüme kavuşması gerekmektedir. Zira prekarya gibi tehlikeleri sınıfların ortaya çıkması muhtemeldir.

---

[80] Guy Standing, , *Prekarya Bildirgesi*, Çev: Sercan Çınar, Senem Demiralp, İletişim Yayınları, 2017 İstanbul, s.61.

[81] Guy Standing, *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf,* s.193.

2.3. Prekarya ve Yoksulluk

2008 yılında yaşanan kriz sonrasında hükümetler *'kemer sıkma'* politikasını uygulamaya koymuşlardır. Bu politikanın gerçekleşmesindeki amaç çeşitli kısılmalarla tasarruf yapılması ve böylelikle büyüme sağlayarak istihdam-gelir dengesini yaratmaktı. Fakat bu durum beraberinde daha fazla borca ve eşitsizliklerin artmasına neden olmuştur. Yürütülen politikalar içerisinde; vergilerin artması, emeklilik yaşında artış ve emeklilere yapılan ödemelerin azaltılması, kamuda iş sürelerinin esnek hale getirilmesi, kamusal alandaki istihdamda azaltılma ve işten çıkarmaların artması, sendikasızlaşma ve bireysel sözleşme gibi uygulamalar bulunmaktadır.[82]

Kriz döneminde hükümet, vergi artışları ve harcama kesintileri ile borç ve bütçe açıklarını kapatmak için mali konsolidasyon yürütmüşlerdir.[83] Fakat bu politikalar işsizliğin daha çok artmasına ve gelir dağılımında adaletsizliğe neden olmuştur. Durgunluk döneminde devlet tarafından yapılan sosyal yardımlardaki azalış da yoksulluğun daha da belirgin hale gelmesine neden olmuştur. Dolayısıyla artan yoksulluk enformelleşmeyi ve güvencesizliği yaygınlaştırmaktadır. Sonuç olarak kemer sıkma politikası uzun yıllar etkisini gösterecek olumsuzlukları beraberinde getirmiştir.

Belirli özellikleri olan ve tanımlamaları yapılan '*prekarya*'nın yoksullukla olan ilişkisine bakıldığında tek kelime ile '*güvencesiz*' olmanın yoksulluğa doğrudan etkisi bulunmaktadır. İşçi sınıfı, maaşlılar gibi sınıflara sağlanan güvenceye sahip olamayan prekarya yoksulluğa itilmektedir. Gelir testlerine göre yoksullukları ölçülen ve bu oranlara göre yardım alınan bir düzende, belirsiz gelire sahip olan prekarya dışarıda kalmaktadır. Düşük gelirli işlerde çalışanların aldıkları yardımlar ise yoksulluklarını önlemeye yetmemektedir.

---

82 Ceyhun Gürkan, ''Kemer Sıkmanın Eleştirel Bir Politik Sosyolojisi'', *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, C2, S.4, Y.2019, s.198.

83 Laurence Ball, Daniel Leigh, Prakash Loungani, ''Painful Medicine'', *Finance & Development*, Sep.2011, p.20-21.

Bazı çalışanlar devlet tarafından çalıştıkları süre içinde yardım alsalar ve çeşitli vergi indirimlerinden yararlansalar da yoksulluklarına çözüm bulamamışlardır. Dolayısıyla düzenli bir işte tatmin edici olmayan bir ücretle çalışmak zorunda kalanların yoksulluklarını giderecek herhangi bir çözüm bulunmamaktadır. Garantisi olmayan işlerde çalışıp her an işlerinden ayrılma tehlikesi ile karşı karşıya olan bu insanlar sürekli iş arama kanallarını kullanmak durumundadırlar.

Prekaryanın yaşadığı güvencesizlik ve yoksulluğun giderilmesi için düzeltilmesi gereken belirli hususlar vardır. Emek sarf edilip yapılan her işin karşılığında hak edilen ücretin verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla iş saati dışında yaptırılan her işe ücret ödenmesi yasal hale getirilmelidir. Özellikle sosyal güvencesi olmayan insanlar için çalıştıkları her saat oldukça önemlidir. Bazı istatistiksel verilerin olduğundan yanlış gösterilmesi değiştirilmesi gereken başka bir hususdur. Örneğin bazı ülkelerin yayınladıkları yoksulluk verileri ile Dünya Bankasının verileri uyuşmamaktadır. Esnek emek piyasasında, yayınlanan işsizlik oranları da olduğundan düşük gösterilmektedir.

İşgücündeki esnek çalışma hallerinin belirli bir düzene konulması gerekmektedir. Emeğin sömürüldüğü stajyerliğe bir de sarf edilen emeğe karşılık ücretin ödenmemesi eklenince sosyal haklar ziyadesiyle hor görülmektedir. Staj süresi kısa tutulmalı, staj dahi olsa karşılıklı çalışma ilişkileri tam olmalı ve ücretleri eksiksiz ödenmelidir. '*Sıfır Saat Sözleşmesi'* ile çalışanların sayıları da gün geçtikçe artmaktadır. İşe alımlardan sonra işveren ile işçi arasındaki karşılıklı olarak doğan yükümlülükler bu çalışma şekline tabi olan arasında gerçekleşmemektedir.[84] Ücretlerin ve çalışma saatlerin belirli olmadığı bu esnek çalışma şeklinin büyük örneklerinden olan *''Sıfır Saat Sözleşmesi''*nde işçilerin yararlanacakları yılık izin ya da kıdem tazminatı gibi haklar da bulunmamaktadır.

Güvencesiz insanların iş arama ve işe yerleşme süreçleri geçen her gün daha da zorlaşmaktadır. Mezun olduktan sonra işe alım süreçlerinin oldukça zor ve çetin geçmesi özellikle gençlerin vazgeçmelerine neden olmaktadır. Standart ve belirli vasıf

---

[84] Doug Pyper, Daniel Harari , ''Zero-Hours Contracts'' , *London: UK Parliament,* Y.2013, p.6

gerektiren işler de bile uzun süreli ve zor mülakatlar gerçekleştirilmektedir. İşte aranan vasıflara sahip olan bireyler bile alım süreçlerinde yaşanan karmaşıklık neticesinde işe alınmamaktadır. Bilgi ve beceri gerektiren işlerde aranan "*herkesten ayıran özelliğin"* sıradan işlerde aranmaması gerekmektedir. Çünkü bu durum hem işe alan hem de iş arayanlar için olumsuz etkiye sahiptir.

Örgütlenme hakkı olmayan ve herhangi bir ses oluşturması yasak olan prekaryalara bu hakkın sağlanması gerekmektedir. Duydukları her türlü ihtiyaçların çıkar grupları tarafından muhatap olacak kişiye iletilmesi ve gerekenin yapılması bu insanların yaşamlarını idame ettirmeleri için şarttır. Seslerini duyurma konusunda çekingen olmak zorunda kaldıkları için toplumda konumları bile belli değildir. Ortak çıkarları için bir araya gelip örgütlenen prekaryanın yaşadıkları sorunların çözüme kavuşması daha kolay olacaktır.

Yoksulluğun ölçülmesi için bütçe testleri yapılmaktadır ve yapılan test sonucu yardımlar gerçekleştirilmektedir. Test sonucu herhangi bir birikime sahip olanlara yapılacak yardımlar birikimlerinin asgari seviyeye ulaşmaması halinde verilmemiştir. Aldıkları ücretleri sürekli değişen ve net bir kazanca sahip olmayan prekaryaya yapılan yardımlar yetersiz kalmaktadır. Çünkü yapılan yardıma göre alınan ücretin aşağı yönde hareket etmesi bireyi daha da yoksullaştırmaktadır. İşte çalışanlara göre çalışmayanların daha az yardımdan yararlanması gerektiğini savunan görüşlerden sonra yardımların miktarında azalışlar yaşanmıştır. Ayrıca yardıma hak kazanmaları için belirlenen kıstasları daha da zorlaştırmışlardır.

Geçici işte düşük çalışan bir işçi işten ayrıldığında sosyal yardım almak için başvurular yapmaktadır. Sosyal yardımdan yararlanmak için bazı muhtaç olma şartları söz konusu olup yapılacak yardımlar hayat şartlarına göre belirli miktar ve günlerde yapılmaktadır. Fakat başvuru süreci içinde geçen uzun süreç zaten bireyin tükenmesine neden olmaktadır. Daha sonra yoksulluğunda herhangi bir düzelme olmayınca yapılan sosyal yardım yetmeyince aldığı yardımdan biraz fazlasını kazanmak için yine güvence olmadan kısa süreli bir işe girmesi muhtemeldir. Bu durum prekarya için kısır döngüyü oluşturmaktadır.

Toplumda güvenceden yoksun ve en çok prekarya içinde yer alan kesim ise engellilerdir. Engelli olmayan insanlara göre iş hayatında daha az yer aldıkları için yoksulluğu derinlemesine yaşamaktadırlar. Sağlığı yerinde olan vatandaşların sosyal yardımdan faydalanmaları için geçirdikleri süreç ne kadar zorsa engelliler için daha çetrefilli geçmektedir. Bazı ülkelerde engellilerin sağlanacak yardımlardan yararlanmaları için ya evli olmamaları ya da eşlerin çalışmıyor olma şartı aranmaktadır. Sosyal hayata katılmaları ve toplumda aktif rol almaları için çeşitli teşvik programlarının yürütülmesi, engellilik derecelerine göre iş hayatında istihdam edilmeleri gerekmektedir.

Değişen dünya düzeninin, hayatın her alana etki ettiği gibi eğitim alanına da büyük etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminde köklü bir değişim yapılması gerekmektedir. Eğitimdeki metalaşma beraberinde yeteri bilgiye sahip olmayan mezun öğrenciyi getirmektedir. Eğitimden yeterince verim alamayan gençler belirli vasıflardan da yoksun kalmaktadırlar. Bu mezunlar işsiz ordusunu oluşturmakta ve öğrenim gördükleri süreç içerisinde aldıkları kredileri de ödeyememektirler. Eğitime verilen önemin azalması olaylar silsilesine neden olmaktadır ve gençler mezun olduklarından itibaren prekarya içinde yer alıp yoksulluk batağına düşmektedirler.

Küreselleşmeyle birlikte İnsanların ihtiyaçları zamanla farklılık gösterecek ve yapılan işler, üretim buna göre şekillenecektir. Daha çok vasıfsız işçilere ve kol gücüne ihtiyaç duyulurken artık bilgi işçilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Teknoloji konusunda donanımlı çalışanların bulunduğu bilişim teknolojileri ile bağlantılı meslekler gündeme gelecektir. Böylelikle istihdam yapısında büyük değişiklikler meydana gelecektir. Bu yüzden geleneksel iş modelleri yok oldukça yerine yeni iş imkânlarının yaratılması gerekmektedir. Yoksulluğun ancak düzenli ve tatmin edici bir gelirle önüne geçilmesi muhtemeldir.

Günlük, geçici, yedek olarak çalışanların bulundukları her esnek ve emek sömürücü ortam güvencesizliği doğurmaktadır. Bu güvencesiz halin önüne geçmek için sosyal koruma programlarının yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Yaygınlaşan esnek emeğin önüne geçilmesi artık imkânsız hal almıştır dolayısıyla esnek çalışmanın makul şartlar altında düzenlenmesi toplumun faydasına olacaktır. İş

hayatında sayılan tüm bu olumsuzluklar bireyleri önüne geçemeyecekleri yoksulluğa itmektedir. Özellikle prekarya içinde yer alan ve herhangi bir oluşturmaya hakkı olmayanlar için yoksulluğun sonsuz oluşu kaçınılmaz son olarak görülmektedir.

Yoksulluktaki ortak sorunlara bakıldığında; güvencesiz çalışma ve düşük ücretler, uzun süre iş hayatında kalamama, sürekli borçlanarak yaşama, barınakların yardımlarım hakkaniyetsiz ve yetersiz oluşu gibi sıralanabilir.[85] 7 temel güvenceden yoksun bırakılmanın doğurduğu çeşitli sorunlar prekaryalaşmanın artmasına neden olmaktadır. Sayılan tüm bu sorunların çözüme kavuşması yoksulluğun giderilmesi için önem teşkil etmektedir. Yapılan bazı anket çalışmaları sonucunda da çıktığı gibi prekaryalaşmadaki en önemli noktanın artan yoksulluk sorunu olarak değerlendirmek doğru olacaktır.[86]

Sürekli bir belirsizlik içinde yaşayan prekarya normal vatandaşın yararlandığı çoğu haklardan yoksun bırakılmaktadır.[87] Devletin sağladığı yardım programlarından yararlanmaları için de bazı koşullar söz konusudur. Bunlardan biri, eğer devletin istediği iş yerlerinde çalışırlarsa devlet yardımlarından ancak öyle faydalanabilirler. Bu durum prekarya için oldukça adaletsiz ve eşitsizliği artıcı bir uygulamadır.

İnsanları çalışmak istemeyecekleri bir işte karşılığında yetersiz gelecek yardım için çalıştırmaya zorlamak emek sömürmekten başka bir şey değildir. Hem Türkiye'de hem de dünyada sosyal yardım adına kanunlarla garanti altına alınmış haklar vardır. Fakat yapılacak sosyal yardımlar belgelerle garanti altına alınsa da uygulamada eksik kalınmaktadır.

---

85 Serdal Bahçe, "Kapitalizmin Yoksulluğu: Vatandaş ya da Toplumsal Sınıf Olarak Yoksullar'', *Sosyal Yardım Alanlar,* Der: Denizcan Kutlu, İletişim Yayınları, 1. Baskı, 2018 İstanbul, s.43.

86Mustafa Güneripek, Kübra Oğur, "Prekarya Sosyolojisi: Ücretli Öğretmenler Örneği'', *Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2, Y.2018, s.146.

87 Aslı Vatansever, ''Prekarya Geceleri: 21. Yüzyıl Dünyasında Geleceği Olmayan Beyaz Yakalıların Rüyası'', *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi* C.4. S.2 Y.2013, s.12.

III. BÖLÜM

UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI, ÖNEMİ, KISITLARI, MODELİ

3.1.1. Amaç, Önem ve Kısıtlar

Bu çalışmanın amacı, günümüz işgücü piyasası içerisinde en ciddi sorunlar arasında yer alan prekaryalaşma ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi Türkiye örneğinden hareket ederek sorgulamaktadır. Bu konuda yapılmış çalışmalar uluslararası literatürde yaygın olup, ülkemizdeyse daha çok teorik içerik üzerine inşa edilmiştir. Çalışmanın özgünlüğü ve önemi ise istatistik uygulamaya dayalı olarak sınanabilir şekilde analize dayalı olarak bu çalışmanın gerçekleştirilmiş olmasından ileri gelmektedir. Çalışmanın sınırları en güncel verileri içermesi sebebiyle 2021 yılı ve en geniş kapsamı oluşturması sebebiyle 26 alt bölgeden oluşan düzey 2 ile sınırlandırılmıştır.

3.1.2. Literatür

Türkiye'de Bursa ilindeki mevsimlik tarım işçileri ile yüz yüze yapılan anket çalışmasına göre çalışanların çoğunun sosyal güvenceden ve iş güvenliğinden yoksun oldukları sonucuna varılmıştır.[88] Pandemi döneminde Türkiye'de birçok ilde gündelikçi olarak çalışan kadınlarla telefonda görüşülerek yapılan bir başka çalışmada ise katılımcıların çoğu ücret dışında bir yardımın yapılmadığı, ücretlerin yeterli gelmediği ve sosyal yardımlardan da yararlanmadığı bulunmuştur.[89] Göçmenlerin tarımsal alanda çalıştığına dair yapılan anket çalışmasında özellikle Gürcülerin,

[88] Simge, Er, İsmail Bülent Gürbüz, "Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Hayatında Karşılaştığı Sorunlar; Bursa/Mudanya Örneği'', *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*,8(2022), s.128.

[89] Meliha Funda Afyonoğlu, "Covid-19 Pandemisinde Gündelikçi Kadın Olmak'', *Toplum ve Sosyal Hizmet* ,C.33,S.1, 2022, s.211-212

Azerilerin ve Suriyelilerin mevsimsel tarım işlerinde oldukça yaygın olarak çalıştığı ve genel olarak bu göçmenlerin kayıtsız ve güvensiz çalıştırıldığı tespit edilmiştir.[90]

Göçmenlerin iş durumları esas alınarak 2017 yılında yapılan bir anket çalışmasında Suriyelilerin %75'lik oranı günlük ücretli işlerde çalıştığı ve mülteci olarak gelen diğer ülke vatandaşlarının ise düşük ücretli işlerde güvencesiz olarak çalıştırıldıkları belirtilmiştir.[91] Konuyla ilgili tablo analizinden yararlanılarak yapılan bir başka çalışmadaysa, İzmir'de inşaat sektöründe çalışanların SGK' da bulunan kaza raporlarına göre ölen çalışanların çoğunun sigortasız olduğundan ilgili mercilere bildirilmemiş olduğu sonucuna varılmıştır.[92] Yoksulluğun neden olan faktörleri anlamak adına yapılan bir başka çalışmada enformel sektörde çalışanların belirli ücret ve çalışma saatlerinin olmadığı, sağlıklarına olumsuz etki edecek birden fazla nedenin olduğu ama çalışmak zorunda oldukları bulgularına ulaşılmıştır.[93]

Yeni Zelanda'da Neoliberal politikalardan sonra geçici çalışmaların artmasına paralel olarak temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelen insanların sayısında da artış yaşanmıştır. Dolayısıyla bu ülke prekaryanın özelliklerine değinerek anket ve istatistiksel veriler yardımı ile Yeni Zelanda'daki prekaryayı oluşturan grupları araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre prekaryanın gençlerde ve kadınlarda yoğunlaşmasının yanında mevsimlik ve taşeron çalışanların da prekarya içerisinde yer aldığına değinmişlerdir.[94]

---

90 Saniye Dedeoğlu, "Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine'', *Çalışma ve Toplum*,2018/1, s.46-60.

91 İsmail Hakkı İşcan, Mesut Çakır, "Türkiye'deki Sığınmacı ve Mülteci Türk İşgücü Piyasası Etkisi: Bir Saha Araştırması'', *Sosyal Politika Dergisi*, Y.19, S.43, Nisan-Haziran 2019, s.223.

92 Özge Akboğa, Selim Baradan, "İnşaat Sektöründeki Ölümlü İş Kazalarının Karakteristik İncelenmesi: İzmir Alan Çalışması'' 5.*İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu,* 2015, s.221-222.

93 Neriman Açıkalın, "Enformel Sektör ve Yoksulluk: Kentsel İşgücü Pazarı Üzerine Etkileri, İstanbul ve Gaziantep Örnekleri'', *Sosyo Ekonomi*, Temmuz Aralık-2007, s.58-59.

94 William Cochrane, Thomas Stubbs, Mohi Rua, Darrin Hodgetts, A Statistical Portrait Of The New Zealand Precariat, 1:1, *New Zealand: Massey University Press*, pp.30-34.

Kırgızistan'dan göçmen Rusya başta olmak üzere birçok ülkeye göç edenlerin olduğu bir başka anket çalışmasında göçmenlerin yaptıkları işler genellikle pazarlama, satış elemanı, tezgâhtarlık gibi vasıfsız işler olduğu sonucuna varılmıştır.[95]

Amerika'daki göçmen çiftçilerin sağlık durumları ile ilgili literatür taraması yapılan bir çalışmada göçmenlerin yerel halk kadar sağlık hizmetlerinden yararlanamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.[96] Amerika'da Meksika vatandaşlarına temel hakların sağlanması ülkeye göçün artmasına neden olmuştur. Kabul edilen göçmen yasaları neticesinde Amerika'daki mevsimlik tarım işlerini genellikle Meksika'dan göç edenlerin yaptığını, çoğunun da herhangi bir sağlık kapsamına alınmadığı bilgisine ulaşılmıştır.[97] Meksika'dan Amerika'ya göç eden izinsiz göçmenlere yapılan bir ankete göre göç etme nedenlerinin işsizlikten ziyade eksik istihdam olduğunu söylemişlerdir.[98]

Almanya'da yüz yüze yapılan mülakatların sonucuna göre güvencesiz olarak çalışanların çoğunu kadın göçmenlerin oluşturduğunu öne sürülmüştür.[99] Yine Almanya'da yapılan anket sonuçlarına göre inşaat sektöründe çalışanların çoğunun kayıt dışı olarak istihdam edildiği ve hastanelerde temizlik hizmetlerinde geçici taşeronlaşmanın arttığı bilgisine varılmıştır.[100] Hollanda'da istihdam edilen Türklerin durumlarını değerlendirmek için yapılan ankette, geçici işlerdeki istihdamda

---

95 Yaşar Ayyıldız, "İşçi Dövizlerinin Kırgızistan Açısından Değerlendirilmesi: Göçmen İşçiler Araştırması'', *Sosyo Ekonomi,* C.1, S.1, s.223-224.

96 George S. Rust, ''Health Status of Migrant Farmworkers: A Literature Review and Commentary'', *American Journal of Public Health*,V.80, No:10, October 1990, p.1213-1215.

97 Kennith Culp, Michelle Umbarger, "Seasonal and Migrant Agricultural Workers: A Neglected Work Force'', *AAOHN Journal,* Volume 52, Issue 9, Sep 2004, p.388.

98Rakesh Kochlar, "Survey of Mexican Migrants." Part Three: The Economic Transition to America, Pew Hıspanic Center December 6, 2005, p.25.

99 Sonia McKay Steve Jefferys Anna Paraksevopoulou Janoj Keles, "Study on precarious work and social rights." *London: Working Lives Research Institute, London Metropolitan Universit,* 2012, p.7.

100 Thorsten Schulten Karin, Schulze Buschoff, ''Sector-level Strategies against Precarious Employment in Germany'', *Diskussionspapie*r, No.197, p.9.

korumanın daha az olduğu ve çalışan Türk erkekler ile çocuklu kadınların durumlarının çocuksuz olan kadınlardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.[101]

İngiltere, Fransa, İspanya ve İtalya'da yayınlanan geçici çalışanların sağlık durumlarının değerlendirildiği ortak çalışmada geçici istihdamdaki kaza, yaralanma riskinin daha çok ve geçici olmanın verdiği psikolojik sıkıntıların çalışanda baskın olduğu düşünülmektedir.[102] Çin'de kayıt dışı olarak çalışanların genellikle sokak satıcıları, çıraklar, ev hizmetlerinde çalışanların olduğu sonucuna varılan anket çalışmasında düşük ücretin, sosyal koruma kanuna tabi olmamanın ve iş güvencesinin olmamasının kayıt dışı ekonominin başlıca unsurları olarak vurgulamaktadır.[103]Geçici ve sürekli olarak çalışanların güvencesizlik düzeylerini anlamak adına yapılan, içerisinde İspanya'nın da olduğu bazı AB ülkelerindeki çalışmalar genç işçilerin, düşük eğitim seviyesine sahip olanların ve kısa süreli çalışanların iş güvencesizliklerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir.[104]

Hindistan'da temizlik işlerinde çalışanlarla yapılan mülakattan yola çıkılarak yapılan bir çalışmada temizlik işçilerinin sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı konumda(yaptıkları işten dolayı kirli görülmüş ve kimlik damgası yemişlerdir) olmakla birlikte düşük ücretlerle, güvencesiz olarak çalıştırıldıkları görülmüştür.[105]Latin Amerika'daki Maquiladora fabrikalarında çalışanlarla yapılan mülakat neticesinde çalışanlar, ciddi sağlık sorunlarının olduğunu fakat maruz

---

101 Rob Euwals, Jaco Dagevos, Hans Roodenburg, "Citizenship and Labor Market Position: Turkish Immigrants in Germany and the Netherlands'', *International Migration Review*, Issue:3, Volume:44, p.530-531.

102 Marianna Virtanen, Mika Kivimäki, Matti Joensuu, …, ''Temporary Employment and Health: a Review'', *International Journal of Epidemiology*, Volume 34, Issue 3, June 2005, p.617.

103 Philip C. C. Huang, ''China's Neglected Informal Economy Reality and Theory'', *Modern China*, Volume 35, Number 4, July 2009, p.411.

104 Mireia Julia, Christophe Vanroelen, Kim Bosmans,… "Precarious Employment and Quality of Employment in Relation to Health and Well-being in Europe'', *International Journal of Health Services*, Volume 47(3), 2017, p.395.

105 Avina Mendonca, Premilla D'Cruz, Ernesto Noronha, "Identity work at the intersection of dirty work, caste, and precarity: How Indian cleaners negotiate stigma'', *Organization*, 2022, p.10.

kaldıkları hastalığın meslek hastalığı değil de yaygın olan bir hastalık olduğu kanısına varıp sağlık kapsamına alınmadıklarını söylemişlerdir.[106]

3.1.3. Veri Seti ve Yöntem

Çalışmada gerçekleştirilen analizlerde kullanılan değişken sayısı toplam 74 adet olup, söz konusu değişkenler de üç gruba ayrılmaktadır. Yoksulluk göstergeleri olarak alınan ilk gruptaki değişken sayısı yirmi adettir. İkinci ve üçüncü grupsa prekarya göstergesi olarak alınan kayıt dışı istihdam oranının toplam elli dört farklı duruma göre aldığı değerlere dayalı olarak oluşturulan yirmi yedişer adet değişkenden oluşmaktadır. Bütün veriler düzey 2'ye göre 26 alt bölgeden oluşan gözleme dayalı şekilde oluşturulmuştur. Yine bütün veriler, çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde en güncel tarihi oluşturan 2021 yılına aittir.

Yoksulluk göstergesi olarak alınan ilk grupta yer alan değişkenler:

- Bölgesel Gini katsayı değerleri (Gini).
- En yüksek gelirli %20'lik kesimin ortalama geliri / en düşük gelirli %20'lik kesimin ortalama yıllık geliri (P80/P20).
- Göreli yoksulluk göstergesi olarak medyan gelirin %50'sinin yıllık gelir ortalaması.
- Göreli yoksulluk göstergesi olarak medyan gelirin %60'ının yıllık gelir ortalaması.
- Ortalama yıllık gelir
- %10'luk gruplara göre gelir dilimlerindeki yıllık gelir ortalaması (on adet).
- %20'lik gruplara göre gelir dilimlerindeki yıllık gelir ortalaması (beş adet).

[106] Mateo Crossa Niell, Victoria Furio, "Worker Resistance in the Formation of the Maquiladora Enclave in Honduras'', *Latin America Perspectives*, Volume 49, Issue 6, p.26.

Şeklindedir. Veriler TÜİK tarafından yayınlanan "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları, 2021" isimli çalışmasından derlenmiştir.[107]

İkinci ve üçüncü değişken grubu, prekarya göstergesi olarak alınan istihdam edilenler içerisinde SGK' ya kayıtlı olmayanların oranını ifade eden kayıt dışı istihdam oranıdır. Bu oran ilk olarak 15-64 yaş grubundakiler ve 15 ve üstü yaştakiler şeklinde olmak üzere iki yaş dilimine göre alınmıştır. Ardından cinsiyete göre kadın, erkek ve toplam şeklinde üçe ayrılmıştır. Buna göre de alt ayrımlara tabi tutularak her alt durum için istihdamdaki kayıt dışılık oranları hesaplanmıştır.

Alt durumlar ise şu şekildedir:

- 15-65 yaş grubundakilerde
  - Cinsiyete göre (Toplam, erkek ve kadın olmak üzere üç durum)
    - Genel (Alt ayrıma tutulmadan)
    - Eğitim düzeyine göre
      - Lise mezunu olmayan (Lise ve dengi okul altında eğitimliler ve okur-yazar olmayanlar bütünü)
      - Lise mezunları (Lise ve dengi okul mezunu olanlar)
      - Yükseköğrenim mezunları
    - Sektöre göre
      - Tarım sektöründe
      - Tarım dışı sektörlerde
    - İşteki durumuna göre
      - İşçi (Ücretli ve gündelik çalışanlar)
      - Kendi hesabına çalışanlar (Kendi nam ve hesabına göre çalışanlar)
      - Ücretsiz yardımcı aile işçisi

[107] TÜİK (2022a). ***Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları***, 2021. Erişim: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2021-45582, Erişim Tarihi: 23.07.2022.

- 15 ve üstü yaş grubundakilerde (Alt ayrıma tutulmadan)
    - Cinsiyete göre (Toplam, erkek ve kadın olmak üzere üç durum)
        - Genel
        - Eğitim düzeyine göre
            - Lise mezunu olmayan (Lise ve dengi okul altında eğitimliler ve okur-yazar olmayanlar bütünü)
            - Lise mezunları (Lise ve dengi okul mezunu olanlar)
            - Yükseköğrenim mezunları
        - Sektöre göre
            - Tarım sektöründe
            - Tarım dışı sektörlerde
        - İşteki durumuna göre
            - İşçi (Ücretli ve gündelik çalışanlar)
            - Kendi hesabına çalışanlar (Kendi nam ve hesabına göre çalışanlar)
            - Ücretsiz yardımcı aile işçisi

Şeklindedir. Prekarya göstergesi olarak kayıt dışı istihdam oranlarının hesaplanmasında kullanılan elli dört değişkenin dayandığı ana veriler ise TÜİK BİRUNİ veri potalından derlenmiştir.[108]

3.2. TANIMLAYICI İSTATİSTİK BULGULARI

Çalışmada gerçekleştirilen korelasyon analizleri öncesinde ilk olarak 26 gözlemli veri setinin tanımlayıcı istatistik bulgularına geçilmiştir. Tanımlayıcı istatistikler, korelasyon analizlerinde de olduğu gibi SPSS 25'te gerçekleştirilerek raporlanmıştır. Tanımlayıcı istatistikler olarak yedi farklı değer alınmış olup bunlarsa sırasıyla:

---

[108] TÜİK (2022a). ***İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçları***, ***https://biruni.tuik.gov.tr/medas/***, Erişim Tarihi: 14.12.2022.

- Gözlem sayısı
- Minimum değer
- Maksimum değer
- Ortalama değer
- Standart sapma değeri
- Ortalama yıllık gelir
- Varyans değeri

Şeklindedir. Yoksulluk göstergesi olarak alınan yirmi beş değişkenin tanımlayıcı istatistik bulgularıysa aşağıdaki tabloda raporlanmıştır.

Tablo 3. Yoksulluk Göstergelerine Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

		N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma	Varyans
Gini		26	0,300	0,430	0,362	0,026	0,001
P80/P20		26	4,150	8,240	5,990	0,977	0,954
Göreli yoksulluk	Medyan gelirin %50'si	26	10,440	22,350	17,195	2,821	7,959
	medyan gelirin %60'ı	26	2,200	14,390	10,306	2,767	7,657
Gelir dilimlerine göre ortalama gelir	ortalama	26	18.278	51.765	33.470	8.841	78.158.190
	ilk %10	26	12.059	27.301	18.140	3.831	14.677.170
	2. %10	26	20.495	40.158	29.234	5.210	27.148.092
	3. %10	26	26.588	48.499	35.878	6.092	37.114.538
	4. %10	26	32.548	57.498	42.407	7.231	52.294.111
	5. %10	26	38.997	67.535	49.531	8.493	72.129.905
	6. %10	26	44.471	78.690	57.888	9.657	93.264.433
	7. %10	26	52.129	95.445	68.201	11.360	129.056.221
	8. %10	26	64.617	113.657	81.669	13.073	170.904.501
	9. %10	26	81.516	150.454	103.492	16.862	284.315.359
	10. %10	26	134.882	373.978	192.592	48.409	2.343.407.033
	ilk %20	26	6.244	17.943	12.353	3.438	11.821.244
	2. %20	26	10.460	27.381	19.899	5.309	28.187.068
	3. %20	26	14.048	37.393	26.518	7.040	49.561.720
	4. %	26	19.350	52.378	36.063	9.444	89.184.032
	son %20	26	39.825	130.325	72.667	20.416	416.827.429

Prekarya göstergesi olarak alınan ve elli dört farklı duruma ve yirmi altı alt bölgeli düzey 2'ye göre hesaplanarak tespit edilen 15-64 yaş grubundaki kayıt dışı istihdam oranlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4. 15-64 Yaş Grubundaki İstihdamda Kayıt Dışı İstihdam Oranlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

		N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma	Varyans
Genel	Toplam	26	13,7	64,0	33,4	11,7	136,9
	Erkek	26	13,8	58,4	28,7	10,4	109,0
	Kadın	26	13,5	76,0	44,1	15,6	244,8
Lise mezunu olmayan	Toplam	26	22,9	80,4	48,8	13,6	185,3
	Erkek	26	20,7	72,0	39,9	12,2	149,2
	Kadın	26	29,3	96,1	68,5	17,2	296,4
Lise mezunu olmayan	Toplam	26	11,7	44,2	23,8	8,2	67,0
	Erkek	26	11,1	43,2	22,2	8,3	68,5
	Kadın	26	11,4	50,0	29,9	10,1	102,7
Yükseköğretim	Toplam	26	3,9	14,8	8,2	2,6	6,9
	Erkek	26	4,2	17,6	8,8	2,9	8,7
	Kadın	26	3,4	12,0	7,3	2,5	6,0
Tarım	Toplam	26	69,6	97,9	82,3	9,4	88,6
	Erkek	26	56,6	96,6	74,5	13,2	174,0
	Kadın	26	83,3	100,0	93,3	4,8	22,8
Tarım dışı	Toplam	26	13,7	64,0	33,4	11,7	136,9
	Erkek	26	11,3	31,4	18,0	5,5	30,8
	Kadın	26	12,6	38,0	21,9	6,8	45,8
İşçi	Toplam	26	8,4	35,4	15,8	7,5	56,4
	Erkek	26	7,4	32,1	14,8	7,2	51,7
	Kadın	26	7,1	45,5	18,8	9,3	86,1
Kendi hesabına çalışan	Toplam	26	32,7	80,5	53,4	13,2	175,3
	Erkek	26	28,5	80,0	50,7	14,0	196,2
	Kadın	26	42,9	89,7	68,3	12,5	156,7
Ücretsiz işçi	Toplam	26	72,7	99,1	89,3	6,3	40,3
	Erkek	26	71,4	97,8	87,1	6,7	44,5
	Kadın	26	59,3	100,0	89,9	9,1	83,0

Prekarya göstergesi olarak alınan elli dört farklı durumun diğer yarısını oluşturan 15 ve üstündekilerde kayıt dışı istihdam oranlarına ilişkin tanımlayıcı istatistiklerse aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 5. 15 Yaş ve Üstündeki İstihdamda Kayıt Dışı İstihdam Oranlarına Göre Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

		N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma	Varyans
Genel	Toplam	26	14,0	65,2	35,5	11,9	140,9
	Erkek	26	14,1	59,6	30,9	10,5	110,3
	Kadın	26	13,7	76,6	45,8	15,8	250,2
Lise mezunu olmayan	Toplam	26	23,3	81,0	51,3	13,6	183,7
	Erkek	26	21,0	73,0	42,8	12,2	149,4
	Kadın	26	29,8	96,2	70,1	16,7	278,9
Lise mezunu olmayan	Toplam	26	11,8	44,2	24,2	8,2	67,9
	Erkek	26	11,6	43,2	22,8	8,3	69,3
	Kadın	26	11,4	50,0	30,2	10,0	99,2
Yükseköğretim	Toplam	26	3,9	14,8	8,9	2,7	7,5
	Erkek	26	4,2	17,6	9,7	3,0	9,1
	Kadın	26	3,4	12,0	7,5	2,6	6,7
Tarım	Toplam	26	72,0	98,0	83,7	8,6	74,2
	Erkek	26	60,2	96,7	77,0	12,0	144,6
	Kadın	26	85,7	100,0	93,8	4,3	18,2
Tarım dışı	Toplam	26	13,6	33,3	19,8	5,4	29,3
	Erkek	26	11,9	31,7	18,8	5,3	28,3
	Kadın	26	13,4	40,0	22,7	6,9	47,9

İşçi	Toplam	26	8,6	35,3	16,3	7,5	57,0
	Erkek	26	7,7	31,9	15,1	7,2	51,8
	Kadın	26	7,4	45,6	19,7	9,4	88,3
Kendi hesabına çalışan	Toplam	26	33,2	81,3	56,9	12,9	167,6
	Erkek	26	29,1	81,0	54,8	13,6	186,1
	Kadın	26	44,1	91,1	69,4	12,3	152,3
Ücretsiz işçi	Toplam	26	74,6	99,2	89,9	6,1	37,0
	Erkek	26	73,0	97,8	87,7	6,4	41,0
	Kadın	26	60,7	100,0	90,4	9,0	80,6

3.3. 15-64 YAŞ GRUBUNDAKİ İSTİHDAMDA KAYITDIŞILIK VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ BULGULARI

Bu analiz aşamasında 15-64 yaş grubundakilerin istihdamında kayıt dışı istihdam oranı ile yoksulluk göstergeleri arasındaki ilişki, SPSS 25'te ilk olarak Pearson, ardından Spearman sıra ve son olarak da Kendall sıra korelasyon katsayıları aracılığıyla analiz edilerek tespit edilmiştir. Daha sonra SPSS tabloları Excel'de düzenlenerek tek tabloda raporlanacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Pearson, Spearman sıra ve Kendall sıra korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Pearson, Spearman ve Kendall korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir

grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. 15-64 Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,812**	-0,778**	-0,616**	-0,813**	-0,810**	-0,637**	-0,814**	-0,729**	-0,559**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,716**	-0,624**	-0,487**	-0,688**	-0,667**	-0,514**	-0,728**	-0,545**	-0,417**
2. %10'luk gelir ort.	-0,813**	-0,732**	-0,598**	-0,800**	-0,778**	-0,612**	-0,806**	-0,640**	-0,503**
3. %10'luk gelir ort.	-0,833**	-0,782**	-0,635**	-0,800**	-0,823**	-0,649**	-0,850**	-0,688**	-0,540**
4. %10'luk gelir ort.	-0,827**	-0,774**	-0,629**	-0,788**	-0,822**	-0,655**	-0,852**	-0,674**	-0,515**
5. %10'luk gelir ort.	-0,805**	-0,765**	-0,622**	-0,768**	-0,817**	-0,662**	-0,834**	-0,668**	-0,522**
6. %10'luk gelir ort.	-0,790**	-0,751**	-0,616**	-0,753**	-0,802**	-0,655**	-0,823**	-0,663**	-0,528**
7. %10'luk gelir ort.	-0,780**	-0,735**	-0,598**	-0,736**	-0,790**	-0,637**	-0,825**	-0,659**	-0,509**
8. %10'luk gelir ort.	-0,763**	-0,730**	-0,592**	-0,714**	-0,781**	-0,618**	-0,825**	-0,662**	-0,503**
9. %10'luk gelir ort.	-0,745**	-0,696**	-0,542**	-0,696**	-0,747**	-0,569**	-0,803**	-0,622**	-0,466**
Son %10'luk gelir ort.	-0,684**	-0,712**	-0,536**	-0,641**	-0,746**	-0,545**	-0,723**	-0,639**	-0,478**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,794**	-0,758**	-0,579**	-0,816**	-0,786**	-0,606**	-0,762**	-0,686**	-0,522**
2. %20'lik gelir ort.	-0,783**	-0,776**	-0,598**	-0,812**	-0,813**	-0,637**	-0,755**	-0,702**	-0,534**
3. %20'lik gelir ort.	-0,790**	-0,769**	-0,592**	-0,809**	-0,806**	-0,618**	-0,776**	-0,707**	-0,528**
4. %20'lik gelir ort.	-0,805**	-0,769**	-0,598**	-0,812**	-0,804**	-0,618**	-0,804**	-0,712**	-0,552**
Son %20'lik gelir ort.	-0,776**	-0,750**	-0,592**	-0,756**	-0,779**	-0,600**	-0,799**	-0,712**	-0,546**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki lise ve dengi okul mezuniyetinin altında eğitim düzeyinde olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki lise ve dengi okul mezuniyetinin altında eğitim düzeyinde olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile

- Ortalama gelir;

- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. 15-64 Yaş Grubundaki Lise Altındakiler İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,785**	-0,759**	-0,582**	-0,777**	-0,745**	-0,567**	-0,863**	-0,831**	-0,664**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,661**	-0,560**	-0,446**	-0,628**	-0,594**	-0,438**	-0,704**	-0,514**	-0,392**
2. %10'luk gelir ort.	-0,762**	-0,672**	-0,532**	-0,745**	-0,702**	-0,536**	-0,796**	-0,644**	-0,478**
3. %10'luk gelir ort.	-0,793**	-0,728**	-0,582**	-0,755**	-0,756**	-0,573**	-0,840**	-0,687**	-0,515**
4. %10'luk gelir ort.	-0,798**	-0,737**	-0,575**	-0,752**	-0,769**	-0,579**	-0,854**	-0,693**	-0,534**
5. %10'luk gelir ort.	-0,785**	-0,739**	-0,582**	-0,738**	-0,770**	-0,573**	-0,850**	-0,728**	-0,577**
6. %10'luk gelir ort.	-0,773**	-0,731**	-0,588**	-0,724**	-0,754**	-0,579**	-0,850**	-0,754**	-0,596**
7. %10'luk gelir ort.	-0,770**	-0,724**	-0,582**	-0,713**	-0,744**	-0,567**	-0,858**	-0,756**	-0,596**
8. %10'luk gelir ort.	-0,752**	-0,724**	-0,575**	-0,688**	-0,741**	-0,561**	-0,860**	-0,759**	-0,590**
9. %10'luk gelir ort.	-0,742**	-0,705**	-0,551**	-0,678**	-0,709**	-0,524**	-0,844**	-0,748**	-0,590**
Son %10'luk gelir ort.	-0,715**	-0,735**	-0,575**	-0,661**	-0,760**	-0,586**	-0,775**	-0,768**	-0,602**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,733**	-0,708**	-0,538**	-0,747**	-0,706**	-0,524**	-0,784**	-0,757**	-0,583**
2. %20'lik gelir ort.	-0,730**	-0,729**	-0,557**	-0,749**	-0,728**	-0,530**	-0,798**	-0,792**	-0,627**
3. %20'lik gelir ort.	-0,744**	-0,739**	-0,551**	-0,753**	-0,726**	-0,524**	-0,825**	-0,811**	-0,633**
4. %20'lik gelir ort.	-0,769**	-0,757**	-0,563**	-0,766**	-0,735**	-0,549**	-0,853**	-0,834**	-0,651**
Son %20'lik gelir ort.	-0,775**	-0,756**	-0,606**	-0,747**	-0,744**	-0,579**	-0,851**	-0,825**	-0,694**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki lise ve dengi okul mezunu olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki lise ve dengi okul mezunu olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, istisnai sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. 15-64 Yaş Grubundaki Lise ve Dengi Okul Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,751**	-0,759**	-0,575**	-0,752**	-0,785**	-0,598**	-0,639**	-0,654**	-0,480**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,663**	-0,603**	-0,465**	-0,643**	-0,628**	-0,487**	-0,615**	-0,478*	-0,344*
2. %10'luk gelir ort.	-0,756**	-0,707**	-0,551**	-0,746**	-0,730**	-0,561**	-0,654**	-0,551**	-0,393**
3. %10'luk gelir ort.	-0,770**	-0,748**	-0,588**	-0,746**	-0,766**	-0,598**	-0,709**	-0,594**	-0,430**
4. %10'luk gelir ort.	-0,772**	-0,742**	-0,582**	-0,745**	-0,757**	-0,579**	-0,721**	-0,588**	-0,430**
5. %10'luk gelir ort.	-0,753**	-0,718**	-0,563**	-0,726**	-0,751**	-0,573**	-0,708**	-0,578**	-0,424**
6. %10'luk gelir ort.	-0,742**	-0,724**	-0,582**	-0,713**	-0,754**	-0,592**	-0,703**	-0,596**	-0,443**
7. %10'luk gelir ort.	-0,728**	-0,708**	-0,563**	-0,693**	-0,734**	-0,586**	-0,715**	-0,598**	-0,449**
8. %10'luk gelir ort.	-0,712**	-0,696**	-0,545**	-0,675**	-0,721**	-0,567**	-0,715**	-0,594**	-0,443**
9. %10'luk gelir ort.	-0,695**	-0,674**	-0,520**	-0,659**	-0,704**	-0,530**	-0,689**	-0,570**	-0,418**
Son %10'luk gelir ort.	-0,609**	-0,627**	-0,458**	-0,581**	-0,658**	-0,481**	-0,589**	-0,529**	-0,387**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,770**	-0,755**	-0,594**	-0,788**	-0,798**	-0,616**	-0,604**	-0,621**	-0,455**
2. %20'lik gelir ort.	-0,750**	-0,761**	-0,588**	-0,769**	-0,802**	-0,622**	-0,583**	-0,615**	-0,443**
3. %20'lik gelir ort.	-0,747**	-0,744**	-0,557**	-0,760**	-0,778**	-0,579**	-0,602**	-0,621**	-0,437**
4. %20'lik gelir ort.	-0,750**	-0,750**	-0,569**	-0,755**	-0,780**	-0,579**	-0,628**	-0,641**	-0,461**
Son %20'lik gelir ort.	-0,696**	-0,689**	-0,514**	-0,683**	-0,712**	-0,536**	-0,632**	-0,619**	-0,461**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki yükseköğretim okullarından mezun olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık
- Tüm çalışanlara göre bir, erkek çalışanlarla iki kadın çalışanlarla ise altı gelir grubundaki ortalama yıllık gelir

arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Pearson korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olup istihdam edilen tüm çalışanlar için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre en yüksek gelirli %20'lik kesim geliri hariç dört farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa düşük şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Spearman ve Kendall sıra korelasyon analizlerindeyse daha sınırlı sayıda ve daha düşük şiddette negatif ilişki tespiti yapılabilmiştir.

Pearson korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olup istihdam edilen erkek çalışanlar için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre üçüncü ve beşinci %20'lik kesim geliri hariç üç farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve düşük şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Spearman ve Kendall sıra korelasyon analizlerindeyse daha sınırlı sayıda ve daha düşük şiddette negatif ilişki tespiti yapılabilmiştir.

Pearson korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olup istihdam edilen kadın çalışanlar için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre en düşükten dokuzuncu %10'luk gelir grubuna kadarki ilk dokuz gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) düşük ve istisnai olarak orta şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Spearman ve Kendall sıra korelasyon analizlerindeyse daha sınırlı sayıda ve daha düşük şiddette negatif ilişki tespiti yapılabilmiştir.

Tablo 9. 15-64 Yaş Grubunda Yükseköğrenim Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,407*	---	---	-0,391*	---	-0,294*	---	---	---
İlk %10'luk gelir ort.	-0,512**	---	-0,288*	-0,435*	---	---	-0,542**	-0,471*	-0,377**
2. %10'luk gelir ort.	-0,541**	-0,449*	-0,368**	-0,485*	-0,418*	-0,344*	-0,514**	-0,476*	-0,389**
3. %10'luk gelir ort.	-0,550**	-0,463*	-0,375**	-0,487*	-0,433*	-0,357*	-0,531**	-0,482*	-0,377**
4. %10'luk gelir ort.	-0,553**	-0,468*	-0,368**	-0,485*	-0,431*	-0,351*	-0,539**	-0,482*	-0,359*
5. %10'luk gelir ort.	-0,530**	-0,415*	-0,337*	-0,465*	-0,406*	-0,338*	-0,518**	-0,410*	-0,340*
6. %10'luk gelir ort.	-0,518**	-0,394*	-0,319*	-0,453*	-0,390*	-0,319*	-0,509**	-0,406*	-0,340*
7. %10'luk gelir ort.	-0,506**	---	-0,313*	-0,439*	---	-0,319*	-0,502**	-0,390*	-0,321*
8. %10'luk gelir ort.	-0,496*	---	-0,300*	-0,433*	---	-0,313*	-0,482*	---	-0,303*
9. %10'luk gelir ort.	-0,501**	---	-0,276*	-0,449*	-0,393*	-0,301*	-0,465*	---	---
Son %10'luk gelir ort.	-0,424*	---	---	-0,391*	---	---	---	---	---
İlk %20'lik gelir ort.	-0,427*	---	---	-0,401*	---	-0,301*	---	---	-0,284*
2. %20'lik gelir ort.	-0,401*	-0,407*	-0,307*	-0,394*	-0,410*	-0,326*	---	---	-0,309*
3. %20'lik gelir ort.	-0,395*	---	---		---	-0,301*	---	---	---
4. %20'lik gelir ort.	-0,398*	---	---	-0,389*	---	-0,307*	---	---	---
Son %20'lik gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda15-64 yaş arasında olup tarım sektöründe istihdam edilenler içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- (Sadece kadın çalışanlara göre kayıt dışı istihdam oranı ile) Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık
- (Toplam ve erkek çalışanlara göre kayıt dışı istihdam oranı ile) en düşük %10'luk gelir grubunun yıllık ortalama geliri

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Pearson, Spearman ve Kendall sıra korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasında olup tarım sektöründe istihdam edilenlerdeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- (Toplam ve erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile en yoksul %10'luk gelir grubundakilerin ortalama yıllık geliri arasındaki istisna dışında) %10'luk ve %20'lik gelir gruplarına göre ortalama yıllık gelir düzeyleri;
- (Erkek ve kadın çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile ilişki hariç) Bölgesel Gini

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa düşük şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 10. Tarım Sektöründe İstihdam Edilen 15-64 Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,732**	-0,670**	-0,528**	-0,668**	-0,615**	-0,468**	-0,741**	-0,732**	-0,556**
İlk %10'luk gelir ort.	---	---	---	---	---	---	-0,486*	---	---
2. %10'luk gelir ort.	-0,551**	-0,439*	-0,318*	-0,469*	-0,402*	---	-0,603**	-0,485*	-0,346*
3. %10'luk gelir ort.	-0,592**	-0,501**	-0,380**	-0,500**	-0,458*	-0,327*	-0,653**	-0,547**	-0,396**
4. %10'luk gelir ort.	-0,614**	-0,539**	-0,398**	-0,523**	-0,503**	-0,364**	-0,660**	-0,563**	-0,414**
5. %10'luk gelir ort.	-0,621**	-0,580**	-0,417**	-0,532**	-0,547**	-0,382**	-0,666**	-0,617**	-0,464**
6. %10'luk gelir ort.	-0,618**	-0,595**	-0,435**	-0,529**	-0,555**	-0,388**	-0,672**	-0,669**	-0,507**
7. %10'luk gelir ort.	-0,624**	-0,594**	-0,441**	-0,529**	-0,556**	-0,407**	-0,685**	-0,667**	-0,501**
8. %10'luk gelir ort.	-0,616**	-0,592**	-0,448**	-0,517**	-0,553**	-0,413**	-0,690**	-0,670**	-0,501**
9. %10'luk gelir ort.	-0,635**	-0,613**	-0,460**	-0,537**	-0,579**	-0,425**	-0,680**	-0,687**	-0,538**
Son %10'luk gelir ort.	-0,585**	-0,539**	-0,398**	-0,540**	-0,503**	-0,364**	-0,617**	-0,591**	-0,445**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,645**	-0,574**	-0,423**	-0,605**	-0,526**	-0,370**	-0,658**	-0,641**	-0,482**
2. %20'lik gelir ort.	-0,686**	-0,623**	-0,466**	-0,642**	-0,575**	-0,413**	-0,696**	-0,698**	-0,526**
3. %20'lik gelir ort.	-0,729**	-0,676**	-0,509**	-0,678**	-0,624**	-0,475**	-0,734**	-0,741**	-0,550**
4. %20'lik gelir ort.	-0,745**	-0,752**	-0,590**	-0,664**	-0,696**	-0,530**	-0,752**	-0,773**	-0,618**
Son %20'lik gelir ort.	-0,657**	-0,728**	-0,571**	-0,556**	-0,693**	-0,536**	-0,668**	-0,716**	-0,550**
GINI	-0,426*	-0,389*	---	-0,393*	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasında olup tarım dışı sektörlerde istihdam edilenler içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- (Erkeklerdeki kayıt dışı istihdam oranıyla gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi istisnası dışında) Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;

- Bölgesel Gini;
- (Erkeklerdeki kayıt dışı istihdam oranıyla gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi istisnası dışında) En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasında olup tarım dışı sektörlerde istihdam edilenlerdeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- (Toplam ve kadınlardaki kayıt dışı istihdam oranlarıyla gerçekleştirilen analizler hariç) Medyan gelirin %50'sine göre göreli yoksulluk;
- Ortalama yıllık gelir
- Bütün gelir dilimlerindeki ortalama yıllık gelir
- (Toplam ve kadınlardaki kayıt dışı istihdam oranlarıyla gerçekleştirilen analizler hariç) En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. Tarım Dışındaki Sektörlerde İstihdam Edilen 15-64 Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	0,420*	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,812**	-0,778**	-0,616**	-0,727**	-0,681**	-0,505**	-0,795**	-0,857**	-0,672**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,716**	-0,624**	-0,487**	-0,651**	-0,692**	-0,493**	-0,664**	-0,671**	-0,499**
2. %10'luk gelir ort.	-0,813**	-0,732**	-0,598**	-0,749**	-0,757**	-0,542**	-0,777**	-0,766**	-0,598**
3. %10'luk gelir ort.	-0,833**	-0,782**	-0,635**	-0,696**	-0,779**	-0,567**	-0,757**	-0,781**	-0,610**
4. %10'luk gelir ort.	-0,827**	-0,774**	-0,629**	-0,673**	-0,780**	-0,573**	-0,739**	-0,784**	-0,610**
5. %10'luk gelir ort.	-0,805**	-0,765**	-0,622**	-0,658**	-0,741**	-0,542**	-0,728**	-0,759**	-0,567**
6. %10'luk gelir ort.	-0,790**	-0,751**	-0,616**	-0,654**	-0,725**	-0,549**	-0,738**	-0,792**	-0,610**
7. %10'luk gelir ort.	-0,780**	-0,735**	-0,598**	-0,618**	-0,702**	-0,518**	-0,725**	-0,785**	-0,592**
8. %10'luk gelir ort.	-0,763**	-0,730**	-0,592**	-0,584**	-0,684**	-0,499**	-0,715**	-0,776**	-0,586**
9. %10'luk gelir ort.	-0,745**	-0,696**	-0,542**	-0,552**	-0,628**	-0,450**	-0,690**	-0,750**	-0,573**
Son %10'luk gelir ort.	-0,684**	-0,712**	-0,536**	-0,478*	-0,531**	-0,388**	-0,566**	-0,620**	-0,462**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,794**	-0,758**	-0,579**	-0,808**	-0,698**	-0,586**	-0,829**	-0,846**	-0,678**
2. %20'lik gelir ort.	-0,783**	-0,776**	-0,598**	-0,795**	-0,728**	-0,555**	-0,808**	-0,828**	-0,647**
3. %20'lik gelir ort.	-0,790**	-0,769**	-0,592**	-0,766**	-0,690**	-0,499**	-0,812**	-0,837**	-0,666**
4. %20'lik gelir ort.	-0,805**	-0,769**	-0,598**	-0,737**	-0,662**	-0,499**	-0,817**	-0,853**	-0,690**
Son %20'lik gelir ort.	-0,776**	-0,750**	-0,592**	-0,626**	-0,609**	-0,444**	-0,713**	-0,784**	-0,592**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	0,412*	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki ücretli ve yevmiyeli olarak istihdam edilenlerdeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki ücretli ve yevmiyeli olarak istihdam edilenler içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12. 15-64 Yaş Grubu İçinde Ücretli ve Yevmiyeli Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,821**	-0,770**	-0,577**	-0,767**	-0,673**	-0,495**	-0,887**	-0,909**	-0,752**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,690**	-0,779**	-0,565**	-0,662**	-0,748**	-0,532**	-0,689**	-0,754**	-0,586**
2. %10'luk gelir ort.	-0,798**	-0,870**	-0,688**	-0,763**	-0,830**	-0,643**	-0,809**	-0,877**	-0,709**
3. %10'luk gelir ort.	-0,760**	-0,872**	-0,688**	-0,717**	-0,834**	-0,655**	-0,792**	-0,881**	-0,721**
4. %10'luk gelir ort.	-0,741**	-0,869**	-0,682**	-0,694**	-0,831**	-0,637**	-0,783**	-0,879**	-0,703**
5. %10'luk gelir ort.	-0,732**	-0,834**	-0,651**	-0,682**	-0,786**	-0,606**	-0,783**	-0,873**	-0,721**
6. %10'luk gelir ort.	-0,727**	-0,808**	-0,633**	-0,676**	-0,746**	-0,587**	-0,781**	-0,867**	-0,715**
7. %10'luk gelir ort.	-0,701**	-0,803**	-0,614**	-0,644**	-0,733**	-0,569**	-0,766**	-0,871**	-0,709**
8. %10'luk gelir ort.	-0,677**	-0,789**	-0,596**	-0,617**	-0,719**	-0,550**	-0,758**	-0,863**	-0,703**
9. %10'luk gelir ort.	-0,637**	-0,735**	-0,546**	-0,576**	-0,655**	-0,501**	-0,722**	-0,827**	-0,659**
Son %10'luk gelir ort.	-0,532**	-0,621**	-0,448**	-0,477*	-0,552**	-0,402**	-0,608**	-0,728**	-0,561**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,867**	-0,779**	-0,633**	-0,833**	-0,692**	-0,569**	-0,886**	-0,880**	-0,727**
2. %20'lik gelir ort.	-0,884**	-0,834**	-0,676**	-0,845**	-0,740**	-0,581**	-0,918**	-0,935**	-0,801**
3. %20'lik gelir ort.	-0,865**	-0,803**	-0,633**	-0,817**	-0,705**	-0,538**	-0,917**	-0,927**	-0,795**
4. %20'lik gelir ort.	-0,837**	-0,780**	-0,596**	-0,782**	-0,671**	-0,501**	-0,904**	-0,923**	-0,783**
Son %20'lik gelir ort.	-0,715**	-0,690**	-0,503**	-0,656**	-0,602**	-0,451**	-0,798**	-0,837**	-0,653**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki kendi nam ve hesabına çalışanlar içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- En yoksul %10'luk gelir grubundakilerin yıllık geliri;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki kendi nam ve hesabına çalışanlar içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- (En yoksul %10'luk gelir grubundakilerin yıllık ortalama geliri hariç) En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre dokuz farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta şiddette ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 13. 15-64 Yaş Grubu İçinde Kendi Nam ve Hesabına Çalışanlarda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,697**	-0,612**	-0,465**	-0,715**	-0,623**	-0,456**	-0,713**	-0,674**	-0,515**
İlk %10'luk gelir ort.	---	---	---	-0,458*	---	---	---	---	---
2. %10'luk gelir ort.	-0,580**	-0,462*	-0,329*	-0,610**	-0,475*	-0,345*	-0,546**	-0,500**	-0,372**
3. %10'luk gelir ort.	-0,603**	-0,517**	-0,391**	-0,629**	-0,529**	-0,407**	-0,581**	-0,523**	-0,385**
4. %10'luk gelir ort.	-0,608**	-0,547**	-0,409**	-0,632**	-0,561**	-0,425**	-0,589**	-0,521**	-0,378**
5. %10'luk gelir ort.	-0,599**	-0,564**	-0,415**	-0,624**	-0,586**	-0,431**	-0,580**	-0,507**	-0,360*
6. %10'luk gelir ort.	-0,586**	-0,558**	-0,397**	-0,610**	-0,585**	-0,425**	-0,572**	-0,511**	-0,378**
7. %10'luk gelir ort.	-0,588**	-0,559**	-0,415**	-0,612**	-0,583**	-0,444**	-0,577**	-0,526**	-0,391**
8. %10'luk gelir ort.	-0,576**	-0,555**	-0,409**	-0,598**	-0,581**	-0,438**	-0,587**	-0,513**	-0,378**
9. %10'luk gelir ort.	-0,602**	-0,570**	-0,409**	-0,623**	-0,599**	-0,438**	-0,588**	-0,514**	-0,385**
Son %10'luk gelir ort.	-0,633**	-0,657**	-0,495**	-0,654**	-0,682**	-0,505**	-0,577**	-0,508**	-0,360*
İlk %20'lik gelir ort.	-0,590**	-0,535**	-0,385**	-0,614**	-0,548**	-0,388**	-0,603**	-0,639**	-0,496**
2. %20'lik gelir ort.	-0,618**	-0,530**	-0,366**	-0,639**	-0,545**	-0,382**	-0,642**	-0,626**	-0,490**
3. %20'lik gelir ort.	-0,652**	-0,573**	-0,409**	-0,669**	-0,583**	-0,401**	-0,685**	-0,662**	-0,502**
4. %20'lik gelir ort.	-0,693**	-0,622**	-0,458**	-0,707**	-0,628**	-0,450**	-0,729**	-0,718**	-0,552**
Son %20'lik gelir ort.	-0,704**	-0,672**	-0,514**	-0,721**	-0,678**	-0,505**	-0,703**	-0,660**	-0,502**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki ücretsiz yardımcı aile işçisi içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- En yoksul %10'luk gelir grubundakilerin yıllık geliri;
- Gelir gruplarının düşük olan kısımlarında cinsiyete ve dilimlere göre değişen bir bölümünde (Hesaplanan 135 korelasyon katsayısının 40'ında)
- (Toplam ve kadın çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi hariç) Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda 15-64 yaş arasındaki ücretsiz yardımcı aile işçisi içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- Gelir gruplarının daha yüksek olan kısımlarında cinsiyete ve dilimlere göre değişen bir bölümünde (Hesaplanan 135 korelasyon katsayısının 95'inde)
- Bölgesel Gini (Toplam ve kadın çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizinde)

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14. 15-64 Yaş Grubu İçinde Ücretsiz Aile İşçisi Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,526**	-0,510**	-0,407**	-0,435*	-0,470*	-0,341*	-0,426*	-0,612**	-0,495**
İlk %10'luk gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
2. %10'luk gelir ort.	-0,409*	---	---	---	---	---	---	---	---
3. %10'luk gelir ort.	-0,444*	---	---	---	---	---	-0,394*	-0,402*	-0,291*
4. %10'luk gelir ort.	-0,462*	---	---	---	---	---	-0,408*	-0,417*	-0,297*
5. %10'luk gelir ort.	-0,476*	---	-0,290*	---	---	---	-0,419*	-0,479*	-0,352*
6. %10'luk gelir ort.	-0,490*	-0,456*	-0,345*	---	-0,413*	-0,291*	-0,427*	-0,530**	-0,396**
7. %10'luk gelir ort.	-0,526**	-0,455*	-0,339*	---	-0,404*	-0,285*	-0,478*	-0,536**	-0,389**
8. %10'luk gelir ort.	-0,533**	-0,451*	-0,345*	---	-0,395*	-0,291*	-0,494*	-0,538**	-0,389**
9. %10'luk gelir ort.	-0,563**	-0,479*	-0,382**	---	-0,424*	-0,329*	-0,528**	-0,555**	-0,439**
Son %10'luk gelir ort.	-0,612**	-0,493*	-0,370**	-0,302	-0,439*	-0,298*	-0,610**	-0,607**	-0,470**
İlk %20'lik gelir ort.	---	---	-0,290*	-0,397*	---	---	---	-0,462*	-0,352*
2. %20'lik gelir ort.	-0,404*	-0,436*	-0,345*	-0,434*	-0,435*	-0,310*	---	-0,524**	-0,408**
3. %20'lik gelir ort.	-0,447*	-0,467*	-0,376**	-0,451*	-0,452*	-0,329*	---	-0,567**	-0,439**

4. %20'lik gelir ort.	-0,490*	-0,507**	-0,388**	-0,463*	-0,497**	-0,341*	---	-0,602**	-0,476**
Son %20'lik gelir ort.	-0,592**	-0,538**	-0,438**	-0,393*	-0,454*	-0,329*	-0,532**	-0,667**	-0,544**
GINI	-0,422*	---	---	---	---	---	-0,422*	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

3.4. 15 YAŞ VE ÜSTÜNDEKİLERİN İSTİHDAMINDA KAYITDIŞILIK VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ BULGULARI

Bu analiz aşamasında 15 ve üstü yaştakilerin istihdamında kayıt dışı istihdam oranı ile yoksulluk göstergeleri arasındaki ilişki, SPSS 25'te ilk olarak Pearson, ardından Spearman sıra ve son olarak da Kendall sıra korelasyon katsayıları aracılığıyla analiz edilerek tespit edilmiştir. Daha sonra SPSS tabloları Ecelde düzenlenerek tek tabloda raporlanacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Pearson, Spearman sıra ve Kendall sıra korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Pearson, Spearman ve Kendall korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir

grubunun ortalama geliri;

- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15. 15 ve Üstündeki Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-,779**	-,730**	-,567**	-,777**	-,752**	-,573**	-,802**	-,703**	-,524**
İlk %10'luk gelir ort.	-,706**	-,592**	-,444**	-,686**	-,626**	-,475**	-,722**	-,517**	-,388**
2. %10'luk gelir ort.	-,794**	-,696**	-,555**	-,786**	-,728**	-,573**	-,797**	-,610**	-,475**
3. %10'luk gelir ort.	-,822**	-,749**	-,592**	-,797**	-,777**	-,610**	-,845**	-,662**	-,512**
4. %10'luk gelir ort.	-,818**	-,747**	-,586**	-,788**	-,777**	-,604**	-,850**	-,654**	-,493**
5. %10'luk gelir ort.	-,797**	-,736**	-,579**	-,767**	-,770**	-,610**	-,832**	-,647**	-,499**
6. %10'luk gelir ort.	-,781**	-,715**	-,573**	-,750**	-,752**	-,592**	-,820**	-,639**	-,505**
7. %10'luk gelir ort.	-,772**	-,701**	-,555**	-,735**	-,738**	-,573**	-,824**	-,635**	-,487**
8. %10'luk gelir ort.	-,755**	-,697**	-,549**	-,711**	-,730**	-,555**	-,824**	-,640**	-,481**
9. %10'luk gelir ort.	-,741**	-,665**	-,512**	-,697**	-,698**	-,530**	-,806**	-,608**	-,444**
Son %10'luk gelir ort.	-,689**	-,703**	-,524**	-,652**	-,707**	-,530**	-,731**	-,643**	-,481**
İlk %20'lik gelir ort.	-,750**	-,706**	-,524**	-,768**	-,732**	-,567**	-,742**	-,648**	-,481**
2. %20'lik gelir ort.	-,733**	-,714**	-,542**	-,755**	-,744**	-,573**	-,732**	-,661**	-,499**
3. %20'lik gelir ort.	-,744**	-,710**	-,536**	-,758**	-,741**	-,555**	-,756**	-,673**	-,493**
4. %20'lik gelir ort.	-,766**	-,716**	-,549**	-,769**	-,744**	-,555**	-,789**	-,686**	-,518**
Son %20'lik gelir ort.	-,757**	-,727**	-,567**	-,738**	-,737**	-,573**	-,795**	-,703**	-,524**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisindeki kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştaki lise ve dengi okul mezuniyetinin altında olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;

- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 16. 15 ve Üstü Yaş Grubundaki Lise Altındakiler İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,746**	-0,688**	-0,518**	-0,724**	-0,650**	-0,489**	-0,855**	-0,821**	-0,649**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,650**	-0,532**	-0,407**	-0,617**	-0,549**	-0,403**	-0,710**	-0,487*	-0,366**
2. %10'luk gelir ort.	-0,740**	-0,627**	-0,518**	-0,719**	-0,636**	-0,502**	-0,797**	-0,621**	-0,452**
3. %10'luk gelir ort.	-0,778**	-0,686**	-0,555**	-0,741**	-0,694**	-0,538**	-0,844**	-0,672**	-0,502**
4. %10'luk gelir ort.	-0,785**	-0,694**	-0,549**	-0,740**	-0,701**	-0,532**	-0,858**	-0,680**	-0,520**
5. %10'luk gelir ort.	-0,772**	-0,691**	-0,530**	-0,726**	-0,694**	-0,514**	-0,853**	-0,712**	-0,563**
6. %10'luk gelir ort.	-0,759**	-0,682**	-0,536**	-0,710**	-0,673**	-0,520**	-0,853**	-0,739**	-0,582**
7. %10'luk gelir ort.	-0,759**	-0,670**	-0,518**	-0,703**	-0,659**	-0,502**	-0,863**	-0,737**	-0,575**
8. %10'luk gelir ort.	-0,741**	-0,669**	-0,512**	-0,678**	-0,655**	-0,495**	-0,864**	-0,742**	-0,569**
9. %10'luk gelir ort.	-0,737**	-0,645**	-0,499**	-0,673**	-0,617**	-0,458**	-0,852**	-0,737**	-0,582**
Son %10'luk gelir ort.	-0,722**	-0,696**	-0,536**	-0,672**	-0,679**	-0,520**	-0,791**	-0,760**	-0,594**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,680**	-0,654**	-0,493**	-0,678**	-0,631**	-0,458**	-0,768**	-0,735**	-0,557**
2. %20'lik gelir ort.	-0,671**	-0,652**	-0,481**	-0,670**	-0,631**	-0,452**	-0,779**	-0,775**	-0,600**
3. %20'lik gelir ort.	-0,690**	-0,656**	-0,475**	-0,680**	-0,627**	-0,446**	-0,809**	-0,799**	-0,618**
4. %20'lik gelir ort.	-0,722**	-0,673**	-0,499**	-0,704**	-0,638**	-0,471**	-0,840**	-0,822**	-0,631**
Son %20'lik gelir ort.	-0,753**	-0,697**	-0,542**	-0,719**	-0,653**	-0,502**	-0,852**	-0,814**	-0,674**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştaki lise ve dengi okul mezunu olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştaki lise ve dengi okul mezunu olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile

- Ortalama gelir;
- En düşükten en yükseğe kadar %10'luk gelir dilimlerine göre on farklı gelir grubunun ortalama geliri;
- En düşükten en yükseğe kadar %20'lik gelir dilimlerine göre beş farklı gelir grubunun ortalama geliri

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa düşük şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 17. 15 ve Üstü Yaş Grubundaki Lise ve Dengi Okul Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,739**	-0,761**	-0,579**	-0,736**	-0,762**	-0,565**	-0,666**	-0,644**	-0,482**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,651**	-0,599**	-0,462**	-0,628**	-0,617**	-0,478**	-0,641**	-0,476*	-0,346*
2. %10'luk gelir ort.	-0,746**	-0,700**	-0,549**	-0,731**	-0,707**	-0,552**	-0,686**	-0,547**	-0,389**
3. %10'luk gelir ort.	-0,763**	-0,743**	-0,586**	-0,736**	-0,743**	-0,590**	-0,739**	-0,592**	-0,427**
4. %10'luk gelir ort.	-0,767**	-0,736**	-0,573**	-0,738**	-0,736**	-0,559**	-0,749**	-0,589**	-0,427**
5. %10'luk gelir ort.	-0,749**	-0,714**	-0,555**	-0,720**	-0,727**	-0,552**	-0,736**	-0,579**	-0,420**
6. %10'luk gelir ort.	-0,737**	-0,720**	-0,567**	-0,708**	-0,734**	-0,571**	-0,731**	-0,594**	-0,439**
7. %10'luk gelir ort.	-0,723**	-0,704**	-0,549**	-0,688**	-0,712**	-0,552**	-0,740**	-0,598**	-0,445**
8. %10'luk gelir ort.	-0,706**	-0,691**	-0,530**	-0,669**	-0,699**	-0,534**	-0,740**	-0,594**	-0,439**
9. %10'luk gelir ort.	-0,693**	-0,672**	-0,518**	-0,657**	-0,682**	-0,509**	-0,713**	-0,572**	-0,414**
Son %10'luk gelir ort.	-0,607**	-0,622**	-0,462**	-0,580**	-0,633**	-0,460**	-0,612**	-0,522**	-0,371**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,756**	-0,759**	-0,592**	-0,767**	-0,785**	-0,590**	-0,636**	-0,617**	-0,458**
2. %20'lik gelir ort.	-0,735**	-0,765**	-0,586**	-0,749**	-0,784**	-0,602**	-0,611**	-0,604**	-0,433**
3. %20'lik gelir ort.	-0,733**	-0,747**	-0,561**	-0,741**	-0,753**	-0,546**	-0,630**	-0,611**	-0,439**
4. %20'lik gelir ort.	-0,737**	-0,753**	-0,573**	-0,737**	-0,753**	-0,552**	-0,656**	-0,631**	-0,464**
Son %20'lik gelir ort.	-0,688**	-0,687**	-0,518**	-0,673**	-0,684**	-0,515**	-0,656**	-0,605**	-0,445**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştaki yükseköğretim kurumlarından mezun olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- Ortalama gelir;
- %10'luk gelir gruplarındaki ortalama gelire göre hesaplanan korelasyon katsayılarının bir kısmı;
- %20'lik gelir gruplarındaki ortalama gelire göre iki istisna dışında tümü;

- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştaki yükseköğretim kurumlarından mezun olup istihdam edilenler için kayıt dışı istihdam oranı ile;

- %10'luk gelir gruplarındaki ortalama gelire göre hesaplanan 90 korelasyon katsayısından 66'sında

Negatif yönlü (ters) ve düşük şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 18. 15 ve Üstü Yaş Grubunda Yükseköğrenim Mezunları İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	---	---	---	---	---	---	---	---	---
İlk %10'luk gelir ort.	-0,491*	-0,408*	-0,327*	-0,426*	---	---	-0,518**	-0,474*	-0,387**
2. %10'luk gelir ort.	-0,497**	-0,436*	-0,376**	-0,443*	---	-0,284*	-0,493*	-0,480*	-0,393**
3. %10'luk gelir ort.	-0,514**	-0,461*	-0,413**	-0,454*	---	-0,309*	-0,516**	-0,492*	-0,381**
4. %10'luk gelir ort.	-0,520**	-0,469*	-0,407**	-0,454*	---	-0,303*	-0,534**	-0,498**	-0,375**
5. %10'luk gelir ort.	-0,502**	-0,432*	-0,376**	-0,436*	---	-0,284*	-0,518**	-0,430*	-0,356*
6. %10'luk gelir ort.	-0,491*	-0,416*	-0,345*	-0,425*	---	---	-0,510**	-0,420*	-0,344*
7. %10'luk gelir ort.	-0,480*	-0,403*	-0,339*	-0,411*	---	---	-0,504**	-0,408*	-0,337*
8. %10'luk gelir ort.	-0,467*	-0,397*	-0,320*	-0,400*	---	---	-0,487*	-0,399*	-0,319*
9. %10'luk gelir ort.	-0,477*	-0,396*	-0,296*	-0,417*	---	---	-0,478*	---	---
Son %10'luk gelir ort.	-0,399*	---	---	---	---	---	---	---	---
İlk %20'lik gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	-0,282*
2. %20'lik gelir ort.	---	---	-0,290*	---	---	---	---	---	-0,300*
3. %20'lik gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
4. %20'lik gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Son %20'lik gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Pearson, Spearman sıra ve Kendall sıra korelasyon analizleri sonucunda tarım sektöründe 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- En düşük %10'luk gelir grubunun yıllık ortalama geliri (Erkek çalışanlara göre kayıt dışı istihdam oranı ile olan Pearson korelasyon istisnası dışında);
- Bölgesel Gini (toplam çalışanlara göre kayıt dışı istihdam oranı ilepozitif

Pearson korelasyon istisnası dışında);

- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Pearson, Spearman sıra ve Kendall sıra korelasyon analizleri sonucunda tarım sektöründe 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşük %10'luk gelir dilimindekilerle olan istisna hariç tüm gelir dilimlerindeki ortalama yıllık gelir;
- Bölgesel Gini (Sadece toplam çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile pozitif Pearson korelasyonu)

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa düşük şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 19. Tarım Sektöründe İstihdam Edilen 15 ve Üstü Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,691**	-0,643**	-0,478**	-0,621**	-0,581**	-0,425**	-0,720**	-0,721**	-0,552**
İlk %10'luk gelir ort.	---	---	---	---	---	---	-0,439*	---	---
2. %10'luk gelir ort.	-0,516**	-0,420*	-0,306*	-0,438*	---	---	-0,565**	-0,476*	-0,343*
3. %10'luk gelir ort.	-0,559**	-0,483*	-0,367**	-0,471*	-0,446*	-0,327*	-0,617**	-0,536**	-0,392**
4. %10'luk gelir ort.	-0,580**	-0,518**	-0,386**	-0,492*	-0,485*	-0,357*	-0,624**	-0,554**	-0,410**
5. %10'luk gelir ort.	-0,585**	-0,550**	-0,392**	-0,498**	-0,518**	-0,364**	-0,631**	-0,609**	-0,460**
6. %10'luk gelir ort.	-0,580**	-0,562**	-0,398**	-0,490*	-0,521**	-0,357*	-0,637**	-0,656**	-0,491**
7. %10'luk gelir ort.	-0,584**	-0,558**	-0,404**	-0,490*	-0,521**	-0,376**	-0,650**	-0,657**	-0,485**
8. %10'luk gelir ort.	-0,575**	-0,555**	-0,410**	-0,476*	-0,517**	-0,382**	-0,659**	-0,661**	-0,485**
9. %10'luk gelir ort.	-0,594**	-0,572**	-0,423**	-0,498**	-0,535**	-0,382**	-0,649**	-0,681**	-0,534**
Son %10'luk gelir ort.	-0,625**	-0,694**	-0,546**	-0,529**	-0,644**	-0,481**	-0,636**	-0,711**	-0,534**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,542**	-0,516**	-0,361**	-0,490*	-0,489*	-0,333*	-0,590**	-0,569**	-0,417**
2. %20'lik gelir ort.	-0,600**	-0,537**	-0,380**	-0,549**	-0,496**	-0,339*	-0,638**	-0,624**	-0,466**
3. %20'lik gelir ort.	-0,643**	-0,590**	-0,410**	-0,588**	-0,539**	-0,370**	-0,680**	-0,687**	-0,509**
4. %20'lik gelir ort.	-0,690**	-0,643**	-0,472**	-0,629**	-0,588**	-0,431**	-0,721**	-0,733**	-0,546**
Son %20'lik gelir ort.	-0,709**	-0,728**	-0,565**	-0,625**	-0,657**	-0,487**	-0,728**	-0,768**	-0,614**
GINI	-0,418*	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda tarım dışı sektörlerde 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk (Erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile olan pozitif Pearson korelasyonu istisnası dışında);

- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık (Erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile olan pozitif istisna dışında)

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda tarım dışı sektörlerde 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler bütünü içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk (Sadece erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile pozitif yönlü Pearson korelasyonu olmak üzere);
- Ortalama gelir;
- Tüm gelir gruplarına göre ortalama yıllık gelir düzeyleri;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık (Sadece erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile pozitif yönlü Pearson ve Kendall korelasyonu olmak üzere);

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 20. Tarım Dışındaki Sektörlerde İstihdam Edilen 15 ve Üstü Yaş Grubu İçin İstihdamda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	0,435*	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,774**	-0,753**	-0,567**	-0,719**	-0,674**	-0,497**	-0,791**	-0,833**	-0,662**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,713**	-0,763**	-0,561**	-0,680**	-0,713**	-0,515**	-0,668**	-0,664**	-0,495**
2. %10'luk gelir ort.	-0,809**	-0,825**	-0,622**	-0,766**	-0,766**	-0,559**	-0,777**	-0,750**	-0,594**
3. %10'luk gelir ort.	-0,766**	-0,838**	-0,616**	-0,714**	-0,786**	-0,583**	-0,760**	-0,761**	-0,600**
4. %10'luk gelir ort.	-0,742**	-0,838**	-0,610**	-0,689**	-0,786**	-0,577**	-0,743**	-0,757**	-0,594**
5. %10'luk gelir ort.	-0,729**	-0,800**	-0,579**	-0,674**	-0,746**	-0,546**	-0,735**	-0,725**	-0,550**
6. %10'luk gelir ort.	-0,729**	-0,788**	-0,598**	-0,670**	-0,725**	-0,540**	-0,744**	-0,764**	-0,594**
7. %10'luk gelir ort.	-0,699**	-0,772**	-0,567**	-0,635**	-0,702**	-0,509**	-0,732**	-0,755**	-0,575**
8. %10'luk gelir ort.	-0,667**	-0,755**	-0,549**	-0,598**	-0,685**	-0,491**	-0,722**	-0,746**	-0,569**
9. %10'luk gelir ort.	-0,636**	-0,703**	-0,512**	-0,566**	-0,626**	-0,441**	-0,699**	-0,728**	-0,569**
Son %10'luk gelir ort.	-0,544**	-0,575**	-0,425**	-0,493*	-0,525**	-0,380**	-0,574**	-0,575**	-0,433**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,846**	-0,784**	-0,659**	-0,804**	-0,703**	-0,590**	-0,822**	-0,833**	-0,668**
2. %20'lik gelir ort.	-0,820**	-0,785**	-0,604**	-0,782**	-0,719**	-0,546**	-0,798**	-0,802**	-0,624**
3. %20'lik gelir ort.	-0,801**	-0,759**	-0,573**	-0,752**	-0,680**	-0,491**	-0,804**	-0,814**	-0,649**
4. %20'lik gelir ort.	-0,783**	-0,743**	-0,573**	-0,724**	-0,652**	-0,491**	-0,811**	-0,831**	-0,674**
Son %20'lik gelir ort.	-0,681**	-0,670**	-0,493**	-0,624**	-0,601**	-0,435**	-0,714**	-0,750**	-0,563**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	0,411*	---	0,281*	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda ücretli ve yevmiyeli olarak 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk (Erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile olan pozitif Pearson korelasyonu istisnası dışında);
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık (Erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile olan pozitif Pearson korelasyonu istisnası dışında)

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda ücretli ve yevmiyeli olarak 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk (Sadece erkek çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile pozitif yönlü Pearson korelasyonu olmak üzere);
- Ortalama gelir;
- Tüm gelir gruplarına göre ortalama yıllık gelir düzeyleri;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık (Sadece toplam çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile pozitif yönlü Pearson korelasyonu olmak üzere);

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 21. 15 ve Üstü Yaş Grubu İçinde Ücretli ve Yevmiyeli Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	0,394*	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,822**	-0,782**	-0,579**	-0,764**	-0,660**	-0,477**	-0,896**	-0,918**	-0,766**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,705**	-0,807**	-0,592**	-0,674**	-0,759**	-0,551**	-0,708**	-0,765**	-0,606**
2. %10'luk gelir ort.	-0,810**	-0,885**	-0,703**	-0,770**	-0,830**	-0,625**	-0,826**	-0,880**	-0,729**
3. %10'luk gelir ort.	-0,771**	-0,891**	-0,703**	-0,724**	-0,835**	-0,637**	-0,809**	-0,892**	-0,742**
4. %10'luk gelir ort.	-0,752**	-0,883**	-0,684**	-0,700**	-0,828**	-0,618**	-0,799**	-0,883**	-0,711**
5. %10'luk gelir ort.	-0,742**	-0,847**	-0,653**	-0,688**	-0,783**	-0,588**	-0,798**	-0,871**	-0,729**
6. %10'luk gelir ort.	-0,737**	-0,821**	-0,635**	-0,682**	-0,742**	-0,569**	-0,796**	-0,869**	-0,711**
7. %10'luk gelir ort.	-0,709**	-0,812**	-0,616**	-0,650**	-0,726**	-0,551**	-0,780**	-0,864**	-0,692**
8. %10'luk gelir ort.	-0,685**	-0,798**	-0,598**	-0,621**	-0,710**	-0,532**	-0,770**	-0,854**	-0,686**
9. %10'luk gelir ort.	-0,645**	-0,744**	-0,549**	-0,580**	-0,643**	-0,483**	-0,736**	-0,820**	-0,637**
Son %10'luk gelir ort.	-0,538**	-0,618**	-0,450**	-0,478*	-0,530**	-0,385**	-0,622**	-0,714**	-0,551**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,872**	-0,804**	-0,659**	-0,835**	-0,690**	-0,557**	-0,898**	-0,894**	-0,735**
2. %20'lik gelir ort.	-0,884**	-0,838**	-0,678**	-0,843**	-0,733**	-0,563**	-0,923**	-0,934**	-0,803**
3. %20'lik gelir ort.	-0,864**	-0,811**	-0,635**	-0,814**	-0,696**	-0,520**	-0,924**	-0,933**	-0,809**
4. %20'lik gelir ort.	-0,837**	-0,785**	-0,598**	-0,778**	-0,656**	-0,471**	-0,913**	-0,925**	-0,785**
Son %20'lik gelir ort.	-0,717**	-0,699**	-0,518**	-0,653**	-0,581**	-0,428**	-0,808**	-0,847**	-0,655**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	0,401*	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda kendi nam ve hesabına çalışan 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- En yoksul %10'luk kesimdeki ortalama yıllık gelir (erkek çalışanlar için Pearson korelasyonundaki istisna dışında)
- Bölgesel Gini;
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda kendi nam ve hesabına çalışan 15 ve üstü yaştakiler arasındaki istihdam edilenler içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- En düşük %10'luk gelir dilimindekilerle olan istisna hariç tüm gelir dilimlerindeki ortalama yıllık gelir

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 22. 15 ve Üstü Yaş Grubu İçinde Kendi Nam ve Hesabına Çalışanlarda Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,656**	-0,585**	-0,429**	-0,665**	-0,584**	-0,422**	-0,697**	-0,654**	-0,497**
İlk %10'luk gelir ort.	-0,421*	---	---	-0,457*	---	---	---	---	---
2. %10'luk gelir ort.	-0,566**	-0,458*	-0,336*	-0,590**	-0,467*	-0,323*	-0,532**	-0,464*	-0,334*
3. %10'luk gelir ort.	-0,597**	-0,509**	-0,380**	-0,617**	-0,519**	-0,372**	-0,573**	-0,491*	-0,359*
4. %10'luk gelir ort.	-0,603**	-0,541**	-0,404**	-0,621**	-0,545**	-0,391**	-0,584**	-0,494*	-0,353*
5. %10'luk gelir ort.	-0,594**	-0,547**	-0,392**	-0,612**	-0,554**	-0,385**	-0,577**	-0,483*	-0,334*
6. %10'luk gelir ort.	-0,579**	-0,539**	-0,386**	-0,597**	-0,543**	-0,378**	-0,569**	-0,496**	-0,359*
7. %10'luk gelir ort.	-0,586**	-0,539**	-0,404**	-0,604**	-0,538**	-0,397**	-0,578**	-0,510**	-0,372**
8. %10'luk gelir ort.	-0,573**	-0,536**	-0,398**	-0,589**	-0,537**	-0,391**	-0,586**	-0,497**	-0,359*
9. %10'luk gelir ort.	-0,603**	-0,547**	-0,398**	-0,618**	-0,549**	-0,391**	-0,593**	-0,501**	-0,372**
Son %10'luk gelir ort.	-0,649**	-0,629**	-0,466**	-0,667**	-0,657**	-0,489**	-0,592**	-0,518**	-0,372**
İlk %20'lik gelir ort.	-0,536**	-0,521**	-0,361**	-0,551**	-0,511**	-0,366**	-0,577**	-0,607**	-0,466**
2. %20'lik gelir ort.	-0,554**	-0,503**	-0,343*	-0,565**	-0,506**	-0,348*	-0,616**	-0,596**	-0,453**
3. %20'lik gelir ort.	-0,592**	-0,538**	-0,373**	-0,599**	-0,539**	-0,366**	-0,659**	-0,630**	-0,466**
4. %20'lik gelir ort.	-0,640**	-0,589**	-0,423**	-0,645**	-0,584**	-0,415**	-0,705**	-0,690**	-0,516**
Son %20'lik gelir ort.	-0,685**	-0,643**	-0,491**	-0,695**	-0,653**	-0,483**	-0,700**	-0,655**	-0,484**
GINI	---	---	---	---	---	---	---	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı
* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

Korelasyon analizleri sonucunda15 ve üstü yaştakiler arasında ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilenler içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Medyan gelirin %50'sine denk gelen göreli yoksulluk;
- Medyan gelirin %60'ına denk gelen göreli yoksulluk;
- Gelir gruplarının düşük olan kısımlarında cinsiyete ve dilimlere göre değişen bir bölümünde (Hesaplanan 135 korelasyon katsayısının 56'ında)
- Bölgesel Gini (Kadın çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile tespit edilen pozitif Pearson korelasyon hariç);
- En yüksek ve en düşük gelirli %20'lik dilimdekilerin elde ettiği ortalama gelirler arasındaki katsal farklılık

Arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edilememiştir

Korelasyon analizleri sonucunda 15 ve üstü yaştakiler arasında ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilenler içerisinde kayıt dışı istihdam oranı ile;

- Ortalama gelir;
- Gelir gruplarının daha yüksek olan kısımlarında cinsiyete ve dilimlere göre değişen bir bölümünde (Hesaplanan 135 korelasyon katsayısının 79'unda)
- Bölgesel Gini (Kadın çalışanlardaki kayıt dışı istihdam oranı ile

gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizinde pozitif yönlü olarak)

Arasında negatif yönlü (ters) ve çoğunlukla orta, daha sınırlı sayıdaysa yüksek şiddette ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 23. 15 ve Üstü Yaş Grubu İçinde Ücretsiz Aile İşçisi Olarak İstihdam Edilenlerde Kayıt Dışılık ve Yoksulluk İlişkisi Bulguları

Gelir değişkenleri	Toplam			Erkek			Kadın		
	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall	Pearson	Spearman	Kendall
Medyan gelirin %50'si	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Medyan gelirin %60'ı	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Ortalama gelir	-0,493*	-0,509**	-0,407**	-0,394*	-0,424*	-0,307*	-0,401*	-0,589**	-0,466**
İlk %10'luk gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
2. %10'luk gelir ort.	---	---	---	---	---	---	---	---	---
3. %10'luk gelir ort.	-0,419*	---	---	---	---	---	---	---	---
4. %10'luk gelir ort.	-0,436*	---	---	---	---	---	---	---	---
5. %10'luk gelir ort.	-0,449*	---	-0,296*	---	---	---	-0,395*	-0,438*	-0,324*
6. %10'luk gelir ort.	-0,463*	-0,457*	-0,351*	---	-0,391*	---	-0,403*	-0,493*	-0,367**
7. %10'luk gelir ort.	-0,498**	-0,450*	-0,345*	---	---	---	-0,454*	-0,498**	-0,361**
8. %10'luk gelir ort.	-0,505**	-0,445*	-0,351*	---	---	---	-0,470*	-0,500**	-0,361**
9. %10'luk gelir ort.	-0,532**	-0,472*	-0,388**	---	-0,407*	-0,313*	-0,502**	-0,518**	-0,410**
Son %10'luk gelir ort.	-0,580**	-0,497**	-0,376**	-0,272	-0,416*	-0,282*	-0,586**	-0,580**	-0,448**
İlk %20'lik gelir ort.	---	---	-0,290*	---	---	---	---	-0,440*	-0,330*
2. %20'lik gelir ort.	---	-0,427*	-0,345*	-0,395*	---	-0,288*	---	-0,496*	-0,380**
3. %20'lik gelir ort.	-0,415*	-0,458*	-0,376**	-0,411*	-0,405*	-0,300*	---	-0,539**	-0,410**
4. %20'lik gelir ort.	-0,458*	-0,498**	-0,388**	-0,424*	-0,447*	-0,313*	---	-0,578**	-0,448**
Son %20'lik gelir ort.	-0,559**	-0,547**	-0,444**	---	-0,406*	-0,294*	-0,507**	-0,647**	-0,515**
GINI	-0,405*	---	---	---	---	---	-0,411*	---	---
P80 / P20	---	---	---	---	---	---	---	---	---

** %1 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

* %5 hata payında istatistiksel olarak anlamlı

SONUÇ

Dünya ekonomisi ve ekonomiye dayanarak sosyoekonomik yaşamı tarih boyunca bir devinim göstermektedir. İkinci dünya savaşına kadar eşitsizliklerin ve yoksulluğun hâkim olduğu dünya, altın çağ olarak da ifade edilen refah devletleri dönemi boyunca emburjuvazinin yaşanmasına sahne olmuştur. Yaklaşık 30 yıl kadar sürecek bu dönemde eşitsizlik küresel ölçekte ülkeler içerisinde azalırken, ülkeler arasında artmaya devam etmiş, gelişmiş ve azgelişmiş ülkelerin gelirleri arasındaki makas her geçen gün daha da artmayı sürdürmüştür. Aynı zamanda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hâkim olan emburjuvazi, ekonomik şartlarda yaşanan iyileşme sonucunda artık görece ihtiyaç kalmaması sebebiyle sınıfsızlaşmayı da desteklemiştir. Sendikalaşma eğilimi sınırlanmış, geçmişin yaygın işçi sınıfının vatandaşlığa dayalı bir düzene doğru ilerlemesine sebep olmuştur. Yani burjuvazi-proleterya ikiliğinde olduğu gibi keskin bir ayrışmanın olmayışı veya bu ayrışmanın sınırlanması, beraberinde işçi hareketlerinin sınırlanarak yurttaşlık hareketlerine dönüşü beraberinde getirmiştir. Zaten bu dönemde krallıkların da yerlerini cumhuriyetlere bırakmaya başladıkları görülmektedir.

1973 petrol krizi ile altın çağın yükselişi gölgelenmiş, 1970'lerin ortalarından itibaren neoliberal akımlar yeniden ön plana çıkartılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda da 1980'lerden itibaren başta Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler olmak üzere dünya genelinde neoliberal politikalar, devlet politikası olarak kabul edilerek uygulanmaya başlanmıştır. Geçmişin işçi hareketlerini gerçekleştiren geniş kitlelerinin emburjuvazi sonrasında halk hareketleriyle yurttaşlığa dayalı etki etme yapısına dönüşümü, engellenmesi gereken bir risk olarak algılanarak gelişmekte olan ülkelerde askeri darbeleri beraberinde getirmiştir. Türkiye de bundan nasibini almış, 24 Ocak'ta alınan neoliberal politikaların uygulanması 12 Eylül'de gerçekleştirilen askeri darbe sonrasında ilan edilen sıkıyönetimle birlikte aktifleştirilebilmiştir.

Neoliberal döneme girişle birlikte geçmişin emburjuvaziyle birlikte tatmin edici gelir ve mütevazı servete kavuşan çalışanları, eski geçmişteki gibi proleteryalaşma sürecinin içerisine sürüklenmeye başlamıştır. Bu yeni durumun adı

ise prekarya olmuştur. Prekarya güvencesiz istihdamı ifade etmekte olup, böyle bir yapı içerisinde de istikrarlı ve tatmin edici gelir edinimi olanağı bulunmamaktadır. Bir dönem yüksek ücretle çalışmak mümkün dahi olsa uzun süre işsiz kalma durumu, beraberinde geçmiş kazanımları eriterek gelir ortalamasını yoksulluk sınırına doğru sürükleyecek ve atta çoğu zaman aşağısına indirebilecektir. İşte bu çalışmada prekarya ile yoksulluk ilişkisine odaklanılmış olup Türkiye örneğinden hareketle bu durum analiz edilmiştir.

Prekarya göstergesi olarak kayıt dışı istihdamın genel, cinsiyetler, eğitim durumu, sektörler ve işteki duruma göre yüzdelik ağırlıklarının 26 gözlemli düzey 2'ye göre en güncel verileri oluşturan 2021 yılı için alınıp, yine düzey 2 ve 2021 yılı için yoksulluk göstergesi olarak gelir açıklığı, gini ve gelir dilimlerine göre ortalama yıllık gelir düzeyleri arasında korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Genel olarak kayıt dışılık, eğitim durumuna göre lise ve dengi okul mezunu olamamış daha düşük eğitimli kesimde ortalama yıllık gelir düzeyleri ile negatif yönlü yüksek korelasyona sahiptir. Yani eğitim düzeyi düştükçe gelir düşüşü ile ilişki negatif yönlü olarak artmaktadır. Hâlbuki bu durum yükseköğretim mezunları açısından bakıldığında, negatif yönlü ilişkinin düşük şiddetli olacak şekilde iyice azaldığı sonucuyla karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla düşük eğitimlilerdeki prekaryalık ile yoksulluk arasındaki ilişki, eğitim düzeyi yüksek olan prekaryalar ile yoksulluk arasındaki ilişkiden çok daha şiddetlidir. Bunu endüstri 4.0 sürecinde işgücü piyasasında vasıflı işgücüne duyulan ihtiyacın düşük vasıflıları dışlamasına da dayandırmak mümkündür. Yani düşük eğitimle yürütülebilecek düşük vasıflı işlerde çalışanların aldığı gelir düzeyi zaten düşük olup buna bir de prekaryalık eklendiğinde doğal olarak yoksulluk riski iyice şiddetlenmektedir. Hâlbuki yüksek vasıflı işlerin gerektirdiği yükseköğretim mezunları arasında prekarya özellikli kişi sayısı ve ağırlığı düşük eğitimlilere göre nispeten daha düşük olduğundan ve genelde de yükseköğretim mezunu olduğu halde yüksek vasıflı işlerde çalışmayanlardan oluştuğundan, yoksullukla ilişkisi de düşük kalmaktadır.

Diğer öne çıkan sonuç prekarya ile yoksullaşma arasındaki ilişkinin tarım dışı sektörde çok daha yüksek şiddette gerçekleştiğidir. Çünkü tarım sektöründe kayıt dışı istihdam ülke genelinde benzer düzeydedir ve elde edilen gelir de yine bölgeler arasında ciddi farklılıklara uğramamaktadır. Hâlbuki tarım dışı sektör açısından hem prekarya göstergesi olarak kayıt dışı istihdam hem de ortalama yıllık gelir düzeylerinde belirgin ayrışmalar mevcuttur. Bu sebeple genel olarak prekarya ve yoksulluk ilişkisinin Türkiye ölçeğinde tarım dışı sektör açısından tarım sektörüne göre çok daha ciddi sorun teşkil ettiği savunulabilir.

İşteki duruma göre istihdama dayalı prekarya ayrışmasında, işçiler arasındaki kayıt dışılık ile yoksulluk göstergeleri arasındaki ilişkinin en yüksek şiddette olduğu tespit edilmiştir. Bağımsız çalışanlardaysa prekarya yoksulluk ilişkisi daha düşük şiddette olsa da oldukça yüksektir. Buna karşılık ücretsiz yardımcı aile işçilerinde prekarya yoksulluk ilişkisi iyice düşerek düşük korelasyon ve hatta çoğu gösterge arasında ilişkinin anlamsız çıkmasına dönüşmektedir. Buradan hareketle Türkiye'de bölgeler arasında hem prekarya göstergesi olarak kayıt dışı istihdam oranlarında hem de yoksulluk göstergesi olarak gelir düzeylerinde farklılaşmanın, işçilerde çok daha benzer şekilde gerçekleştiği, bu benzerliğin bağımsız çalışanlarda kısmen düştüğü, buna karşılık ücretsiz yardımcı aile işçilerindeyse iyice ayrıştığı anlamına gelmektedir. Özetle işçilerde prekaryalaşma ve yoksullaşma birlikte hareket etmekte, bağımsız çalışanlarda biraz daha ilişki şiddeti düşmekte, ücretsiz yardımcı aile işçilerindeyse iyice azalmaktadır. O halde prekarya ve yoksulluk ilişkisinin üç farklı işteki konum arasında işçiler açısından çok daha ciddi risk olduğu sonucuna açık şekilde varılacaktır. İşçilerde kayıt dışı istihdama mecbur bırakılmayla yoksulluk, adeta eş anlamlı hale dönüşmektedir.

Cinsiyetlere göre bakıldığındaysa prekaryalaşma ile yoksulluk ilişkisinin genel olarak kadınlarda erkeklere göre çok daha şiddetli gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum eğitim durumuna göre lise ve dengi okul mezunu olamamış daha düşük eğitimli kesimde ve yükseköğretim mezunlarında erkeklere göre çok daha şiddetliyken lise ve dengi okul mezunlarında ise erkeklerden daha düşük şiddettedir. Muhtemelen lise ve dengi okul mezunu olamamış daha düşük eğitimli kesimin erkek istihdamında

yaşı ileri olanlarda baskın oluşu sebebiyle kayıt dışı istihdamın nispeten düşük oluşu, buna karşılık kadınlarda işgücüne katılımın bu kesimde işgücü piyasasına katılım geçmişinin kısa ve istikrarsız oluşu etkili olabilir. Yükseköğretim mezunlarındaysa kadınların ücretsiz yardımcı aile efradı olarak çalışması gibi etkenler bu oranı arttırabilir. Ancak erkeklere göre yüksek olsa da kadınlar açısından da prekarya ve yoksulluk ilişkisinin oldukça düşük olduğunun altını çizmek gereklidir. Lise ve dengi okul mezunlarındaysa erkeklerde bu ilişkinin daha şiddetli olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında sektörel olarak tarım – tarım dışı sektörler ayrışmasında da kadınlardaki prekarya – yoksulluk ilişkisi erkeklerden çok daha yüksektir. İşteki duruma göreyse kadın işçilerde erkek işçilere göre prekarya yoksulluk ilişkisi çok daha şiddetliyken, bağımsız çalışanlar açısından erkek ve kadınlar arasında belirgin ayrışma görülmemektedir. Ücretsiz yardımcı aile işçiliği açısındansa erkeklerdeki prekarya yoksulluk ilişkisi kadınlara göre daha yüksektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AK, Rengin, TÜRK, Armağan, BİNGÜL AK, Berna, "Yoksulluğun Ölçülmesi", ***Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla***, (Editörler: Gökçe Cerev, Bora Yenihan), Dora Yayıncılık, 2018 Bursa.

GENÇLER, Ayhan, ***Emek Göçü ve Ekonomisi***, Der Yayınları, İstanbul 2018.

KABAŞ, Tolga, ***Türkiye'de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı***, Akademisyen Kitabevi, Adana 2014.

Karl Marx, Friedrich Engels, ***Karl Marx & Friedrich Engels***, Collector's Library, 2009.

KUTLU, Denizcan "Türkiye'de Yoksulların Sosyal Yardım Deneyimi Üzerine Gözlemler", ***Sosyal Yardım Alanlar***, (Derleyen: Denizcan Kutlu), İletişim Yayınları, 2018 İstanbul.

ÖZTÜRK, Şinasi "Kırsal Yoksulluk", ***Türkiye'de Yoksulluk Çalışmaları***, (Derleyen: Nurgün Oktik), Yakın Kitapevi Yayınları, İzmir 2008.

STANDİNG, GUY, ***Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf***, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

STANDİNG, GUY, ***Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf***, İletişim Yayınları, İstanbul 2014.

STUNDİNG, Guy, ***Prekarya Bildirgesi***, (Çeviren: Sercan Çınar, Senem Demiralp), İletişim Yayınları, 2017 İstanbul.

ŞENSES, Fikret, ***Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk***, İletişim Yayınları, 2017 İstanbul.

The Marx-Engels Reader, ***W. W. Norton &Company*** (Edit: Robert C. Tucker),1978.

TÜRK-İŞ, ***Sendikacılık Akademisi Ders Notları 4***, Ziraat Grup Matbaacılık, Ankara 2016.

YILDIRIMALP, Sinem, "Yoksulluk Nedenleri", ***Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla,*** (Editörler: Gökçe Cerev, Bora Yenihan), Dora Yayıncılık, 2018 Bursa, s.99-114.

TOPAL, Aylin, ***Latin Amerika'yı Tanımlamak: Neoliberalizm, Direniş ve Sol,*** Yordam Kitap, İstanbul 2008, s.38-39.

YURTSEVER, Haluk, ***Kapitalizmin Sınırları ve Toplumsal Proletarya,*** Yordam Kitap, İstanbul 2012.

MAKALELER/SÜRELİ YAYINLAR

AÇIKALIN, NERİMAN, "Enformel Sektör Ve Yoksulluk: Kentsel İşgücü Pazarı Üzerine Etkileri, İstanbul ve Gaziantep Örnekleri", ***Sosyo Ekonomi,*** Temmuz Aralık 2007, s.43-62.

ADAR, ŞAHİNKAYA, Aslı, "Türkiye'de Yeni Prekarya Suriyeli İşgücü mü?", ***Çalışma ve Toplum Dergisi,*** 2018/1, s.13-36.

AFYONOĞLU, Meliha Funda, "Covid-19 Pandemisinde Gündelikçi Kadın Olmak", ***Toplum ve Sosyal Hizmet*** ,C.33,S.1, 2022, s.205-224.

AKBOĞA, Özge, BARADAN, Selim, "İnşaat Sektöründeki Ölümlü İş Kazalarının Karakteristik İncelenmesi: İzmir Alan Çalışması" **5.*İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu***, 2015, s.215-224.

AKSAN, Gamze, "Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri", ***Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, Y:2012, S.27, s.9-19.

ALWANG, Jeffrey, MİLLS, Bradford , TARUYİNGA, Nelson, *Why Has PovertyİncreasedinZimbabwe,***World Bank Publications**, Y.2002, p.5-56.

AYDIN, Kemal, "Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımının Sosyo Ekonomik ve Demografik Belirleyicileri." ***Çalışma ve Toplum Dergisi***, 2012\1, s.147-166.

AYYILDIZ, Yaşar, "İşçi Dövizlerinin Kırgızistan Açısından Değerlendirilmesi: Göçmen İşçiler Araştırması", **Sosyo Ekonomi**, C.1, S.1, s.212-234.

BAHÇE, Serdal, "Kapitalizmin Yoksulluğu: Vatandaş ya da Toplumsal Sınıf Olarak Yoksullar", ***Sosyal Yardım Alanlar***, (Derleyen: Denizcan Kutlu) , İletişim Yayınları, 2018 İstanbul.

BALKAN, Nesrin, "Yoksulluğun Kadın Hali: Kırklareli Romanları Üzerine Bir Araştırma", ***Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi***, C.1, S.1, Haziran 202, s.23-39.

BALL, Laurence, LEİGH, Daniel, LOUNGANİ, Prakash, "PainfulMedicine", ***Finance & Development***, Sep.2011, p.23-42.

COCHRANE, William,STUBBS, Thomas, RUA, Mohi, HODGETTS, Darrin, A Statistical Portrait Of The New ZealandPrecariat, 1:1, ***New Zealand: MasseyUniversityPress***, pp.28-36.

CULP, Kennith, UMBARGER, Michelle, "SeasonalandMigrantAgriculturalWorkers: A NeglectedWork Force", ***AAOHN Journal***, Volume 52, Issue 9, Sep 2004, p.383-390.

ÇAKIR, Gencer, "Prekarya' Ne Anlatmaktadır?", ***DİSKAR Dergisi***, S.4, s.154-162.

ÇALIŞKAN, Şadan, "Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk", ***Sosyal Siyaset Konferansları***, Sayı.59, 2010/2, s.89-132.

ÇOLAK, Esra, "Akademide Güvencesiz Çalışma: Araştırma Görevlilerinin Deneyimleri", ***Viraverita***, S.2, 2015, s.23-44.

DEDEOĞLU, Saniye, "Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler:Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine", ***Çalışma ve Toplum***, 2018/1, s.37-68.

EL-LAİTHY, Heba, LOKSHİN, Michael, BANERJİ, Arup, "*PovertyandEconomicGrowth in Egypt, 1995-2000"*, **World Bank Publications**, Y.2003, p.3-22.

ENSARİ, Sıddık, "Tüik'in Yoksulluk Analizleri Üzerine", ***Maliye ve Finans Yazıları***, Y.24, S.87, Nisan 2010, s.9-15.

ER, SİMGE, GÜRBÜZ, İsmail Bülent, "Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Hayatında Karşılaştığı Sorunlar; Bursa/Mudanya Örneği", ***Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi***,8(2022), s.214-223.

ERDOĞAN, Savaş, "1980-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Gelir Dağılımı", ***Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi***, 4(8), 2004, s.46-57.

ES, Muharrem, GÜLOĞLU, Tuncay, “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel Yoksulluk: İstanbul Örneği”, ***Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi***, 8(2004), s.79-93.

EUWALS, Rob, DAGEVOS, Jaco, ROODENBURG, Hans Roodenburg, “CitizenshipandLabor Market Position: TurkishImmigrants in Germany andtheNetherlands”, ***International Migration Review***, Issue:3, Volume:44, p.521-536.

GERLİNGER, Thomas, SCHMUCKER, Rolf, “A LongFarewelltothe Bismarck System: IncrementalChange in theGermanHealthInsuranceSystem “, ***GermanPolicyStudies***, V.5, N.1, Y.2009, p.3-20.

GÜLER, Mehmet Attila “Ulusal İstihdam Strateji Bağlamında Türkiye’de Güvencesiz Çalışma”, ***Çalışma ve Toplum***, 2015\3, s.155-190.

GÜNDÜZ, Ali Yılmaz, “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine İnceleme”,***Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,***C.5,S.15, Kış-2006, s.34-55.

GÜNERİPEK, Mustafa, OĞUR, Kübra, “Prekarya Sosyolojisi: Ücretli Öğretmenler Örneği”, ***Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi***, C.1, S.2, Y.2018, s.138-156.

GÜRKAN, Ceyhun, “Kemer Sıkmanın Eleştirel Bir Politik Sosyolojisi”, ***Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi***, C2, S.4, Y.2019, s.196-211.

GÜRSES, Didem, “Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları", ***Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, C.17, S.1, Y.2007, s.59-74.

HACISALİHOĞLU, Elif, "Çalışma Yaşamında Güvencesizleşme, Belirsizlik ve Korku Üzerine Düşünceler", ***Toplum ve Hekim***, C.30, S.4, Temmuz-Ağustos 2015, s.243-250.

HACISALİHOĞLU, Elif, "Prekarya: Yeni ve tehlikeli bir sınıf mı?",***Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, Ankara 2015, s.249-253.

HUANG, Philip, "China's Neglected Informal Economy Realityand Theory", ***Modern China***, Volume 35, Number 4, July 2009, p.408-421.

İLHAN, Süleyman, "Neo-liberalizm, Esnekleşme ve Güvencesizlik", ***Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** C.29, S.2, Temmuz 2019, s.361-368.

İŞCAN, İsmail Hakkı, HATİOĞLU, Yıldız Zeliha, "Rusya'da Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş Süreci ve 2008 Küresel Krizi" ,***İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası***, *61*(1), s.177-237.

JULİA, Mireia, VANROELEN, Christophe, Kim Bosmans,… "Precarious Employment and Quality of Employment in Relationto Healthand Well-being in Europe", ***International Journal of Health Services***, Volume 47(3), 2017, p.389-409.

KABAŞ, Tolga, "Türkiye'de En Yoksul %20'nin Yoksul Profili, Gelir Dağılımı Ve Tüketim Harcaması, "***Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, C.19 S.2, 2010, s.192-218.

KABAŞ, Tolga, KANDIR, Ediz Deniz, "Türkiye'de Demografik Geçiş Ve Yoksulluk ilişkisinin Değerlendirilmesi**" *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, Cilt 22, Sayı 2, Y.2013, s.411-426.

KARLUK, S. Rıdvan, "Küresel Krizin Kırgızistan Ekonomisine Etkisi ve Türkiye Kırgızistan Ekonomik İlişkilerindeki Gelişmeler", ***Session 1c: Uluslararası Ticaret,*** Y.2011, s.47-56.

KIVILCIM, Fulya, "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi", ***Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi***, 2013, C.5, No:1, s.219-230.

KOCHLAR, Rakesh, *"Survey of MexicanMigrants." Part Three: The Economic Transition to America, December*, **PewHıspanic Center**, 6, 2005, p.7-37.

KÖHLER, Holm-Detlev,JİMENEZ, Jose Pablo Calleja, "Spain: a Peripheral Economyand A Vulnerable Trade Union Movement, *Rough Waters European Trade",* ***Unions in A Time of Crises,*** (Edit: Steffen Lehndorff, Heiner Dribbusch, Thorsten Schulten), European Trade Union Institute, 2017, p.65-86.

KUBAR, Yeşim," Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği(1994-2007) Analizi", ***Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi***, 1(2), Y.2011, s.227-246.

KUDUBEŞ, İsmet Emir, KUDUBEŞ AKDENİZ, Aslı, BEKTAŞ, Murat, "Küreselleşmenin Yarattığı Yoksulluk: Çocuk Yoksulluğu", ***Hemşirelik Eğitim ve Araştırma Dergisi***, 14(1), Y.2017, s.79-85.

KUTLU, Denizcan, "Prekarya" Üzerine Eleştirel Notlar ve Düşünceler", ***Ankara Üniversitesi SBF Dergisi***, 70(1), s.223-236.

MCKAY, Sonia, JEFFERYS, Steve, PARAKSEYOPOLOU, Anna, KELES, Janoj, "Study on precarious work and social rights." London: Working Lives Research Institute, **London Metropolitan Universit**, 2012, p.5-13.

MEMİŞOĞLU, Dilek, DURGUN, Ayşe, "2008 Ekonomik Krizi ve Türkiye'de Sağlık Sektörü Üzerine Etkileri", ***Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, Y.2001\1, S.13, s.81-100.

MENDONCA, Avina, D'CRUZ, Premilla, NORONHA, Ernesto , "Identity work at theintersection of dirtywork, caste, andprecarity: How Indian cleaners negotiate stigma", ***Organization***, 2022, p.5-17.

MORLEY, Samuel, NAKASONE, Eduardo, PİNEİRO, Valeria, "*The İmpact of CAFTA on Employment, Productionand Poverty İn Honduras"*, **International Food Policy Research Instıtue**, Washington 2008.

NİELL, MateoCrossa, FURİO, Victoria, "Worker Resistance in the Formation of the Maquiladora Enclave in Honduras", ***Latin America Perspectives***, Volume 49, Issue 6, p.20-32.

OLOWA, Olatomide Waheed, "Concept, Measurementand Causes of Poverty: Nigeria in Perspective",***AmericanJournal of Economics***, 2(1), Y.2012, p.25-36.

ORAN, Serter, "Modern Zamanların Tutunamayanları Prekarya: Sınıf mı Sınıftan Kaçış mı?"**,** ***Ankara Üniversitesi SBF Dergisi***, C.70, S.1, Y.2015, s.237-247.

ÖMÜR, Yunus Emre, "İstihdam için Eğitimi Yeniden Düşünmek", **I*nternational Journal of SocialScience**, N.50, Y.2016,* s.429-447.

ÖZDEMİR YÜCESAN, Gamze, "Ekmek ve Gül: Güvencesiz Çalışan Kadınların Sağlığı", ***Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi***, Temmuz-Ağustos-Eylül 2010, s.9-12.

ÖZGÜR, Gökçer, "Latin Amerika Ekonomilerinin Tarihsel Mirası", **TİKA-LAMER *Latin Amerika Çalıştayı Bildiriler Kitabı***, (Editör: Ozan Zengin), 22-23 Kasım 2012, Ankara 2013, s. 203-220.

ÖZTÜRK, Melda Yaman, "Kapitalist Gelişme ve Kriz Sürecinde Kadın Emeği: Asya Deneyiminden Çıkarılacak Dersler", ***Çalışma ve Toplum Dergisi***, 2010\1, s.105-132.

ÖZTÜRK, Mustafa, ÇETİN, Başak Işıl, "Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar", ***Journal of Yasar University***, 3(11), Y. 2009, s.2661-2698.

ÖZTÜRK, Şinasi, "Kırsal Yoksulluk ve Neo-liberal Ekonomi Politikaları", " ***Journal of International Social Research***, C.1, S.5, Y.2008, s.605-634.

ÖZUĞURLU, Metin, "Taşeronlaşma, Güvencesiz istihdam ya da 'Hayatta Dikiş Tutturamama' Halleri Üzerine"**, *Memleket ve Siyaset Yönetim***, C.4,S.9, 2009\9, s. 122-128.

PAK GÜRE, Merve Deniz, TULĞAN, Buğra, "Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) Öncülüğünde Sosyal Hizmet Meslek Örgütlerinin COVID - 19'a Karşı Yanıtları", ***Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi***, 4(3), Y.2020, s.44-63.

PARET, Marcel, "Politics of Solidarity and Agency in an Age of Precarity", ***Global Labour Journal,*** Vol.7, No.2, Y.2016, p.174-188.

PERAZZİ, Josefa Ramoni , MERLİ, GiampaoloOrlandoni, Analysis of the Duration of Unemployment and Outcomes for Unemployed Persons in the Bolivarian Republic of Venezuela, ***CEPAL***, I.122, August 2017, p.235-252.

PRESCOTT, Nicholas, PRADHAN, Menno, "*A poverty profile of Cambodia"*, **World Bank Publications**, N.373,Y.1997, p.10-81.

PYPER, Doug, HARARİ, Daniel, "Zero-HoursContracts" ,***London: UK Parliament***, Y.2013.

RUST, George S., "Health Status of Migrant Farmworkers: A Literature Review and Commentary", American Journal of PublicHealth, V.80, No:10, October 1990, p.1209-1221.

SARACENO, Chiara, BENASSİ, David, MORLİCCHİO, Enrica, "*Poverty in Italy: Featuresand Drivers in a European Perspectiv",* **Policy Press**, Y.2020, p.2.

SCHULTEN THORSTEN, Karin, BUSCHOFF, Schulze, "Sector-level Strategiesagainst Precarious Employment in Germany", ***Diskussionspapie*r**, No.197, p.5-14.

SELÇUK, Hasan, ULUSOY, Recep, "Son Mısır Devrimine Ekonomik Yaklaşım", ***Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Dergisi***, C. 9, S.1,Y. 2013, s.22-61.

SHOFİ, Mohummed, MAZUMDER, Ullah, WENCONG, Lu, "Mıcro-Creditand Poverty Reduction: A Case of Bangladesh", ***Prague Economic Papers***, 22(3), Y.2013, p.403-417.

SİPAHİ, Esra Banu, "Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk", ***SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi***, C.6, S.11, Y.2006, s.172-189.

STUNDİNG, Guy, "The Precariat and Class Struggle", ***RCCS Annual Review***, No.7, Y.2015, p.3-16.

STUNDİNG, Guy, “Global Feminization Through Flexible Labor: A Theme Revisited”, ***World Development***, Vol. 27, No. 3,Y.1999, p.583-602.

STUNDİNG, Guy, “The Precariat”, ***Contexts***, Vol.13, Is.4, Y.2014, p.10-12.

STUNDİNG, Guy,***A Precariat Charter: From Denizens to Citizens***, A&C Black, 2014.

ŞENTÜRK, Murat, “Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları”, ***Sosyoloji Dergisi***, C.3, S.18, Y.2009\1, s.205-233.

TEKGÜL, Yelda, CİN, Mehmet Fatih, “Neoklasik Paradigma Olarak Washington /Post Washington Uzlaşısının Yükselişi ve Düşüşü: Post-Keynezyen Alternatif Yaklaşım”, ***Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***, C.24, S.2, 2015, s.247-262.

VATANSEVER, Aslı, “Prekarya Geceleri: 21. Yüzyıl Dünyasında Geleceği Olmayan Beyaz Yakalıların Rüyası”, ***LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi***, C.4. S.2 Y.2013, s.1-20.

VİRTANEN, Marianna, KİVİMAKİ, Mika, JOENSUU, Matti, …, “Temporary Employment and Health: a Review”, ***International Journal of Epidemiology***, Volume 34, Issue 3, June 2005, p.610-622.

YAMAK, Tahsin, “Mısır’da Devlet ve Toplum İlişkilerinin Kurumsal Dönüşümü”, ***İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi***, C.5, S.2, Y.2018, s.25-57.

ZAFİR BENDERLİ, Zeynep, GÖRENEL, Zeki İlker, ‘’Neoliberal Ekonomi Politikalarının Latin Amerika Üzerine Etkileri’’, ***Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi***, C.21, S.1, Y:2006, s.183-201.

İNTERNET YAYINLARI

CIA, *Italy*, **https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/#economy**, (05.02.2022)

DEİK, ***Tacikistan Ülke Bülteni***, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Mart 2012, **https://www.deik.org.tr/ulke-bultenleri-tacikistan-ulke-bulteni**

Dünya Bankası, **https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&locations=PK-KG-TJ&most_recent_value_desc=false&start=2000&view=chart** (07.12.2022)

Dünya Bankası, **https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&locations=PH&most_recent_value_desc=false&start=2000&view=chart** (05.01.2022)

ECLAC,**https://statistics.cepal.org/portal/cepalstat/dashboard.html?theme=1&lang=en** , (19.12.2021)

EUROSTAT, **https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm010/default/table?lang=en** (07.12.2022)

STATİSTA,**https://www.statista.com/statistics/619321/at-risk-of-poverty-rate-italy/** , (05.02.2022)

TÜİK (2022a). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları, 2021. Erişim: **https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2021-45582** , Erişim Tarihi: 23.07.2022.

TÜİK (2022a). İşgücü İstatistikleri Bölgesel Sonuçları, **https://biruni.tuik.gov.tr/medas/** , Erişim Tarihi: 14.12.2022.

TÜİK, "Gelir, Yaşam, Tüketim ve Yoksulluk", ***İstatistik Veri Portalı***, **https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=gelir-yasam-tuketim-ve-yoksulluk-107&dil=1** (06.12.2022).